

آسیو

U. 1
349

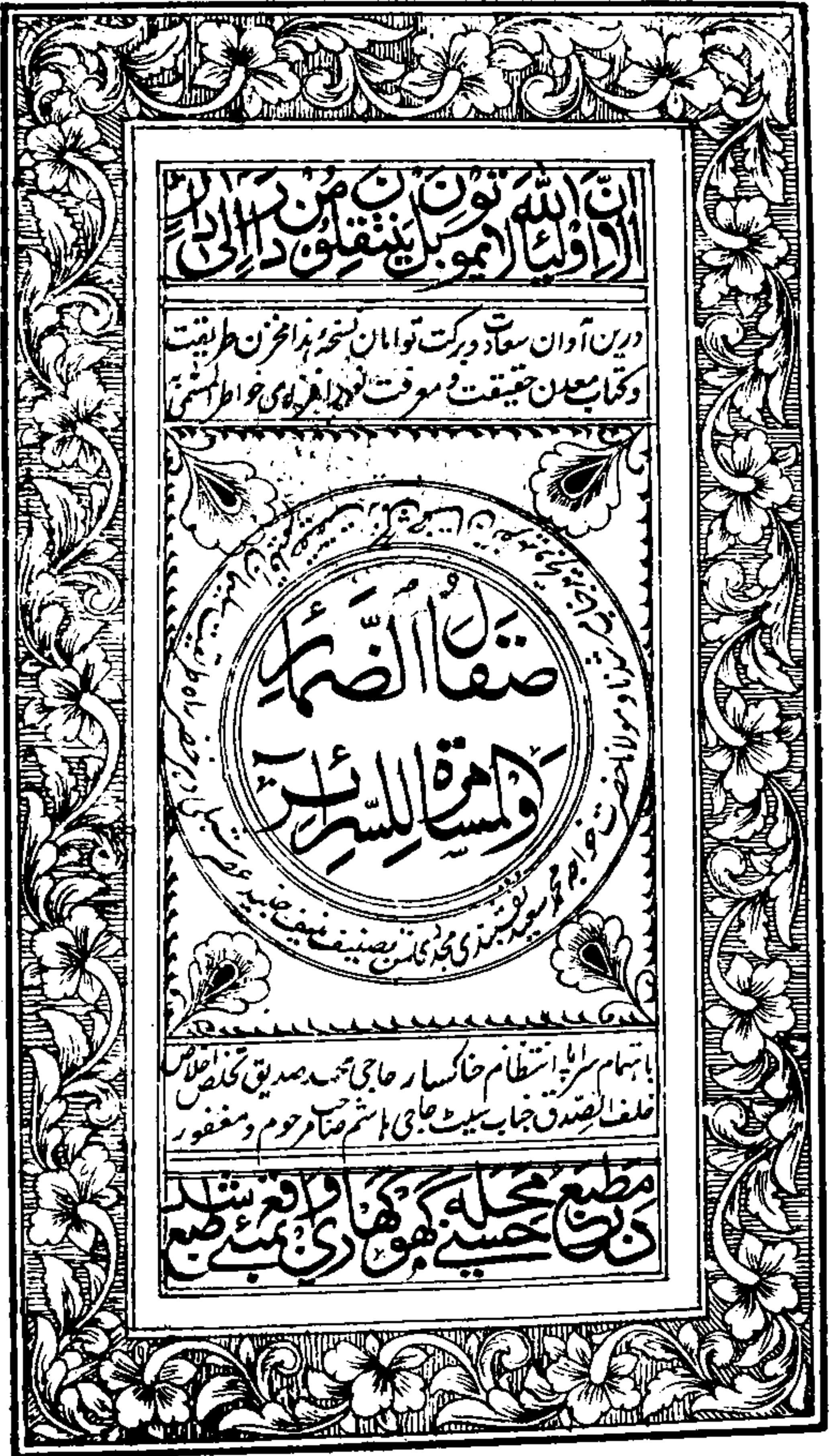

ویاچہ

ایں کتاب مستطاب سہمی بہ صفاائل الضماائر تصنیف کردہ از حضرت
 خواجہ پیر محمد سعید صدیقی نقشبندی عروت حضرت
 خواجہ مہاجر مکی ہست کہ در او از حالات سوانح حیات والد بزرگ
 ایشان حضرت خواجہ پیر محمد حسن صدیقی نقشبندی
 قلمبند کردہ اند این کتاب اولین بار یکے از معتقدین ایشان بنام
 محمد صدیق در بمبئی چاپ کنا نیدہ بود اکنون من ضرورت دیدم کہ
 این کتاب دوبارہ چاپ کنا نیدہ شود کہ اولین بار تقریباً ہشتاد
 سال پیشتر چاپ شدہ بود و بعض غلطی ہا ہم بودند اکنون، این
 کتاب بانسخہ ہائے قدیم قلمی مقابلہ کردہ و درستی کردہ چاپ کردہ
 مے شود حضرت پیر خواجہ محمد حسن عروت حضرت
 خواجہ مہاجر مدنی کہ بعد از وفات والد بزرگوار ایشان حضرت
 خواجہ محمد زمان ثانی سجاوہ نشین شدند درین کتاب
 اسفار از خواجہ پیر محمد حسن مہاجر مدنی و حالات
 بزرگان ایشان و ملفوظات ایشان و مناجات ہائے حضرت خواجہ
 محمد سعید ہستند بعد از وفات حضرت خواجہ مہاجر مدنی فرزند
 شان حضرت خواجہ محمد سعید سجاوہ نشین شدند و بعد از وفات
 ایشان حضرت خواجہ پیر احمد زمان پدر بزرگوار من بر مسند نشستند
 ایشان در سال ۱۳۵۶ھ بمورخہ یکم رجب واصل بحق شدند و این غلام
 درویشان بر این خدمت بزرگان سجاوہ نشین شدہ ام دعائے میخوام کہ
 از طفیل این بزرگان خداوند کریم مراد روین و دنیا یہ فضل خود سرفراز
 کند۔ واللہ المستعان و علیہ التکلان۔

گل حسن صدیقی

۱۵ دسمبر ۱۹۷۶ء

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

درین آوان سعادت و برکت تو امان نسیم و پند از سخن طریقت
و کتاب معین حقیقت و معرفت نورانی و راهی خواطر استی

مَعَالِمُ السُّلْطَانِ
وَمَقَالَةُ السُّلْطَانِ

تالیف و تصنیف حاج میرزا محمد باقر خاکی
تصحیح و تدوین حاج میرزا محمد باقر خاکی
چاپ و نشر در شهر کابل
در سال ۱۳۰۵ هجری قمری

با اهتمام سرپرست نظام خاکسار حاجی محمد صدیق تخلص
غلام الصدوق جناب بیگ حاجی باشم صنام حوم و مغفور

مَطْبَعُ مَحَلَّةِ كَرْمَلِیْنِ دِهْلَوِیِّ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله الذي جعل السادة النقشبندية من الاولياء
نقاشا لاسمذاته في احجار قلوب الطلاب بتأييد اسمائه
وصفاته والصلوة والسلام على سيدنا محمدن الذي
نقش نقش التوحيد من مداد سمائه وعلى اله وصحبه
الذين صاروا منقوشين بنقوش رموز القرآن واياته
انا بعد از مدت مدید و عہد عہد بعضی طلاب خیر خصال و عاشقان این بزرگوار
لا يزال باين خادم فقير بل خاکپای اصغیای التجا و الحاح لصدق ارواح
و اشباح می آورند که چند سطور از مناقب حضرت حضور فیض شورشیت
نشور مرغ الاوتاد طاز الافراق طب الدار و الارشاد الی سبیل السداد

مرشدنا المہاجر الذی سیاتی اسمہ الفخر قدس سرہ **س** انکہ زوگویم
 ہمہ مدح و ثنا نسبت وی ہست آن ذم و عننا بقلم آرد کہ از ہر شے
 مددش قطرات مطرات فیوض بر زمین دل بار و آخر مرضی یاران و رعایت
 عشق عاشقان را اولی و اعلی دانستہ بارقام این سطور پر داخستہ لہذا نام خود را
 در سلک دعا خواہی از در گاہ الہی بنام نامی و اسم سامی آن مرشد گرامی
 و قطب عظامی قدس سرہ کہ غرض مناقبتش و پیش و جمال صورت جمیلش و در
 ہا و خویش دار و مع سلسلہ طریقہ سلسل می آرد کہ اللہ تعالی بحض فضل و
 امتنان و بجزمت این اکابران و حضرت خواجگان علیہم الرحمۃ والرضوان
 این محیدان را بہ تن و جان در دنیا و جہنم از روشن و با ایشان کناد
 کہ **محموم لا یشقی جلیبہم ولا یجرم انسیہم ولا یخیبہم**
وہم جلساء اللہ و ہم اذرا و اذکر اللہ و ہم من
عرفہم و جد اللہ نظر ہم دواء و کلامہم شفاء و حضوریہم
بہاء و صحبتہم ضیاء و ہم من رای ظاہر ہم خاب و خیر
ومن رای باطنہم منی و ان لم نسأل اللہ سبحانہ ہذا
بہ منہ سلسلہ طریقہ الہی این سکین بے تکین جامع این کلمات
سید محمد سعید را بجزمت شہباز لاہوت عنقا جبروت ما از ملکوت
قاندنا سوت سے زاسمش چو میل شوم لغت زن نا بیاع زبان

الحمد لله الذي جعل السادة النقشبندية من الاولياء
نقاشا لاسمذاته في اجوار قلوب الطلاب بنائيد اسمائه
وصفاته والصلوة والسلام على سيدنا محمدن الذي
نقش نقش التوحيد من مداد سماائه وعلى اله وصحبه
الذين صاروا منقوشين بنقوش رموز القرآن واياته
انما بعد از مدت مدیده عهد عہد بعضی طلاب خیر خصال و عاشقان این بزرگوار
لا يزال باين خادم فقير لعل خاك كياي اصفياي التجا والمخاح لصدق ارواح
واشباح مي آورند كه چند سطور از مناقب حضرت حضور فيض نشور قطبيت
نشور مرزح الاوتاد ملاذ الافراق قطب الدار والارشاد الداعي الي سبيل السداد

مرشدنا المہاجر الذی سیاتی اسمہ الفخر قدس سرہ **س** انکہ زوگویم
 ہمہ صیح و ثنا نسبت وی ہست آن ذم و عننا بقلم آرد کہ از ہر رشو
 ملا دش قطرات مطرات فیوض بر زمین دل بار و آخر مرضی یاران و رعایت
 عشق عاشقان را اولی و اعلی دانستہ بارقام این سطور پر داخستہ لہذا نام خود را
 در سلک دعا خواہی از در گاہ الہی بنام نامی و اسم سامی آن مرشد گرامی
 و قطب عظامی قدس سرہ کہ غرض مناقبتش و پیشین و جمال صورت جمیلش در
 بہاد خویش و اروع سلسلہ طریقہ مسلسل می آرد کہ اللہ تعالی بحض فضل و
 امتنان و بجزمت این اکابران و حضرت خواجگان علیہم الرحمۃ والرضوان
 این محیدان را بہ تن و جان در دنیا و بسنان از روشن و با ایشان کناد
 کہ بمقوم لایشتی جلیبہم و لاجرم اندیہم و لاینجیب بہنہم
 و ہم جلساء اللہ و ہم اذرا و اذکر اللہ و ہم من
 عرفہم و جد اللہ نظر ہم دواء و کلامہم شفاء و حضوری ہم
 بہاء و صحبتہم ضیاء و ہم من رای ظاہر ہم خاب و خیر
 و من رای باطنہم منجی و افضل نسال اللہ سبحانہ ہذا
 بہ منہ سلسلہ طریقہ الہی این سکین بے شکین جامع این کلمات
 سید محمد سعید را بجزمت شہباز لاہوت عنقا بجزوت ما از ملکوت
 قائدنا سوت **س** ز اسمش چو پیل شوم لغت زن **س** بیاع زبان

کل محمد سن ۲۰ قریب ۱۰۰۰ کس و بجزت مہر سپہرویانت مرکز دائرہ
انت خواجہ محمد زمان ثانی قدس سترہ و بجزت بحر علم و حساب معدن جوہر
و سما خواجہ کل محمد قدس سترہ و بجزت جامع اسرار قطبیت حاوی الفوار شویت
واقف اسرار بہان خواجہ محمد زمان کلان صاحب الارشاد فی اللوار تی
حرہ الباری قدس سترہ و بجزت قطب عالم ولایت ماہ برج ہدایت
خواجہ ابوالساکین حاجی محمد الشہوی مسکننا و الملکی بدشت قدس سترہ و بجزت
حضرت بہرور متقی خواجہ محمد زکی قدس سترہ و بجزت حضرت مہتر عقیف
خواجہ محمد حنیف قدس سترہ و بجزت حضرت امجد ارشد خواجہ عبدالاحد قدس
سترہ و بجزت حضرت قطب الاقطاب فرید خواجہ محمد مسید قدس سترہ
و بجزت مجمع البحرین کمن النورین مرجع الخائفین غوث الثقلین ملاذالافراد
والاقطاب لمجاہ الاصفیاء و الاحباب حضرت خواجہ مجدد الفثانی قدس اللہ
سترہ السامی و بجزت فانی درحق و حم با و باقی حضرت خواجہ عبدالباقی قدس
سترہ و بجزت صاحب رشادت لم زلی حضرت خواجہ ملک قدس سترہ و بجزت
ہدایت و صفوت کیش حضرت خواجہ محمد درویش قدس سترہ و بجزت محقق
عابد حضرت خواجہ محمد زاہد قدس سترہ و بجزت سرخس ستودگان ابراہیم حضرت
خواجہ عبدالباقی احرار قدس سترہ و بجزت ملاذسنکان ارضی و پس منی حضرت
خواجہ یعقوب چرتی قدس سترہ و بجزت سید السادات ^{حباب} اندراج النہای

فی البدایات نقاش حق الیقین حضرت خواجہ بہاوالدین متدیس سرہ و بھرت
 صاحب الکنال والاکمال حضرت خواجہ میر کلال قدس سرہ و بھرت ارشاد
 واسعاد اساس حضرت خواجہ محمد بابا ساس قدس سرہ و بھرت مقدمات
 النس و جان حضرت خواجہ علی معروف بفرزبان قدس سرہ و بھرت
 مکمل مسود حضرت خواجہ محمود قدس سرہ و بھرت صاحب العلوم والمعارف
 حضرت خواجہ محمد عارف قدس سرہ و بھرت مرجع الخلق حضرت خواجہ
 عبد الخالق قدس سرہ و بھرت نزل التاسف حضرت خواجہ یوسف
 قدس سرہ و بھرت صاحب اسرار حنفی و جلی حضرت خواجہ ابو علی قدس سرہ
 و بھرت عالم علوم عیبانی و نہانی حضرت خواجہ ابو الحسن خشتی قدس سرہ
 و بھرت رادی صراط سدید حضرت خواجہ بایزید قدس سرہ و بھرت جناب
 مطہر طہر حضرت خواجہ امام جعفر رضی اللہ عنہ و بھرت متفقہ عالم حضرت
 حضرت خواجہ تاسم رضی اللہ تعالیٰ عنہ و بھرت حافظ الایمیل والقرآن
 حضرت خواجہ سلمان رضی اللہ تعالیٰ عنہ و بھرت اتقی الناس شیخ عتیق
 حضرت خواجہ ابو بکر صدیق رضی اللہ تعالیٰ عنہ و بھرت حضرت خواجہ عالم
 عالیان صاحب اللواء والفتان ختم المرسلین فخر الاولین والآخرین
 حضرت محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وعلیٰ آلہ وسلم ازین طالبین و باین
 جماعہ در دنیا و آخرت فرمائی امین یا ارحم الراحمین

ویرحمہ اللہ عبد اقبال آمینا

حسب وقت و حال مناسب افتاد کہ بوسیلہ خبریہ اکابران نسبت دوم سلسلہ ہم دعا خواہی نماید کہ سجادہ آل آن خیر آل صلوات اللہ علیہ وسلم قرین اجابت آید **یا الہی حرمت پیغمبر و آل و صلوات** حرمت حسین ہم زین العابدین **مجلس** حرمت باقر امام و حرمت صادق امام **حرمت کاظم و علی** کرم حق بر ایشان صلوات حرمت معروف و سری و جنید و بوسلی **حرمت شیخ سعید و شیخ کرکان ولی** حرمت فارغدی صاحب ہر دو طریق **حرمت ہر یک ولی** این طریق خوش انیق کن زایشانم و با ایشان رو نماورہ نما ای کریمی و و ابی و رحیم و العطا **تلمب** اعلم اسعدک **اللہ تعالیٰ فی الدارین ان ہذہ الرسالۃ قد سمیتہا** **صقال الضمائر و المسامرة للسرا و رقیبہا** **علی مقدمۃ و اربعۃ ابواب** **الباب الاول** فی البشارات **القی و ردت فی حقہ قدس سرہ و الباب الثانی** فی عباداتہ و **الباب الثالث** فی اسفارہ و بیان وفاتہ **قدس سرہ و الباب الرابع** فی ملفوظاتہ و احوالہ **باید دانست کہ ہر جا درین کتاب لفظ حضرت ایشان آید** مراد از ان این قلمب **ساجر است قدس سرہ و از لفظ خواجہ ثانی مراد قلمب عالم غوث اعظم**

خواجه محمد زمان ثانی است قدس سره و از لفظ خواجه علیم حضرت محبوب الصمد
 خواجه گل محمد قدس سره مراد است و از لفظ خواجه کلان حضرت سلطان الیویا
 محمد زمان مدان صاحب الارشاد فی اللواری قدس سره است و از لفظ
 ابوالمرکب ما کین حضرت خواجه جواد حاجی محمد تنوی مقصود است و از لفظ جامع
 الکلمات مراد این خاکپای الشیخان قدس سرهم است ممتد
 طالبان صفائی نهاد و در هر وان طریقی سدا و را باید که اقوال و افعال و احوال
 خیر مال را باب قلوب و حال را بیدیه عبرت و چشم را دنت نظر کند نه بعین
 نکارت و حقارت که عین حسرت و ضلالت است لکن لفظ فصل و ما هو
 بالهزل و رشح الفضل از حضرت خواجه منقول است لایهتدی من جادلنا
 و انما یهتدی من تبعنا یعنی راه نیاید وصول مع التدرک کسی که جدال
 نماید با نکار دل با که جماع اولیایم و راه نیاید با تدرک کسی که پیروی ما که اولیایم
 نماید و طلب بایز و تعالی چنانچه در هر امری برضای پیر کوشد و در
 مکاتیب مجددی است قدس سره که هر چه از پیر صادر شود آنرا صواب
 و انداگر چه لظا هر صواب نماید و بداند که هر چه او میکند از الهام می کند و باذن
 کاری سازد بر این وقت در اعتراض را گنجایش نباشد اگر چه در بعضی صور
 در الهامش خطا راه یا بد چه خطب الهامی در رنگ خطا اجتهادی است
 ملاست و اعتراض را مجال نباشد و شیخ عبد اللہ انصاری منسب باید الهی هرگز

خواهی بر اندازی با ما و راندازی و اعیانسان المکاتیب المجدومی المکارین
 طایفه سم قائل است و اعتراض بر افعال و اقوال این بزرگواران زهر
 افغی است که بموت ابدی رساند و هلاک سرمدی گرداند و مستکر این طایفه
 از دولت ایشان محروم و معترض بر ایشان هر وقت خائب و خاشع گردید
 اگر در خود یوا بر سر موی گنجایش اعتراض بی پیر باید خبر خرابی خود نداند نه شبیهی
 شیخ الاسلام فرموده که خود را از ایشان دوستان ایشان و زمانای تا فرود
 اگر گویند تو کیستی گوی من از دوستان ایشانم اگر سخن ایشان شنوی اگر چه
 معنی ندانی سردر جنبانی تا نشود اگوئی از حرب بنبان ایشانم گویند ترا حق
 است گردان بر بی انتهای سبحان الله چون فقط اعتراف ایشان و دید
 محبت شان این قدر حصول فوائد من الله سبحانه و دار و صدق محبت
 و تشبث ارادت با ایشان چه قدر کفایت خواهد بخشید مشهور است که بچی عماد
 را بخواب دیدند پرسیدندش که معامله بر زمین بر تو چون گذشت گفت
 خطایم آمد که با تو سمحت کار داداشتم و لیکن بیان وحدت ما روزی یکی
 دوستی از دوستان ما میگدشت از استماع آن خوشوقت گردید بسبب
 خوشی او از تو در گذشتیم نیست شان عالی و مایه متعال مطلق و بیست
 او سبحانه را پس از طائفه این اکابران عظام و معظمان فخرام گفتند
 خصوصاً مجدویه قدس سران چه نویسد که چون اند **الله** الا ای

بهر چه
 بگویم

گفتش بند انداختن ایشان حقانی که بنقش افشا سازند صد گفتش و صد بانی
 هم کردند چون پرکار کرد مرکز دانتند که همه پیشیار انداز گردش پرکار سبحانی
 در اقصای جهان نبود کسی نقاش دل چون نشان ما چه در اجناس جن و هم
 ملک هم نوع انسانی گویک ذره نوردل خور خومی نشان رخشد
 بسنگ دل شود در نشان در شک لعل پیکانی که اگر چه پند کفرستان بود
 از ظل هاء نشان ما چون از کفر بنحیت برآمد در سمانی بطلما ت این اگر
 کعبه فیض خدا باشد بیشتر عیب کرد در جستجوی آب حیوانی ما
 یمن گشت حد بندار یمن دل ایشان که دو دام از دم نشان میدد انقاس رحمانی
 سفر اندر وطن دارند چون ماه در باله که ز خلوت انجمن حسن مه و انجم میدانی
 ز هر یک اولیا و اصفیاء عوای متهالی ما نشان حکم سها و اردو بخاور کاف
 رخشان ز فیض نور بخشش این شمس اندر کسوف افتد ما خورتان
 چو لاف پیش نشان در نشان هاشانی که کند روبرو به شکار شیر کرم نسوب
 شان کرد و ما بقهر نشان کشد فرودوش را پیشه ز آسانی ما دم عیبی بد موسی
 بنظر چشم نشان پنهان ما بیک جا جان ده لاشه بیک جا نور افشانی
 هزاران کور مادر زاده باطن ز بومی نشان ما شود بینا چو یعقوب از
 قبص ماه کنعانی ما نه خرچینگان کجرو اند جو رقص ز راستی ما بسان
 ما میان راست رود در بحر دیانے ما که گرا از حد جوید عیوب نشان

عجب نبود تا کہ آب نیل خون سپید چشم قوم کبرانی تا اگر چه
 نقش بند آمد چون آئینه صافی تا دلی زنگی بزنگ زنگ بیند
 زنگ نادانے تا به بلبل وزاع نسوج و عم زبوی کل مثل باشد
 به پیغم نار و بهر بار حق آن شان بتانے تا محمد و محمد علی شرع ہر ایک میبود
 زایشان تا وحید العصر فردالہ ہر کو یا احمد ثانی تا فلک از
 بحر خضر ایش کن ہر شب ثار شان تا ہزاران لؤلؤ رشک در دریا
 عمانے تا بود ہر ایک از ایشان قطب اعظم غوث کز جودش تا
 سیاہ آید بجالت یاب کرمان ابرئسیانی تا ہزاران اولیاء دین ہزار ابدال
 ہم نجبا تا زلوح جبہ ایشان سبق خوان دبستانی تا ہزاران ہجو
 منصور ہزاران شیخ شلموش تا بدر س صحو شان سازند چون طفلان
 سبق خوانی تا سعید از وصف شان لب بستہ ماند کاین خوبی شان تا
 چه طاقت مور کار و در بیان شان سلیمانی تا حضرت خواجہ مجدد الفتنان
 قدس سرہ کہ جامع طرائق اربعہ بل صاحب ارشاد و در ہر چہار راہ است ہم
 طریق طریقت نقشبندیہ را اوشق در متابعت شریعت میداند و اقرب در درجہ
 وصول حقیقت بشمار و چنانچہ در مکتوب میفرماید صوفیہ وقت نیز اگر بر سر
 انصاف بایزید و ضعف اسامہ و انشاء کذب را ملاحظہ کنند باید کہ در باور
 سنت اقامہ پیران خود کنند و امور محنت بر عہدہ بہانہ عمل شیوخ و پیدہ

خود گیرند البته سنت منجی است و شتر خیز است و برکات است و در تعقلید
 غیر سنت خطر و خطر ماعلی الرسول الا البلاغ پیران ما را خفتگی از
 ماجزای خیر و یاد که ما و افسانندگان را بایستایان امور مبتدعه و لالت نکردند و
 بقلب خود در ظلمت مهلکت نمیداختند و خبر متابعت سنت راه نه نمودند
 و غیر از اتباع صاحب شریعت علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات و غیر از
 عمل بعمیّت هدایت نقر نمودند لاجرم کارخانه این بزرگواران بسند آمد پیش
 طلق وصول ایشان مرتفع گشت ایشانند که سماع و قس را پشت پا
 زده اند و وجد و تو احد را با گشت شهادت دو نیم ساخته مکشوف و
 مشهود دیگران نزد این بزرگواران داخل ماسواست و معلوم و متخیل آنها
 قابل نفی معامله این اکابر و اراء دید و دانش است و در ماوراء معلوم و
 متخیل است و و راه تجلیات و ظهورات و و راه مکاشف و معانی
 است اهتمام دیگران در اثبات است و همت این بزرگواران در نفی ماسوا
 پس ذکر نفی و اثبات در طرق دیگران مناسب حال مبتدیان باشد و ذکر الله
 بعد از آن مناسب باشد بخلاف طریق این اکابر که بر عکس است که اول اثبات
 است و ثانی نفی آن اثبات پس ذکر الله در بین طریق در ابتداء مناسب
 بود و ذکر نفی و اثبات بعد از آن صورت بندد و اگر از حصول این اکابر
 بر ایشان لب کشاید خواص لحوام لمحق شوند و منتیان در سنگ متدیان

سابق الف و با ما اختیار کنند **ف** فریاد حافظ این همه آخر پیرزه
 نیست **ف** هم قصه غریب و حدیث عجیب است و مراقب ذات اللغات
 که دیگران اختیار کرده اند نزد ایشان از حیز اعتبار ساقط است و پی ما
 حاصل و مراقب جز غلطی از ظلمات هیچ نیست بالجمله نظر است بزرگواران این
 طریقه علییه بنده افتاد است پیرزاتی و رقاصی نسبت ندارند این نهایت
 دیگران در بدایت ایشان مندرج گشت است و مبتدی طریق ایشان حکم
 منتهی سرق دیگر یافته و از ارباب دروغا ایشان در وطن مقرر شده و خلوت
 در انجمن بحصول پیوسته و دوام حضور نقد وقت شان آمده ایشانند که تربیت
 طالبان مربوط بصحبت علییه ایشان است و تکمیل ناقصان منوط بتوجه شریف
 شان نظر شان شافی امراض قلبیه است و التفات شان واقع علل معنویه
 یک توجه ایشان کار صداریعین میکنند و یک التفات شان برابر ریاضت
 و مجاهدات شین طریق اصحاب کرام است علیهم الرضوان و این اندراج
 النہایت در بدایت اثران اندراج است که در صحبت خیر البشر میسر می شد
 علیہ و علی آلہ الصلوٰت و التسلیمات زیرا که در اول صحبت آن سه ور
 علیہ و علی آلہ الصلوٰت و السلام آن میسر می شد که در انتها کم است که دیگران
 میسر کرد و این فیوض برکات همان فیوض برکات است که در وقت او انظهور
 می پیوست انتہی مخصوصا فی الملکوت مخصوصا در مکتوب چهارم مجددی

است بدانند که بر سر هر مائتہ مجددی گذشته است اما مجدد و مائتہ دیگر است
 و مجدد و الفی دیگر چنانچه در میان مائتہ و الفی فرق است در میان مجددین
 اینها نیز همانند در فرق است بلکه زیاده از ان و مجدد است که هر چه
 در ان مدت از فیوض با مائتان برسد متوسط او برسد اگر چه اقطاب
 و اوقات آن وقت بوند و بدلاء و بخیار باشند خاص کنند بندگان مصلحت
 عام را تا انتہی پس از اینجا قیاس مایدند بود که چون مجدد و الفی را بر مجددان
 مائتہ نسبت فریت هزار بر صد است مجددات که پورائت مجدد و الفی قدس سره
 و با اتباع شاه راهش بعدش میشوند فریت و علوم مرتب خود بر همان مجددان بانی
 سبوقه متقدم هم بهمان قدر دارند خصوصاً این نسبت عالی نسبت حضرت
 خواجه کلان قدس سره از نسبتہا مجددیہ یک شاخ عجب ناشستی کہ بابت
 بیتدگان مورث حیرت است چنانچه عیسی علیہ السلام از پیغمبر صلی اللہ علیہ
 وسلم و بانی سبطامی از ابوالحسن خرقانی و حکیم ترمذی و حضرت عوث اعظم
 محی الدین شیخ عبدالقادر جیلانی و شیخ اکبر محی الدین ابن عربی و حدیثی از احادیث
 نبوی ایما از حضرت خواجه بہاؤ الدین لغت شبندی و شیخ اکبر موصوف شیخ
 احمد جام از امام ربانی مجدد الفثانی قدس سره السامی پیش از وجود سعادت
 خبر پیداون و حدیث شریف سبکون فی ہندہ الامتہ مرحیل نقال
 لہ صلد ہم اشارہ با ایشان وارد کند لک از حضرت خواجه کلان ما قدس سره

حضرت اکابر عظام مقدس برہم پیش از ظہور شان در وجود صوری بشارات
واخبار اختیار داده اند چنانچہ در فرزندوس اعزاز نشین و مرغوب الاحباب
و کتاب التفرقة جملہ بشارات مفصلاً مرقوم اند و نبذی ازان بقلم می آرد
و تفصیل اگر خوانند رجوع مکتب مسطورہ آرند در مکاتیب ہدایت
اسالیب قطب رحی الارشاد و مرکز دائرہ امانت و سدا و مولانا مخدوم آدم
طوسی قدس سرہ کہ از مشاہیر علماء و کبراء اولیاء اند و فرمان واجب اللوعان
حضرت خواجہ عروۃ الوثقی محمد معصوم قدس سرہ الاطہر و ربلدہ معظمہ ^ط مہم
خانقاہ شریف بنا کردہ کہ تا ہنوز اہل صفارا از زیارت آن کشاکش باطن
عجیب دست مہذب نگارش فرمودہ اند کہ این خانقاہ را با حضرت عروۃ
الوثقی بنا کردہ ام و بر این خانقاہ انوار اصل الاصل میبارود و در این خانقاہ
شخصہ جوانی و دانشین از اولیاء اللہ تربیت خواہند یافت کہ جمیع کمالات
نقشبندیہ بر او ختم خواہد بود انتہی المختصا و در کتب مسطورہ مراد از جوان وہ
نشین حضرت خواجہ کلان قدس سرہ صریح است باین دلایل آیت کہ
و قتیکہ اکبا و اجماد مولانا محمد دوم مدوح قدس سرہ بسفر سہرزد معروف
بسہرزد مقدس عازم شدند شیخ عبد الطیف والد حضرت خواجہ کلان
قدس سرہ را در جانی خود نشانیدند و وعده فرمودند کہ سفار شہرت تو نزد
خواجہ محمد صبغۃ اللہ قدس سرہ عرض میکنیم پس باز بعد از مراجعت و شرف

فرمودن در زبده بشیخ فرمودند که مبارک باد مرتزاکه چون برای تو امان
 توجه کردم از روی شفقت متوجه شدند فرمودند که سلوکش و علومش صحیح
 است و این قدر ترقی هم به او بخشیدیم باقی از وی پسری بعد ازین بوجود
 خواهد آمد که جمیع کمالات این طریقه علیہ از او بترویج و ترقین خواهد بود انتہی
 و ہم روزی کامل محقق شیخ مدقق ابو القاسم که از محل خلفاء حضرت
 مولانا محمد دوم قدس سرہ اندو یکا نہ وقت خود و صاحب ہمت
 و فراست قدس سرہ با بسیاری از اصحاب خویش کہ حضرت خواجہ ابوالسینا
 و شیخ عبداللطیف موصوف و مولانا عبدالسلام ہم در آن جماعہ حاضر
 بودند زیر درختی تناور مجلس داشتند در آن مرغان الوف بجا اقیق تصوف
 گرد آمدند و غوغا الحان برانگیختند حضرت شیخ محقق قدس سرہ در آن
 ہنگام خواجہ ابوالسینا کہ فرمودند کہ از مرغیان شما مردی بدان کمال میرسد
 کہ طالبان بروی چون مرغان این درخت اجتماع خواهند آورد باز انکاہ
 التفات بشیخ عبداللطیف آفرودہ فرمودند کہ آن مرد در صلب شما موج
 است مولانا عبدالسلام کہ خود از جماعہ ابدال بودند در آن مجلس و ختر خویش
 با ایشان بخشیدند تا چنان مردی شاید کہ بیک نسبت از فرزندان من ہم
 باشد و ہمہ روایت حافظہ است التذاز مرحوم مولوی قاضی زکریا مستوطن
 قصبہ بدین منقول است کہ چند سال قبل از سیلا و حضرت خواجہ کلان قدس

سره از زبان عقیب ترجمان شیخ ابوالقاسم قدس سره شنیدیم که از پشت
 شیخ عبداللطیف مروی نقل از اولیاء اللہ ظہور خواہد گرفت کہ چراغ فیض
 اوقتا بقیامت روشن خواهد بود انتہی الخرب از میاں و آنحضرت اعنی خاتم
 کلان قدس سره چنان صاحب کمال نامتہای و مورد افضال الہی شدہ اند
 کہ مرشدشان حضرت خواجہ ابوالساکین قدس سره ایشان را و فرزند ایشان
 خواجہ سلیم قدس سره را کہ ہنوز از شہ کتمان عدم در مہد امان وجود نہ آرسیدہ
 بودند بشر این خطاب فرمودند کہ سرہ مشایخ ملک در زیر پای تو دادہ اند و ترا
 بر تمامی خاندانہای ملک سروری بخشیدند و تو سزاوار مشایخ ہستی و فرزند احمد
 شہاب سندی خلافت شہابی شہید و مکان شہا ہمیشہ معموری ماند انتہی امانت
 کذلک حضرت خواجہ کلان و خواجہ ثانی راقدس سرہما بشر داشتہ اند کما فی
 المرغوب و بر سر اصل سخن رویم و گوئیم کہ ہم حضرت خواجہ ابوالساکین خواجہ
 کلان راقدس سرہما بشر فرمودند کہ حالی کہ وارد بر شہا است بعد از ختم المرسلین
 صلے اللہ علیہ وسلم بر دو کس ورود آورده یکے صبت قدس سرہ کہ سید
 الطایفہ کردید و ہم بایزید قدس سرہ کہ سلطان العارفين بود ولی آن ہر دو غیر
 آن حال را تمام نشانتند و باختتام نرسانیدند امید است کہ تو آنرا با تمام رسانیدہ
 سلطان الاولیا خواہی گشت و غیر ذلک بشارات کثیرہ برہ خواجہ کلان اند
 قدس سرہ پس این نسبت پاک مجددی ایشان را پاک باید دید و بی پاک

نشاید دید **سه** پاک بین از نظر پاک بمقصود رسید احوال از چشم
 دو بین در طمع خام استناد **۴** **۴** این نسبت مطهره ایشان است که باز
 تمامی ظهور در منظر حضرت ایشان قدس سره فرموده و اسرار بزرگی و
 انوار بچگونگی این نسبت از گریبان صدر مشروح آن مکتوح بروز نموده
 لهذا باید که در بیان او کوشیم و آنکه علت غائی جمع این کلمات منقبت
 اوست در آن بیونیم و سنال الله سبحانه ان توفیانی بحسب و ثناء وان
 بحشرنا یوم القیامة مع قدس سره **سه** نام من زین ستوده کیشان باد
 حشر من در میان ایشان باد **۴** **۴** این بر حمتک یا ارحم الراحمین باب
 اول در بشارة تیکه از بعضی اویاء کبار و صفار و رشان حضرت ایشان
 صادر گشته قبل المیلاد و بعد المیلاد باید دانست که حضرت ایشان قطبی
 بودند کبر و غوثی بودند شهبیر از شریعت غااعامل بر غزیمت و از طریقت علیا عالم
 بر حقیقت **سه** ز سنت در جنید فکند اشوب **۴** بجزیه با بیزیدش
 آستان روب **۴** **۴** ابو الوتت دو عالم قطب ارشاد **۴** **۴** مجد دوار
 از وی دین شد آباد **۴** **۴** هر که باری بدیده صدق جان و مردک اوت
 جنان انوار سیما هدی وجوه هم من اثر السجود آن محمود مسعود دید
 باشد تا منگام نزع نزع شتاع مهر پیش از دل بدر نخواهد شد
سه کسی گوشت فانی در جمال و حسن پیر خود **۴** فرانشس کی کند

گاہے زمین شکل و شمایل را با خدا در رحمت یحییٰ فانی فی اللہ و باقی باللہ و
 متخلق باخلاق اللہ و رولا احصی ثبات بر زبان است للجمیع سے قطب
 چرخ قطبیت وہ غوث دین با طایف نور حقیقت دوست تاعرش وزین
 طالبان را عمرہ او نور جان با خدا و سوک را نجم ثاقب بالیقین با درو لیان
 ختم چون در انبیا با حضرت ختم رسل شاہ امین با رصطہ ابدال حلیم
 پیش او با از سر عمر آمد دارندہ بین با صد ہزاران چشم چرخ
 اندر زمانش با بر زمین قطبسی ندیدہ این چنین با کن محمد تاج
 برفرق حسن با از جمال اسم او بہرہ کزین با کس علم آن محقق قطب
 کس نداند عنہ رب العالمین با ولادت حضرت ایشان روز و شب
 تاریخ پنجم محرم از ۱۲۳۵ھ دو از وہ صدوی و پنج ہجری است پیش از میلاد
 حضرت ایشان قدس سرہ حضرت خواجہ ثانی قدس سرہ را در سن پانچہزار
 و دو صد و بیت و یک ہجری فرزند نخستین موسوم بشیخ محمد سعید قدس
 سرہ آمدہ است کہ در آن وقت اختر برج نقابت کوہ در برج نجابت
 عبقان پناہ ولایت دستگاہ میر نور علی شاہ ساکن فیض آباد لکھی کہ یکی از
 مستتر شدان و بہرہ یافتگان جناب خواجہ حلیم قدس سرہ بود صاحب کتاب
 عجیبہ و حالات غریبہ شریف در لواری آورده دیدن آن سعادت
 کہیں را کہ ہفت ماہ بود در خدمت حضرت خواجہ ثانی قدس سرہ بکمال

آرزو و شوق و تمنا و ذوق عرض داشت پس ظاہر مینمود که حضرت خواجہ
 عثمانی ارشاد فرمودہ صاحبزادہ با سعادت را طلبا بنیدہ کہ یکی از حضرت
 بکنارش بر دہلیز آوردہ بجزد لقا بشہرہ مبارکش برین چنان حالتی پیدا
 آمدہ کہ ساعتی بی خود ماند چون با فاقہ ادم دایہ باز پس رفت و ہدایای
 کہ برای ایشان آوردہ بود دم در دست ماندہ باز بخدمت آنحضرت خواجہ
 عثمانی بازگشت کردم پرسیدند کہ چگونه دیدی گفتیم کہ انوار ولایت در
 سیماۃ ایشان پر تو می زند عجب کوی ہری وجود گرفت حضرت خواجہ
 عثمانی قدس سرہ فرمودند آری چنانست اما حیانتش اندک مینماید پس
 من از استماع این مقولہ مغموم دل در دوشش رفتم کہ عبارت از قرب حضرت
 خواجہ کلان است شستم کہ الہامم در دوازند کہ دیگر نرسندی کہ بعد
 ازین می زاید ہم عمر خوب خواهد داشت و ہم بہتر است ازین کذا فی
 مرغوب الاحباب الحق چنان شد کہ بعد ازین الہام میر معفور حضرت ارشیان
 در پانزدہم سال بحال ظہور آمدہ اند و خواجہ با سعادت در سال وازوہ
 صدوسی و ہفت بوصول عربیان شتافتہ و از سیادت پناہ معرفت آگاہ
 سید علی شاہ بخاری کہ یکی از استادان جامع الکلمات است شنیدم کہ وی
 از سیر نور علی شاہ منقول میساخت کہ میفرمود کہ در بارہ این فرستندہ ہما
 آنحضرت ایشان پیش از میلاد چند شہادت در الہامات خود

اسم دیدم و اسم از حضرت خواجه ثانی قدس سره و سایر اصحاب ولایت
 و ارباب معرفت نور یافتگان خواجه حلیم و خواجه کلان قدس سرهما
 شنیدم که مثلش کمیاب است که ظهور خواهد آورد مشایخ متوفییم در
 رنگ مشایخ حیات رضائی جوی او خواهند بود و هم مشایخ زمانه خود را عانت
 غیب خواهد نمود و هر چه از وفیض خواهد گرفت و امتداید آنست پس بعد از
 ظهور تولد ایشان بل بعد از جلوس بر ستاد ارشاد حضرت ایشان نسیم
 موصوف حیات بودند که میسر بودند که آنچه نزول برکات و حلول حالات
 که از التفات توجهات حضرات مرشدان خود اعنی خواجه حلیم و خواجه ثانی
 قدس سرهما می یافتم از ادنی التفات حضرت ایشان قدس سره بهتر از آن
 نبیوضات و واردات بیایم مشک در پیشه ولایت و هدایت غصن حضرت
 که بر لب شکار او میخوردند انتهای از درویش عالی که صاحب مقامات عالی
 و حالات متعالی و از متوسلان خواجه حلیم قدس سره و از اثر صحبت
 یافتگان خواجه ثانی قدس سره است و صاحب لقرن است و خوارق این
 جامع الکلمات در طفولیت دیده و بارامی این جامع را حضرت ایشان بزرگوار
 استدعاء دعوات توجه باطنی نزدش میفرستاد که هنوز از او از پیشین بر مطالع
 خیال طالع میسبب منقول است که حضرت خواجه ثانی قدس سره با اسم سالی
 خواجه گرامی اعنی حضرت ایشان قدس سره در طفولیت امر فرمودند که

برداشته در خدمت محمد یسوی درویش دشتی قدس سره که از اصحاب خواص
 حضرت خواجه گلان قدس سره بودند و بحالہ اصل الاصل و بافقہ مشرف
 اند برای توجہ دعا و حصول معاملہ کمال این طایفہ عالیہ پیر و پدر و پیشکونین
 که توجہ شوق و تدری انکو تازه که جدید پیدا آمدہ ہم بدیہ برای خویش
 مذکور دادند این حقیر معنی عالی فقیر حضرت ایشان را برداشته خدمت
 درویش دشتی برده و بدیہ عرض داشته و عرض توجہ ساختہ درویش اولاً
 نیاز مندی و سرافکنندگی خود بیان نموده آخر اطاعت امر حضرت خواجه ثانی
 قدس سره فرمودہ متوجہ و مراقب بدل نشسته دیدیم کہ مویہائی تمامی پیش
 برنگیختند و آثار جمال و جلال الہی در وہیش در آمدند آری قال اللہ تعالیٰ
 تقشعر منہ جلود الذین یخشون ربہم ثم یلین جلودہم و قلوبہم
 الی ذکر اللہ آخر تا آن زمان مراقب بود کہ ہم موی تن بار نشستند و آثار
 کثافت بشریہ باز در مواجہ نمودار نشدند سر برداشته فرمود کہ این کین چه
 خواهد ساخت ہر چه بخت کند و لی ہر چه نزد من از ایشان بود باز بوی داوم و
 این را می بینم کہ نہایت مکمل خواهد کردید و کما شئنا انانکہ زندہ خوانند ماند زود
 خوابند دید و از مؤلف مرغوب الاحباب منقول است کہ روزی حضرت
 خواجه ثانی حضرت ایشان را قدس سرہ تا نزد کامل محب ذوب درویش
 یعقوب کہ جبذہ یافتہ و سستی پذیرفتہ از گزشتہ ناز و عشوہ طناز جمال کمال

حضرت خواجہ سلیم بود قدس سرہ وقتیکہ در مکان شریف لواری تفت
زیارت آورده فرستادند و آن مجذوب را اشرف بر صناع و اطلاع
بر خواطر فوق الحد بود خارج الحد ہزاران مردمان طالبان اعراض این جهان
و عالم جاودان کہ پیش می آمدند و کسے لب نمی کشود و مسئلت مافی الصنوبر
و انمی نمود خود بخود آن مجذوب محمود جواب با صواب بی ریشہ رتیاب
خطاب میفرمود حضرت ایشان را کیچ شش سال عمر داشتند برخی یاران
خدمتکاران ہمراہ خود بردہ از طرف قفا آن صاحب صفا کہ چشم صورتش
بر نشان نغمینتادہ اما دیدہ بصیرت کشونش دانما کشادہ میماذہ شستند
بمجرد شستن حضرت ایشان را بدون التفات کردن و روی گردانیدن بالیشان
بترغیب بسیار تحریب ساخته بیشتر کمال و امکان رشاد و ارشاد داشته
پس جواب بر کی از یاران و متنگاران نشان پر دانت چنانچہ ہمہ از
اشرفش و اخبار اصنافش متعجب ماندند از معرفت کیش عالی در ویش متقل
است کہ روزی حضرت خواجہ ثانی فرمودند قدس سرہ کہ مرا شب دو ملائک
رحمانی آمدند کہ گفتند در خدمت منزہ و معرا و مقدس و مہر ابارگاہ حضرت
بیچون و بے چگون غراسر و جل سلطانہ و تقالی شانہ حاضر کردند سرور و مجید
بر اسید وصال لایزال ایزد متعال عریانی بنانی جاودانی از ان بارگاہ
سبحان چون کوشش وزہ دار ہر اللہ اکبر است

منتظر رسیدن خطاب الیستادۃ تا خطاب مقدس آمدہ کہ اگر چه ترا برائے
 این سہ، مطلب بنیدیم ولی الحال باز کرد تا کہ نش زند ترا بر حیات قیوم کنیم
 بعد این خطاب و بشارت با صواب حضرت خواجہ ثانی حیات این جہان
 از دو سال زیادہ شد ششم اند نم قال اللہ تعالیٰ ولا یظہر علی غیبہ احد
 الا من امر تقضی من رسول و ہم از حاجی خیر محتر و سیادت پناہ سید
 تاج محمد شاہ منقول است کہ بجزرت خواجہ ثانی متدس سرہ برادران ایشان
 کہ ایشان ظاہر بنیان و از باطن کوران حکم من برای ظاہر و خاب و
 خسرو من برای باطن ہم مخی وافلم عداوت داشتند برای مصداق لای
 بہتدی من جاد لنا علم الغاوت بر آشتند کہ اگر تقصیر آن متلم را
 سر و پیمان کار بد فائز رسد باورد کیشان ہر کرد افتاد بر افتاد
 الغرض حضرت خواجہ ثانی قدس سرہ باعلام اللہ سبحانہ میعاد عمر خود دانستہ
 بدان پروا نت کہ قایم مقام خویش درین عالم صورت موجب امر حقیقت حضرت
 ایشان را در حیات خود نمایند بسبب عداوت الاخوة و اختلاف المریدین
 القشرتین بعد لہذا حضرت ایشان را با عداوت اللہ در حیات بر خدا ارشاد
 در خانقاہ خواجہ سلیم الفوا و نشانیدہ تمامی ستر شد ان خود را بعیت مسنونہ
 ایشان کناییدہ باز جب از چہ روز فرمودند کہ ہنوز در خیال انام عوام حقیقت
 مرام بسر انجام و انجام کار شستہ باز تا نیا حضرت ایشان را در وفاق انوار

وفاق خویش برسد افاضت و چارباستش افاضت نشانیده بحیث کنانیده
 جمیع حاضران بزبان وحی ترجمان سرمودند که هر که دست حضرت ایشان گرفت
 روز قیامت دست او خواهم گرفت و شافع او خواهد گشت باید که تابع
 فرمان او باشد همیشه تیکه اگر ایشان را سیرداشتن عصا ایما نماید ایشان
 بیخ میزد ریغ بردوشش بچوش وارد و اگر امر سجده شکر فرماید بیخ فور
 بی دیر ضرب کوشند که جلوس این جوان برسد کاطان برای ارشاد
 طالبان برسان حضرت ایزد سبحان است و اگر فی المشکلی بخوردان مایعنی
 بطرف همان برادران سد طیتان رود تا گو برود و الله غالب علی امره و هم
 از هدایت شامل موزن شامل منقول است که روزی در ان ایام نزدت شده
 امام اعلی حضرت خواجه ثانی قدس سره السامی من و عالی درویش و برخی
 عاشقان درویش حاضر بودند که بداب نقشبند مهرباب و فنادر کوچه ادب
 بودند که حضرت خواجه ثانی خود بخود مخاطب عالی فقیر شده فرمودند که آیا هنوز
 چنان خواطر را در خاطر مریسدی بدان که کالی که ازین جهان بعالم جاودان
 میرود برای آنکه آن را قایمیت نام خود میسازد و زمام اختیار بومی می سپارد
 متوجه روحانیت مرشد مکمل خود میگردد پس باز روحانیتش متوجه شیخ
 خود تا که علی الترتیب بر شد همه مرشدان و در پیهم بر سران محمد مصطفی
 صلی الله علیه و سلم می رسند و باز حضرت ختمیت متوجه رضا حضرت

کسب ریاضت و عمل نشاءه میشود تا که ان شخص شخص را از ان بارگاه
 مقدس قبول فرموده طمانیت حضرت قائم مقام شدنش حضرت ختمیت
 پناه علی الصلوٰۃ والسلام من عند اللہ و بواسطه ان شاه هر کامل حق آگاه
 میرسد انرا قائم مقام خود مینماید پس در عسیر و سفر حضرتین همه اکابر تائید
 حضرت خیر البشر علیہ الصلوٰۃ والسلام ما و ارالد هر بل بحکم اللہ الاکبر معاون او
 اند و همراه او باشند پس انرا چه غم و متوسلانشش را چه هم پس چون از حضور
 آن فیض گنجور خواجہ ثانی دوی صورتی کردیم پیسنی از مجلس حضور گرامی
 برخواستیم همه یاران کلام لوالی لفظ سام ان حضرت را جواب خاطر عالی
 در ویش فمیدہ مسئلتش بی کم و بیش نمودند ظاہر ساحت که بار می طموت
 حضرت ایشان که عمر سیزده سال در آنوقت و حال داشتند و کبر و
 خود نمای آن جماعت سدان را که همه در عمر و عقل صورتی کلان و حافظانند
 قیاس کرده و سوسا و روم که آیا بعد این استطهار سکینان اعنی خواجہ ثانی
 قدس سره آن حاسدان چون کرکان خون اکسب او ماضیقان از میثان
 می غزند بدر جواب آن آن جناب پر دانت در دفع آن ساخته چنانچه خود
 بسم دیدند و شنیدند و هم از ان در ویش عالی مقام منقول که گفتند
 لیلیت لغتہ ہان حاسدان بغاوت کیشان وقت فرصت را عنینت
 دیدہ از دیوار حصار سجدہ مندان بد طمیتان بر نیت جنک و جدال و

کشت خونی بی حمال برآمده در استخوان و چند فقره غزلت نشینان
 آن قاتلان شهید کردند آنچه در آن شب متعذیان تعدی ستم و جور
 و ظلم که کرده اند اگر مفصل بنکار و سخن بطولت رو ارد الغرض کسی
 در آن حال وقت نیم شب آمده در حضور پر نور آنحضرت خواجہ ثانی بی
 ثانی عیبانی عرض داشت کہ آن ظالمان قاتلان چند اشخاص شخصہ را
 شهید نموده بر این مادہ اند کہ بعضی از اہل تقار انیک از دیوار این وثاق
 برآمده بر نیات بد میگویند و بمقاصد مستقیم می جوشند آنحضرت خواجہ
 ثانی کہ در آن وقت نہایت از علت مرض جسمانی ناتوانی و استعداد عالم
 جاودانی داشتند بشرط اصفاء آن ماجرا و اولاً از حضرت ایشان پرسیدند
 کہ کجا اند یاران گشتند کہ حاضرند ملتصق آن ثانیانست بودند کہ هیچ
 نخورد و ہرگز بخورون نشود پیش ازین من یک بودم درین وقت این
 شیر الہی و من ہر دو اشخاص ششستہ ایم قبل الظہر امروز ایشان را ازینجا کشید
 بدر از قلعہ نمایند عمہ حاضران ازین بشری بحضرت ایشان و اخبار
 بالغیب مستحیر مانند تا کہ فی الحقیقت بشرط زوال افتاب عالمنا ب
 آن روز جب کہ حضرت بالرب بجدی رعب صعب و اعسا کر جاندا
 و رفیقان میدان افتادہ کہ افتان خیزان کریران خارج شدند و رفتند
 کاہم حرم مستنفرۃ وقت من قسورۃ **س** هیچ قومی را خدا

مکر و کذب و تامل صاحب بدلی نامد بدرد و پس از آن حال غیر اتصال
 قدس ستره هر چند حضرت ایشان هم علم مذاکره و کویس مناقشت
 برداشتند و کونستند و لی خیر ما رحمت تجارتهم و ما کانونا مهتدین
 چیزی باست نه آوردند **ج** جاہل از اہل بلاغت روشکج ارشد
 چه شد **ج** جعل از خوشبوی گل گرفت در شد چه شد **ج** روز روشن
 شد قسم گاہ خدا و روحی **ج** باطلت از اذیدہ بے نور شد چه شد
 تدر زریا فقره راصراف و اندنی شہان **ج** کاسہ روین پیش
 صورت ز شد چه شد **ج** نیک دیدن خویش را بر ہمہ ان بس اہلی
 است **ج** از تکبر کردن است از شاخ بے بر شد چه شد **ج** حاسد
 از خود را بہ از استاد و اندست غم **ج** بار مشک و عود و عنبر و عطر بر خن
 شد چه شد **ج** کل بود ز آب و لطافت زیب و بہیم شہان **ج**
 خار و در پہلوی کل شکل برادر شد چه شد **ج** فضل بر پتہ در نبود
 بین کہ دستار حباب **ج** بر رخ سیلاب شکل کندی کر شد چه شد
 فضل علم ست و نہ از ریش سفید و عمر پیر **ج** بو مرہ از بو البشکر
 بیش و پس تر شد چه شد **ج** علم در قعدول ست و قال بر سطح زبان
 حس بروی بیم اگر بالای کو ہر شد چه شد **ج** کار اخلاص دل است
 و فی بکلیف زبان **ج** بے خلوص دل اگر واعظ بمنبر شد چه شد

زمینیت ظاہر گزار و زمینیت دل جو سعید نہ ما از دو تار موی بر طاق و کس
 ان سر شد چہ شد ما ما و رسم از میر محمود کہ اہل مرآت تہ قلبیہ بود و بہر
 یافتہ از حضرت خواجہ حلیم تدرس سترہ و از خلیفہ غلام محمد تالیپری بقول
 است کہ روزی حضرت ایشان در خورد سالکی ہمہ لباس سعید و بر
 و دستار بر سر پوشیدہ و در خدمت حضرت خواجہ ثانی قدس سترہ
 تشریف آوردند حضرت خواجہ او شان را دیدہ و متبسم شدہ فرمودند
 کہ این منہ زند ما اہل عرب و حاجی می نماید انتہی اگر چہ در آنوقت حاضران
 ہمگی بر نسبت صورت لباس آن کلام خواجہ را قدس سترہ محمول تشبیہ
 داشت ولی تشبیہ حقیقی بود نہ مجازی کہ آن شبش حج و شش زیارتہ
 فیض شاد مصطفوی علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام و بحجۃ الوداع برست
 ہجرت و بوفات در طیبہ و کدمن در بقیع الجنۃ رسانیدہ عارفانرا
 تا قیامت ہر چہ کرد در روشن ست ہا و ہسم این جامع الکلمات از
 زبان فیض ترجمان حضرت ایشان قدس سترہ شنیدم کہ فرمودند جب ان
 کہ مرا حضرت خواجہ ثانی قدس سترہ بر سار شادانت نیند روزی من در حجرہ
 عنبریں اوطاق بودم و حضرت خواجہ ثانی در حجرہ شرقی آن و شاق ناگاہ
 مرا کہ ام خطرہ ناشایستہ از دل عبور کردہ تا از ان حجرہ مرا آواز دادہ طلسمید
 جلدی دست شریفہ رسیدم تا فرمودند کہ ای پسر ترا از تعلقات این جہان

کشید بیرون کرده ام تا هنوز بسم مخمبین حضرت رسالت صلی الله علیه و آله
 این چنین خواطر را راه داده و بسم از سید غلام محمد شاه که نیک صفوت پناه
 بود شنیدم که حضرت ایشان را وقتیکه خواجہ ثانی امانت ارشاد دادند و بچینا
 بشرش داشتند که تو مختار من اللہ ہستی خواہی کہ مثل من در عالم باش
 و خواہی کہ مثل خواجہ کلان تدرس سرہ و یا خواہی کہ از ہمہ مستان باش
 ہر جا کہ باشی در ایارتو تا ما محمد ہمیشہ نگہدار تو تا ما و بسم صاحب
 مرغوب از قاضی سید محمد کہ یکی از باریافتگان حضور خواجہ ثانی بود متقول
 میداشت کہ حضرت ایشان در خورد و سالی چند ان میل خاطر بچہ سلیم
 صوری نمیداشتند و نہ حضرت خواجہ ثانی از ان بر حضرت ایشان کوکشتی
 یا جوشش میفرمود لہذا باری بخواجہ ثانی بیانی عرض نمودم کہ آخر سببی
 عدم کوشش تعلیم فرزندار حمید خود باشد نہ نمودن آری پیش ازین
 بسیار کوشش میکردم و تا پیش منی نمودم آخر باری رسول اللہ صلی
 اللہ علیہ وسلم را دیدم عرض رسانیدم کہ این سپرم بچہ حضرت ایشان با وجود
 چندین تاکید و کوشش میں بخواندن علوم ندارد نہ نمودن حضرت
 صلی اللہ علیہ وسلم کہ غم این سپرت مخور اورا کفالت من بسیار
 من خود کفیل اویم پس از ان نظر بر ان کفالت از تکلفات صوری کہ
 شدم و بدان کفالتش سپردہ ام ہر گراخواند از تفرش بر

عشش برند

باب دوم در بیان عبادت حضرت ایشان قدس سره

و زانقض و لوانفل و سنن موکده و استجابات باید دانست که حضرت ایشان اکثر اوقات با وضو بودندی و در صیفت و نشأ غسل و وضو به آب گرم در عم پیری که مراد بعد الاربعین تا دم آخرین است میفرمودند و این خصوصیت بامور و اتفاقی ایشان تعلق دارد که در واقعات بدان مامور گشته اند الا ندرت و ضرورت و وضو را بر تیب مسنون و شرا یط شروع با رعایت مستجابات و آداب ادا می فرمودند و در اسباب ان هنگام اگر اه خود مبالغه میداشتند رعایت حدیث و اسباب الوضوء علی المکاره چنانچه باری حضرت ایشان را عرض شری طاری گردید که بشرط مساست ماء ولو حارا اشتداد فوق الحد روی میداد و در ان هنگام دیده می شد که مصابرت بر مرض غرض کالفرض دیده در اسباب تمام میگوشتیدند و وضوء کامل بجای می آوردند و کذا لک در بعضی اسفار که وقت تهجد آب گرم نقدان برخلاف وجدان میداشتند در موسم سرما و بار دهم که انجماد الماء کالشیخ از ان صورت میست اسباب وضوء را بان آب شلج می نمودند و لوانفل تهجد را بجای آوردند و

در شستن بازوی مرتین را داخل البید دیده مبالغه بلیغ در فوق المرتین
 برسانیدن آب می ساختند و مسح را بر تمامی سر و گردن و اذین بهر دو
 دست علی الترتیب المرویه ادا میبست میروند و تخلیل لمحیه و اصابع ابدی و ارجل
 از امور موکدات بلیغی شمرند و در اسفار بآب شور بجر مالح بها المکن وضو
 نمی ساختند احتیاطا للخروج عن خلاف عبداللہ بن عمر رضی اللہ عنہما و غیر
 فانہم قائلون بعد رجوان الوضوء عن ماء البحر المالح الحدیث تحت
 البحر تار و اگر عند الضرورت وضو بیکر و ند تا در مضضه و استنشاق
 اگر آه بناورده اسبلغ میبندند بضرورت میان وضو سخن و بنوی نمی گفتند
 و عند الختام دعاء اللہ ثبت قدمی بوم نزل الالاقدم می خواستند و بعد
 الفراغ اشہدان لا اله الا اللہ وحده لا شریک له لا الملک ولا الحمد
 یحیی و یمیت و هو علی کل شیء قذیر و اشہدان محمد عبده و رسولہ صلی
 اللہ علیہ و علی آلہ و اصحابہ و ما خلق بارا و یدیم کہ میخوانند و نظر بجانب
 آسمان میفرمودند و پیمانان مسح الخفین در سفر و حضر حسب السنۃ گاهی
 گاهی یک روز یا بیشتر پاس معمول میداشتند و وقت نهم و ظهر و عصر و عشا
 اکثر بموجب منظومہ حدیث شریف فتو کوا فان السواک مطہرۃ
 للقدم و مرضات للرب و حدیث ما جاءنی جبریل الا اوصانی
 بالسواک حتی لقد خشیت ان یفرض علی و علی امتی

و حدیث لولا انی اخاف ان یشق علی امتی لفرضت علیهم
 و حدیث انی لاسئک حتی خشیت ان احفی مقادم فی مسواک
 میسر بودند و استعمال مسواک اراک متداول شان بوده و در آخر عمر
 که گذرند ان و برخی اضر اسس افتادند تا هم برای ادائی سنت بر بعض
 باقی مانده موجب عادت مستمره مسواک میبودند و خفتن عشائی حضرت
 ایشان جز کامل وضوء نماز گاهی نبوده است متوجه بیت کعبه دوزالوقت
 نشسته چهار سوره قل و فاتحه و آیه الکرسی و امن الرسول و سوره
 الملك بر به با بسمه علیده و سبحان الله و الحمد لله و الله اکبر و کل
 اولین شکی و سه بار و تکبیر شکی و چهار بار که حد کامل باشد و حوت
 و استغفار و لا اله الا الله و حسده لا شریک له الملك و لا الحمد یحیی و ی
 و هو علی کل شیء شکی قبل الرقود مع النسخ علی الیدین و سحها و ظنیفه و ظفر
 ایشان بود غالباً در جوانی و گاهی در عمر آخرین بر سر راستراحت نمی فرمودند
 حتی که در مرض نزع با وجود شدت مرض و مع عرضداشت تلمیذان و ویران
 از تجویز داشتن سر بر برای استراحت بدنی هم ابا آورده وی منس بودند
 که در مکان مسکه که از اسلاف کبار خود را ساخته تا هم نفس بر سر
 رانا مستحسن می شمرم و خلاصه داب ادب می دانم در اینجا و طیب
 چسان متکلب این کار باشم و بسا بر حصیری از سبزند که انا ز تار بود

بر آئینہ وجود مسعود منقش میگردد و هنگام نقطه کلمہ تہلیل و توحید تسبیح و تحمید
 و تکبیر و حوقله و الحمد لله الذی اجیانی بعد امانتی و السیۃ المعیبت و التشریح
 یک یک بار عادت ستره شان است قدس سره و نماز تہجد را بعد نصف
 اللیل کا ہی بطول قنوت و کاهی کثرت سجود بجای می آورند و خود نوم
 شب تا بتانی حضرت ایشان زیادہ از دو ساعت و شب زمستانی
 زماندارتہ ساعت قطعاً نبوده است ان اکثر النوم و الا فساعتہ او
 ساعتان من الساعات الخویۃ لیسالیالی متوالی تمامہا در قیام قنوت
 و مراتبہ الوارحیروت بر چشمی داده اند خصوصاً در اوائل حال پسند
 سال بر این منوال عبار خواب را باب چشمان پاک شسته اند و از منیت
 ایتان نفاس سخنی طویل در دیوار زودہ بران فارس و سوار شستہ در راه
 عبادت و ریاضت تافتہ اند امثال سورہ یس و یوسف و بقرہ و
 آل عمران در دو کمانہ تہجد قرائت می ساختہ اند و بدینیان تمامی شب در
 نوافل سبری برده اند و تراغالب وقت سحر می خوانند و در آخر
 عمر شریف مواظبت بر بازہ رکعت مع الوتر داشتہ اند و در میان
 سجودین رب اغفر لی و ارحمنی و ارزقنی و اجیرنی و عافنی و عاف
 عینی می خوانند از ان دو رکعت اول را خفیف تر از ثانی و ثانی از
 ثالث و ثالث از رابع قنوت میگردند مفاصلہ استراحت حضور

و مراتب سلوک باین هر طوع مستزاد از نایب بوده است و در آخر
 بر ماه سلوه البقیع مقرر و موقوف زائد بر تہجد و نماز است و تکلیف
 تہجد و مراتب پسین چنین خلوت میگزینند که خواص را ہم بار نبوده و بعد
 از تہجد هزار بار درود شریف بلفظ اللهم صل وسلم علی سیدنا محمد و آلہ
 اصحابہ و ما خلق و هزار بار تہلیل بنیت بر الوالدین و ہشتاد بار استغفار
 اللہ الذی لا الہ الا ہو الہی القیوم و اتوب الیہ عمل موافقی حضرت
 ایشان است و ہم پور و درود در واقعات خود مامور بودند و بعد
 التہجد مراتب متوجہ الی اللہ می شستند تا کہ سنت فجر را در جائیکہ باشند
 غالباً بسورۃ کافرون و سورہ احمد دو گانہ نموده اند کہ اصطحاج کرده
 فریضہ را در اوائل حال مناسب بہ ترقیات و حصول حالات لطائف
 لطیفہ و علوم خفیہ بقبس لقراءت سورہ مؤید عروج و در آخر حال
 باسفار بر تہجد سراسر از اولیہ و مراتب انتہائیہ لقراءت سورہ
 و آیات معینہ مہبوط اداء فرمودہ این دعا خواندہ اللہم انت ربی
 لا الہ الا انت علیک توکلت و انت رب العرش العظیم
 و لا حول و لا قوت الا باللہ العلی العظیم ما شاء اللہ کان
 و ما لم یشاء لم یکن اعد ان اللہ علی کل شیء قدير
 و ان اللہ قد احاط بكل شیء علما و احصى کل شیء

عدد اللهم اني اعوذ بك من شر نفسي ومن شر
 كل دابة انت آخذ بناصيتها ان ربي على صراط
 مستقيم واللهم اجزني من التاريفت باروشتي وسمبار
 سبحان الله والحمد لله وشي و چهار بار الله اكبر كه ورد پس از هر مسلووة
 داشتند ادا ميگردند و بر اين همه اخلاق شان عبارات احاديث و كلام
 مجد و بيمويدانذولي اين مختصر نامه طاقت تحمل طوالت آن نميبارد تا
 طلوع آفتاب عالمتاب ماه حلقه نجوم طلاب مي نشستند في امام و رسيه
 صفوف رنوده كان نفس و خواطر مي بودند و ارشاد رشا بهر خاص و عام
 از مهت خاموشي ميگردند و بيك عشوه التفات هزاران وابستگان
 ظلال راصا عدل اصول ميساختند يك نظير يا بهتر از حد چيله
 بعد از ان برخواستند در جاي خود تلاوت قرآن كه وظيفه فني شوق
 داشتند و در آخر عمر نيز هميشه دو پاره يوسيه داب ستره كرده دو گانه يا هميا
 گانه اشراق بجا آورده بجل مفضلات و فك اشكال امور دينوي نام
 خواص و عوام و عيال و اطفال و مفتراء منكره بال مي پردازستند و
 مجلس شريف بهر وضع و شريف ميساختند و از كلام لوالي نظام احمد
 كوشه ها قلوب محبت اسلوب كلوي نمودند بتوفيق الله بر حني از محفوظات
 شان قدس سره در باب علمه ثبت ميبارد و بعد از ان در حويلي

میفرمودند قبل از ایشان غالباً بر حصر است قد کسره و در آمدت
 منامی حضرت ایشان بر پهلوی راست اولاد پهلوی حسیپ ثانیاً ساویما
 بالناصفه بوده است و عند الاستواء المنطون بالزوال برخواستند باز تهبانما
 ظهر سفیز بودند که بعد مساواک و وضوءت شریف در خانقاه مسلامی آورده
 قدری ششست چهار گانه سنت الظهور آنجا بجا آورده فرض الوقت در عین
 اول وقت مع دو گانه سنت آخرین در مسجد شریف او کرده بعد از آن در
 دارالارشاد خانقاه فیض بارگاه ماه محبت ششست باز شریف در اوطاق
 نشر بودندی اگر از تلاوت صبحیه موظف به یا عتیقت در می باقی ماندی
 خواندندی و مدت در ساعت یا نیم نجومی یا مورطالبان اغراض دینوی
 که بر تبتی نوع بشری را از ان هم چار ناچار پروا نداشت بعد ما و مضل
 و نبله و محدثین و فقهاء و بلغاء و تلامیذ صلحاء متوطنان و مسافران
 رومی التفات عنایت میفرمودند که تا تشریب اذان العصر مجلس بوعظ
 و نصیحت و احادیث و آثار سنت و میان نکات متصوفه و مسائل فقهیه
 میگذاشت و برین و تیره استمرار و مواظبت موکده ایشان است قدس
 سره الحمد لله که این تلمیذان استاذ الاساتید در آن حضور سرسرسر
 نوزدهم هر ده سال هر روز درین مجلس سبق تفقدات ایشان گرفته
 به امر عنایت بنیابت شان الماسحت از جمله حاضران این جامع را بنیابت

خاص مخصوص میباشند و بالتقلات جداگانه ممتاز می نمودند
 زار و رفته از عنایت شکر بی شکایت و کزومی گوی ندیدم بسز لطفت
 جز عنایت و ادب شرمات کشت حاسد چون شاه عصمت دل و
 شطرنج با حنت با من مهر کرم رعایت و ایدل بر لطف و لبی پیچ
 تا بمیری و وز عسهد من قتلته من قسمت این جنایت و در دل
 لحاظ نزه اش صبا و نفس آمد و هم قوس ابرو انش میازدش
 حمایت و بهره بنوح دوران در بحر عشق عم از و طوفان لغت نبود
 با کشته بدایت و ذره بیان چه سازد از حسن آفتابش و با بال
 تراست جلوه و اجلاش از حکایت و کاخ جمال و سنش با بال
 بس کشته و بسیار از کند کویانی و روایت و شبید بر پیش
 بدشت درکش مران که آخر و عاجز شدن ز درکش کردید خود درایت
 یک کام راه جانان خالی بدان ز مقصد و کاندرد ایشش شدیم منجیح
 نهایت و بیغایت است کردش پر کار دل که اندر و سیر
 خلد مدور غایت بود بدایت و بی بخت نخس طالع با بخت شد سعید
 سر کوه نهاد بر در این دار زین ولایت و نویسنه نمودند که در روزی
 که قال قال رسول الله صلی الله علیه و سلم یعنی حدیث شریف
 مع اسناد شنیده نمیشود آن روز که بران باری میگذرد و دشوار نماید

بعد از آن تجدید و منو ساخته باز شریف در خانقاه اسرار بارگاه آورده
 تبدیل محفل خاموشی میساختند بموجب کلام اکابران مقتدره که هر که از خاموشی
 با بهره مندا نخواهد گرفت از کلام آنچه فائده خواهد برد و حنت پس نماز العصر در
 مسجد شریف امام گشته او کرده مراقب بعد العصر الی المغرب میفرمودند که این
 عادت مستمره موده ماموره الاسلام و معموره الاخلاف درین طریقت
 است و وقت اذان مغرب سرخیال از مران شب برداشته اجابت اذان میگرددند
 و بعد از هر اذان دعاء ماثوره می خوانند و نماز مغرب در عروجیه و نزولیه قضا
 موجب اوایل و اواخر حال بجای آورند و گانه رواتب مغرب در آنجا داده کرده
 سرالتشریف در جویلی می آورند و طعم عشانیه خورده در او طاق می آمدند و
 در جوانی صلوة الاواین و غیبه نوافل میخوانند و در آنست عمر غیر از قرآن
 و وزر و سنن رواتب نوافل تحب و صلوة التسبیح غالباً از ایشان نوافل
 بعد و زخمی آمدند و اب خوابگان بفتش بندیرا بدین سنت منقول میفرمودند
 و میسند بودند که قرب نوافل حال توسط است و قرب بر الفتن حال منتی و
 مبتدی را هم بنسب الریض و رواتب نوافل میل نباید همان متدرم متوجه
 اذکار تسلیمیه خود باشد من شغل ذکر من عن مسلق اعطیة
 افضل ما اعطی السافلین حدیث قدسی است نعم کذاک فی الکتاب
 و نماز عشا را موجب روایات مروی در غروب شفق خوش نمیداشتنند

البت بعد از آن گیرد و ساعت نجومی تووقت و زبیده پس او اگر در آن مریض
 نزد ایشان بوده است ابتدا اکثر اوقات وقت عشاء هنگام قیام
 ثلث لیل در سجده شریف در اوائل و در وثاق در او آخر ایام بجا می آورند
 من سبب ضعف و غلبه الامراض و پس از فرضیه عشاء جز دو گانه را تسبیح
 کلمات گاهی تطوع ندیده است مگر در شبان روزی که طریقه زیاده از پنجاه یعنی گاهی هفت گاهی نوزده
 گاهی یازده هر دو صاعده است وقت حال در دو طرف ایشانست و بعد العشاء زمانی متوجه
 الی اللہ باد کار و افکار قلبی معنوی مشتعل در خلا می نشیند حتی لا یطلع علیه احد سوی الخواص و
 روانها مگر گاه بعد از تمام سکر و لذایف الاسفار و شهر الصوم که بعد از نوافل ختمه تراویح او ایشود و در
 رمضان شریف غالباً شب نمی خفتند خصوصاً لیا لیه تریه معتم می نمودند و گاه صیام قریب غریب
 سهولیت عوام انامت شریف در سجده آوردن و فتنه و نوافل
 تراویح و رعایت ادعیه و تسبیح در وراء حفاظت از بجا آوردن ختمه
 تلاوت می شنیدند و در عمر جوانی تا شب بیست و نهم چهار پنج ختمه تلاوت
 عیانی در سجده شریف می شنفتند و بهانی عبادت لیا لیه و بهاری سواء ان بجا
 می آوردند و در عمر پیری یک ختمه تا بیست و نهم تراویح معتم اصنام میکردند
 و لی روزانه تلاوت قرآن مجید مراقب صحیحیه و بعد الظهر قبل مجلس الوعظ
 و قبل العصر مؤلف داشتندی که شش یا هفت ختمه تلاوت فرمودند
 خصوصاً ششده آخر رمضان را بی غنیمت شمرند می روز و شب شمرند

در عبادت و قیام لیلی و فوز نیل مقاصد احش روی بودندی و تمام شب
 در قیام تراویح و نوافل و تسبیح و تهجد سجد و جهاد و مراقبه حضور کسرا سر لوز
 بسر روزندی و تسبیح تاجیز و افطار تجلیل کردند و انما در او احش حال افطار
 شان به ترمز و بر عهده ما از غزم بوده است و صیام تطوعی از ایشان در او اهل
 حال بسیار در آخر عمر شریف اگر صیام تطوع صد و در میانست تا هم نهم در محب و
 و هم محرم بوده است که میفرمودند که در فضل این دوروزه احادیث شریفه صحیح
 قوی بسیارند و الا در رمضان شریف که فرض است غنیمت شمرده میفرمودند که
 صیام فریضی بالواری سرار عینی لاری خود از همه صیام تطوعی استغنی میانند
 و بر کمال که درین ماه اندر سائر ایام نه و خصوصاً تا یک با این ماه مخصوصند
 از چیز نفیر خارج اند **د** ذوق این می شناسی بخدا تا بخشش **د** و بر سطح
 ایشان و انما برای اصناف اصنیات جاریست درین ماه خصوصاً در عشره
 انبیره بفقراء عوام و خواص انام است از زینبہ طعام مکلف از سائر ایام بی ایام
 میبود و بر عید سعید رمضان شریف بل بر عیدین سعیدین جمعاً لباس فاخر
 شروع میپوشیدند و عمامه سفید و یازری کنار ایض بر سر میباشند و
 عمامه پوششی نزد حضرت ایشان از باعث سنت بسی مرغوب بوده
 مگر نادرا بر عیدین و جمعه از سبب عوارض تزلزل کلاه شروع فاخر طبوس
 بوده است و میفرمودند که عمامه از طبوس است مسنونه و سجیه علییه است

و اسلاف ما بسیار پوشیده مگر از امراض نزل صاحب مضطر ساخته است
 و در آنجا بعد از این هر سه نماز زیارت هزار است اگر بر آن اسلاف اعمی خواب
 کلان و خواجسته سلیم و خواجسته ثانی قدس سرهم و اب متمره ایشان باری روزی
 بعد از حج زیارت فیض بشارت به بنیان رفت است از آن ممنوم و مهموم
 بعدی شدند که تا سفت استغفار علی با قات خوانند و به نیت ارواح طایفه
 شان بقری همین تبران گنایند و غالباً در رمضان شریف حساب آلیان
 نصاب و خیرات صدقه و ثواب جدید میگردانند آنچه مفت سری را از مطبخ
 ایشان بهره عام و فیض تمام و انامی رسیده در حق نصاب محسوب نمیشند
 و از ملکیت متحرک و غیر متحرک جدا گانه بآلیان بهره نصاب بر صواب ادا
 میگردند اگر از قدر نصاب سالبانه معینه کمتر و مصروف سالی میگردند
 تا از او در نصاب سال استتقبال محسوب نموده باقی را لازم الادامی شمرند
 و معین میگردند که اگر بعضی علماء این دیار بر امی رستگاری از مفروضیت
 نصاب قبل از انقضاء مدت حولیة ملکیت خود را ماول تملیک غیر میگردند
 اندر لی و راموز نصاب فیض فقط بر غرایض نفسانی خود چنین تاویل نشاید
 احوط آن است که فرض نصاب را بخوشی دل ادا باید کرد و آیه من ذالذی
 یقرض الله قرضاً حسناً متطوراً رادت باید نهاد و میفرمودند
 که بخیر بپوشیده ام که اداء حق نصاب و زیارت حرمین شریفین خود سبب

از ویاد مال و تبرک حال است بسیار اوقات میفرمودند که الحمد لله که
 او سبحانه دنیا ما را مصروف راه خود یعنی حرمین شریفین کرده است از
 بجان میبرد و باز در راه او میرو و در چنان احوال میداشتند که همه متاع
 خود را در حیات خویش تقسیم موجب حصص فرزین مترو که کنایه همه
 ذوی القربی و العصبه حواله کرده گذاشته بودند پس میفرمودند که مرا هیچ ملکیت
 نمانده هر چه بود همه مفسوم گشته باقی خرج اوقاف همه مصروف فقراء است کردن
 مرا هم جز تولیت اختیار ند و هر چه از ان زایدی آید همه بدست خود باز مصروف
 راه حرمین شریفین زید شرفا و تعظیما می نمانیم مع ذلک حق لصاب از ان
 سهم موعود و منوی برای تسبیح حرمین شریفین زید شرفا داشتندی بجای
 آور دندی و سوائی این که موعود برای تسبیح حرمین شریفین مجموع همیشه خیری
 دیگر ملکیت خود نمیداشتند بسیار دمان از حقیقت ناگمان تجمل صوری حضرت
 ایشان را دیده از اغنیائیکه دارای کنوز اند می تصور بیدند و جد کلان حضرت
 ایشان را قدس سره که حضرت سلطان الاولیا خواجد کلان است قدس سره
 صاحب قبل و تجرید میداشتند ولی در حقیقت کار حضرت ایشان نیز در
 آن حال صاحب تجرید بودند که چیزی نمیداشتند و هر چه مجموع میکردید
 مصروف راه حرمین شریفین و مفتراء و علماء و مفتباء و انجائی کرده
 می آمدند و در وفی الحدیث ان النفقۃ فی الحج کالنفقۃ فی سبیل اللہ

بسیار مصنفان بهم و تامل و المناسبت بلل مقام ذکر الحسب تذکره فی باب الشفا

باب سوم در اسفار خربین قدس سره

باید دانست که حضرت ایشان از اصحاب عزت اند که همیشه گوشه نشینی و عزت گزینی گزیدندی که از خلوت خانه و طاق خود جز مسجد شریف جامع و خانقاه دارالارثاء و قریه ریفیه مزار متبرکه قدم نبرداشتندی و بیرون نه آمدندی بل این و نیزه نه فقط حضرت ایشان است قدس سره بل از اسلاف هم سلسل و عمل متوصل تا حضرت خواجه خازن الرحمته قدس سره میفرمودند که بر اسفار ضروریه خیریه همیشه روح ایشان می شده است چنانچه حج های ایشان جمله شش اند که در سه جهاء آخرین این کمترین جامع الکلمات هم کتاب ایشان بوده است که تفصیل احوال آنها حسب معانیات و احوال سه حج پیشینه بر طبق منقولات در فصول سه مفصل منباید

فصل اول محتوی احوال حج اول حضرت خربین قدس سره

سفر این حج شریف انکارم در ۱۲۵۵ هجری واقع است که میفرمودند سفر
 که در آن وقت که عمر من بسیت سال بوده است و از راه کپه لکیت
 و بندر مموره بکبی بدعوت و خواہش مردان صادقان و معتقدان
 و در اندیشان صادر گشت است ذابا و ایا با تشریف در بندر مموره
 صدر آوردند خصوصاً وقت مراجعت دو نیم ماه از سبب السداد
 موسم درین بندر توقف افتاده است بیرون شهر عبید اقامت شد
 ولیکن محبان جان فشان آنجا پیدا و نارامی آمدند و حوالی
 من کل نسج عمیق و درینجا در یکی بعضی دوستان و مخلصان
 اگر بدایا و تحت چه اعلی و چه ادنی که می آورده حضرت ایشان بد
 اجابت فرموده اند کما هو الا شہر ولی نیک باید دانست که آن
 عدم اجابت از باعث تقاضا حال و مقام که در آن وقت بر
 حضرت ایشان است می بوده است که در یہ امور میل کلی بر توکل
 و ایثار و تبتل پیدا شدند و اگر نہ این جامع در حضور حضرت ایشان قدس سرہ
 در آن زمان حاضر بوده کہ بر اورم جبہ اللہ متحققا بعبودتہ القادر از سفرین
 شیرین زبدا شرفا و تعظیما در ۱۲۹۱ هجری مراجعت آورده پای بوس حضرت
 ایشان گشته قدس سرہ کہ ذابا و ایا با نفسش ہم از راه مموره مسطورہ
 با متثال متعال حضرت ایشان قدس سرہ گردیده بود و آنحضرت

از ان متصرف بالعبودیت بعد استفسار احوالات هر دیار و امصار پرسیدند
 که در بند رعموره بمبئی بدایا مریدان با محبت و پامخلصان نا داخل طریقت
 با جابت آوردند گفت که مخالف مخلصان نا داخل طریقت را قبول
 نساختم نظر بر آنکه این عدم اجابت اصلاً در سنه ۲۵۵^{هـ} ایشانت و سنت ایشان برآء
 ما واجب اقتدا حضرت ایشان قدس سره فرمودند که نخستین سنت و آن
 وقت عدم اجابت از باعث بعضی امور باطنی من بوده است و درینوقت
 رعایت اتباع قول و فعل مصطفوی علی صاحبها الصلوٰۃ والسلام
 از همه مهم و اقدم بود و درینوقت نزد من هر یک از محقر یا مرغوب تر
 اگر می آرد همه با جابت می آرم و هرگز رو نمی نمایم لقوله صلے اللہ علیہ
 سلم اذا تالك الله ما لم يتساله ولم تشره اليه لنفسك
 فاقبله فانما هو رزق ساقه الله اليك اخرج به البيهقي
 عن ابن عمر رضي الله تعالى عنهما و شاموا پس ماندگان را
 عمل بر این متابعت مصطفوی باید نظر بر این غلبه حال محوله لان الحال كحل
 من لا يتبع وفي المقام لقيام ضياع فانسبهم انتهى بر سر اصل سخن رویم
 و گوئیم که از بند رعموره بمبئی در بند روانه شده باز دو بار از شداید
 روزگار اعنی وقوع طوفان بے پایان و در دریا زخار و از احتراق
 و اختراق ضاویق عذیق آب شیرین جبال کسته و دقل شکسته

بران بند مرتبت و بازگشت کرده اند از آن مرتب اول یکماه کامل طوبی
 سخت بسر آمده بازگشت واقع گشت و مرتب ثانیه بعد ده روز که از غلطی
 آب شیرین جسد طوائف شکسته ریخته و دست این بعله دیگر اسم مذکور
 شکسته و در هر مرتبه عشره عشره بر بند تمهیل مسکیر ویدیم به تمام از ظلم
 خوری امواج کالافواج و پسین نگرشتن موسم مایوس کشته متفق الرای
 والمعنی گردیده جهت ربح القهقری حضرت ایشان در آنوقت و آن و
 بانزع الخیر در اول موسم آیته سفر گردیدن همراه معالی اسم عالی شیم حاجی عالی
 که از اهل ولایت و بهره یافتگان حضرت خواجه سلیم قدس سره بودند آمده عن
 در خدمت رسانیدند حضرت ایشان قدس سره یکدم در غیبه آمده مخاطب
 بآن معالی الاحوال فرمودند که آیا در راه مولی چنان پستت است باید
 بودنی نی هر که واپس رود کو برود و مرا تا که خنجر راه است در راهش
 مصروف خواهم کرد و بعد از جبال کردی و لباس سامیان پوشی
 هم عیب ندارم ولی باز نگردم تا که عثبه علیه او نبوسم
 دست از طلب ندارم تا کام من بر آید و طایق رسد بجانان بیا جان
 زتن بر آید و عالی اصلا صاحب رتبه عالی بود و محبوب بسیار
 آمده از کمال سرت و بهجت آفرین خوان برتبت حضرت
 ایشان بازگشت آخر باز سیوم مرتبه روانه شدند و از توانتر

وقوع طوفان و شکست دقله این سیوم لعل و سنج با دستکی ایام تالی
 بعد آن اقرباب میعاد حج کردید چنانچه بیست و هفتم ماه ذی قعدہ در مکه آمدید
 پس از آنجا باز در لعل دیگر تا باب مندم یعنی باب کسند روانه آنجا باز در لعل
 دیگر تا منزه آنجا باز در غنچه صغیرہ در حدود دہشتہ ذی حجه رسیدید یک روز
 در آنجا توقف افتاد تا سحیح پنجم صبح روز دوشنبہ روانہ شدید باد مخالف آغاز شد
 بمحلیج رکاب این ساعیہ بایوس بر الفس خویش افسوس میخوردند ناخودا
 کہ از اصحاب محبت و اخلاص بود بعد دور و روز عرض در خدمت حضرت ایشان
 رسانید کہ مستحسن مشورہ است کہ ایشان را بر تارہ نازل کنم باشد کہ
 پایادہ روند و یا ممکن کہ شتران ہم از جای بدست رسند و موموم کہ بدین
 جیلہ بر عمدہ حج رسند و بدین باد لنگلی و ریاح مختلفہ قطعا رسیدن بر کران
 مہودہ ناممکن و نامتصور حضرت ایشان فرمود کہ پایادہ از امثال ما رفتن
 و رسیدن بسی دشوار است باشد کہ او سجانہ دروازہ گرم شاید درین
 سخنان بایوسی بویا فبوامی رشتہ تا ششم منتم ذی حجه رسیدہ
 بہر بہ عوام کالالعام غیب مردیان و نامعتقدان کہ در آن ساعیہ
 سوار بودند بہ حضرت ایشان و فقراء و رویشان شان تقدس کردہ لاقدا
 استہزا میگردند و در سخرایت آغازیدند در الوقت حضرت ایشان
 بان ناخودا کہ معتقد خاص بود فرمودند کہ ما را بر ہر کران کہ توبہ

دانی امروز رسان که باشد که بر حج شریف ریم و از رفانت مجهولان ریم
 آن ناخودا عرض نمود که وقت از مشکلی رفتن هم همان بود که عرض شد
 امشب که صبح آن هشتم ناه و یحیی میشیو و چسان از راه خشکی رسیدن میتوانند
 که هنوز تا بندر لیسیت هم نیامده است و از بخانیز که مظهر بسیار پنج روز راه
 خشکی است و از آنجا بندر حبه به بشرط شش سوله متوالیه قوییم یکیم روز راه سحر
 است پس حضرت ایشان در آن وقت بعالی درویش فرمودند که ضروریست
 رسیدن باید و ناخودا را همانند که است و قلعه را بر کنار رود دهد که سخن ختم
 الامر سلین الله علیه وسلم من در واقعه کالمعائنه برای رسیدن این حج
 موعود و مهم است پس غیر مسلم است که عاقبت چنین واقعه صحیح به جلا
 انجامد آخر آن معتقد ناخودا را حکما بر آن سخن آوردند روی مرکب است
 و قلعه سوئی کران نهاد چندی نگذشت که بحریان نداد که شهری عظیم و کاخها
 نمایان میشوند و سراسر سیمه ماندند که این چشم است قریب آمده
 شناختند که بند در مقصود جده شریف است همه رکاب خاص و عام
 و بحریان بند سب انجام بر خرق عادت متحیر شدند و اقرار کردند حضرت
 ایشان قدس سره بنمودند و ستهنریان بند است استغفار میخواهند
 در همان روز هشتم تاریخ یحیی حبه رسیده شتران گرایه کرده افتلا
 را کباب و خالیبارا جلا راه پای شدند که تاریخ نهم یحیی بعد الظهر بر عرش

فائز ارب معرفت گشتند و میگویند جامع که این تمامی سسرق عادت را از زبان
 ناخودا سس شنیدیم و اگر امثال این کرامت حضرت ایشان جمع نماید
 تا بد فائز برسد ولی اصلا حضرت ایشان قدس سره خرق عادت را
 خوش نمیداشتند اگر چه با مرالبی از ایشان بسیار خوارق بوقوع می آمدند اما آنرا
 در هیچ مرتبه نمیدانستند بلکه میفرمودند خرق عادت که بدون اطلاع و امر
 الهی و لی کامل سازدناستخس و مخبرنا کمال است مخصوصا در این طریقه علی
 لفتش بندید و میفرمودند که خرق العادت منع است و هم میفرمودند قدس سره که
 عوامل بعضی خواص اجزاء اموات و المثنی علی الماء و الهواء را خرق عادت
 عظیم می تصورند ولی نتیجتا آن بتر شہرت نفس خود هیچ نیست که ان خود ممنوع
 و مینقض است و انبیاء علیهم الصلوٰت و التسلیمات که معجزات می نمودند
 بدان مامور بودند پس آن سخن دیگر است انما یقاس علیہ و ہم میفرمودند
 که روزی نزد حضرت خواجہ بایزید بسطامی متدس سره کسی گفته که فلانی در هوا
 می پرد خواجہ بنمود که چه شد کس ہم در هوا می پرد و باز آنکس گفت که فلانی
 و ایک لک از شرق مغرب و بالعکس رسیده کار اسخا بسرا انجام میرساند
 خواجہ بنمود که اینقدر قدرت شیطان ملعون ہم وارد که خطر ه در دلها
 مردم شرق و مغرب می اندازد و مقصود کار دیگر است و سس باری یار
 دارم که در مجلس حضرت ایشان همین طور مذاکره خرق عادت سسیریل

مذکور میرفت شخصی گفت که حضرت غوث الثقلین جنابانی قدس سره را
 کرامات بسیار است اگر این کار مستحسن نزد اهل ولایت نیست پس چه
 توان گفت حضرت ایشان قدس سره فرمودند که حضرت غوث عالم قدس
 سره از پیران ما است و ما از معتقدان صادقان اویم کرامات و خرق
 عادتش مستحسن اند که باقتضاء مقام و حالش بخود از آن جناب سر می زده
 و بعضی با و امر نزدانی از آن صادر گشته فلایقاس علیہ هذا المقال ولی از
 این است کرام و صحابه عظام با وجود وقوع و قانع و سنج سوان خرق
 عادتش سر زده است پس نظر بر خوارق غوث اعظم داشته باو نشان سوء
 ظن نباید برد و نقل کل رحل مقام و حال و لکل حال مقال و کس نقل سفیر نمودند
 که باری در زمان حضرت سلطان الاولیا خواجہ قدس سره بعضی طالبان
 طرق دست بر و کرده و در آن پارچہ پشمینہ سیاہ آن طریقت پناہ بسم
 بردند و رویشی از در اویشس عظیم گرم سوء نشان دیدہ قیاس بود کہ باو نشان
 بگرامت نقصانی رساند حضرت خواجہ مناجباً با درویش زجرانست نمودند
 کہ بس کن کہ برای کیش پشمینہ شک الدم نمیتوان کرد اطلاع
 از ما ذکر تا ہر ساوہ لوجی چنان تو ہم خبر کرد کہ حضرت ایشان را اصلاح
 واقع خرق عادت نیست بل از ایشان خوارق لا تعد ولا تحصى است اما ذکر
 خوارق نشان چون نزد حضرت ایشان امر مرغوب نمی افتاد و لهذا

اولاً بعاریتاً از عنایت قدس همه خوارق در زیر پرستش نمی آرد
 ولی تسلیمی از آن درین فصل قریباً بسواد میرساند که یادگار معتقدان
 باشد بر سر اصل سخن رویم و گوئیم که حضرت ایشان بعد از ادائیگی مناسک
 الحج بخیریت و رفاهیت روانه مدینه منوره گشتند و درین مرتبه در حرمین
 شریفین زید اشرفاً و تعظیماً حضرت ایشان را عبادات و ریاضات
 و قیام و صیام بسیار است جز اوقات ضروریه انا، اللیل و النهار
 در حرمین مطهرین میگذرانند مقدار ده پانزده روز توقف شان در
 طیبه طیبه افتاد و باز بوقت مراجعت در مکّه معظمه متوقف گشتند و
 روزانه طوافات حضرت ایشان بالکل کمتر بودند که بسیار در آن متوهم
 بعدم طواف شان می گشتند و شبانه طوافات چند آن میکردند که خواص
 آکا، ان بر آن متعجب می ماندند و از او را در فقط ختم کلان حضرات نقل شنیدیم
 قدس الله سرهم معمول شان در سفر برد و ام است که بعضی اوقات
 همراه یاران می خواندند و بعضی بیاران حضرت میدادند که خوانده میگفتند
 لیکن روزی بهم متزوک گشته است و وقت بازگشت بهم بحسب
 التماس مردان راه بمبئی اختیار کرده در غراب سه دقه فیض الکریم نام سوار
 شده اند و موسم تدبیر محنت و تیره لوده است و ناخودا حاجی می
 مینازد و جمله ارادتمندان و معتقدان صادقان شریفی در وقت تدبیر

اللہ سبحانہ و تعالیٰ وقت ہیچ سحر بر جزیرہ از کمال شدت باد سوار
 شدہ و تہ چہا ضرب سخت بر آن حوزہ ہر تہ بحیران نالہ و فریاد
 بر نہاد و موسیٰ ناخود ادرین عرضدوست مرتبہ آمدہ در حضور استغاثہ بینوا
 آخر آمدہ عرض ساخت کہ جہاز خورد خورد شکستہ حضرت ایشان ہم
 در کمال تفکر ہر جمعیت بر لب نشسته بودند وہمان عالی الحال درویش
 ہم در حضور کبج صبوری غلت کزین تاکہ حاجی موسیٰ صدر آمدہ بفریاد
 و آہ و نالہ وزاری واضطراری عرض ساختہ کہ ہیچ چارہ نماندہ و جہاز
 شکستہ مگر ایشانرا باید کہ زود برگسارہ در کلام شوہر سائنم عالی درویش
 بد رشتی جوابش داد کہ اگر این حالت است مخفی نیست ہر کس میدانند و
 حضرت ایشان ہم می بینید تو چرا بار بار آمدہ خف میکنی ولی حضرت ایشانرا
 برگریہ اشس ترحم آمد و فرمودند کہ اگر جہاز شکستہ است تا ہم مارا سلامت
 برگسارہ میرساند بشرط این کلام مبارک حضرت ایشان قدس سرہ جہاز
 از جزیرہ خود بخود زیر آمدہ گو یا ملائکتش بر داشتہ از جزیرہ باین کردند
 و بحیران کہ اولاً متیقن بر کسش بودند باز بعد تحقیق مقرر حیران
 بگراست حضرت ایشان گشتند چون بحیرت وارد بندر معمورہ بھی شدند
 آن حقیقت کس و جبر بعد الکر را کہ بخرق عادت صادر شدہ مالکان
 جہاز شنیدہ از آب بیرون برای درستی گنایندہ اند و دیدند کہ تمامی

مس و آتشش خوریزه شکسته است و تخته چوبیش محبوس بقدرت خداوی
 است که هرگز نریزه عام و خاص را بر سجان الله و خدا ولی الشیخ مقوله
 در حضرت شان نمی آمد آری **س** این صیفت جهان جملی اهل است
 پس دو نیم ماه در راه بمبئی بسبب فقدان موسم متوقف گشتند پس
 بحیرت در وطن رسیدند و در پنجاب حسب مناسبت این خرق عادت

تسلیم بل اقلی از سایر خوارق هم می نگارند از خرق عادت
 آنکه بر شخصی که در قصبه بدین از عملا در آن پولیس سرکار انگریزی بود بالا
 دستش بغیظ و رآده و بر خطبیت التمش و گرفتاریش مطلع شده حکم
 معزولیش فرستاده و آن بالادستش هم از حیدرآباد روانه شده که
 در قصبه بدین رسیده آنرا به پاداشش بدرساندان شخص ملجاء خود جز
 توجه و دعائی هیچ ندیده شبان شب در خدمت حضرت ایشان قدس
 سره رسیده بعرض آورده که در پس خرکوشه ضعیف کرکی در زنده
 برای شکارش می آید و این محی چاره هیچ چاره خلاصی ندیده در پشت
 درختی عظیم بنیاه اختفاء جست است چنان شود که در بنیاه سایه درخت
 خلاصی یابد و اگر شش شکار نکند و مراد از خرکوشش نفس خود و از کرک
 بالادستش و از درخت ذات کرامی سامی حضرت ایشان داشته
 بدرجوابش فرمودند قدس سره که خرکوش که بنیاه جست است شکار

نمیشود بکس آن کرک خود شکار میگرداند آن شخص بازگشت و در قصه
 بدین لغزت نشست که گویا اصلاً معزول نبوده و آن بلا دستش که از حیدر
 آباد روانه شده بود در تلہار رسیدہ در آنجا پیش از رسیدن تاملین
 بحکم افسران و زبردستانش معزول و مطرود بی دریافت حساب
 کتاب گردید و از آنجایی منصب بازپس گردیدہ لغت **ابن**
 قومی کز یک نظر دادم **۲۲** **۲۳** **۲۴** **۲۵** **۲۶** **۲۷** **۲۸** **۲۹** **۳۰** **۳۱** **۳۲** **۳۳** **۳۴** **۳۵** **۳۶** **۳۷** **۳۸** **۳۹** **۴۰** **۴۱** **۴۲** **۴۳** **۴۴** **۴۵** **۴۶** **۴۷** **۴۸** **۴۹** **۵۰** **۵۱** **۵۲** **۵۳** **۵۴** **۵۵** **۵۶** **۵۷** **۵۸** **۵۹** **۶۰** **۶۱** **۶۲** **۶۳** **۶۴** **۶۵** **۶۶** **۶۷** **۶۸** **۶۹** **۷۰** **۷۱** **۷۲** **۷۳** **۷۴** **۷۵** **۷۶** **۷۷** **۷۸** **۷۹** **۸۰** **۸۱** **۸۲** **۸۳** **۸۴** **۸۵** **۸۶** **۸۷** **۸۸** **۸۹** **۹۰** **۹۱** **۹۲** **۹۳** **۹۴** **۹۵** **۹۶** **۹۷** **۹۸** **۹۹** **۱۰۰**

و از خوارق حضرت مالک بن انس

آنکه سیادت پناه سپید مقبول شاه و صفائی بحمدی بیماری شد که طبیبان
 حادثان و حکیمان افلاطون صفتان از علامت قاروره و نهن
 و از لغت اعد قاروره سیاب در بغل و بدان که حادثان طب انگریزی
 بدان دریافت بقیه حرارت عزیز می که بقای روح حیوانی بر آن است
 می نمایند هر چه از حیالتش دست شسته و از دو سازی دل کسته برادر
 کلاشش اختر برج نقابت سید علی محمد مخیر و مضطر کشته لاچار تباخت رکاب
 زنان در حضور حضرت ایشان باشک ریزان فریادکنان رسیده
 تمامی احوال سبق الذکر را به بیان عیان رسانیده اعانه خواسته **۲۲**
 بابرکت فرمودند که یک شب مملتی باید که جواب من اللہ سبحانہ و

تعالیٰ چه میرسد سید ممدوح بزاری و بقیاری آه و ناله بر آورد که مقبول
در حالت نزع گذاشته روانه شده ام اگر مرده باشد تا، قسم پیش از تو
رسیدم اورا زنده نمایند خرق عادت میخواهم نه جواب و سوال
و ایشان دستها برداشته دعا خوانند الغرض بعد چندی حضرت ایشان
دستها برداشته دعا کردند و فرمودند که عمر مقبول اگر چه بخت نام رسیده
بود ولی فی الحال باز او سبحانه بکرم است آمد عبده سید ممدوح زیارت
روضه منوره اعنی مقبره حضرت سلطان الاولیاء خواجه کلان قدس سره
سر برهنه و چادر در گردن رسن نیاز ساختن و بخشوع و خضوع
پرداخت نموده باز پس رفته که پیش از رسیدنش در دهانای برادرش
رانیم بیماری سرسبز یکدم زایل شده رفته و قوت طبیعت و اشتیاق
طعام مفقوده عود ساخته بود و اشش مطیب بید که طبیبان حادثان هم
که قوم غیر مذہب اسلامی بودند مقرری شدند که گاهی چنین شخصی را شفا یابی
ندیده ایم و نشنیده آری فیض روح القدس از باز مدد فرماید

دیگران هم کمند آنچه سبب میگردد و از خوارق عادت
حضرت ایشان قدس سره آنکه

بیر حسد خدنگار و روتیکه مختار کار در لوگری سرکار انگریز بود
در پیش زمین بعضی متعلقانش تعلق بسیار نموده و خفیانہ از سرکار

بادشاہان کفایت دادہ مثلاً صدیکہ واقعہ را در پیمایش چہل سیکہ
 نوشتہ بر خیال آنکہ باز امتحان اینجائی کہ یک سوست بلور قامان
 یوروی نخواست گرفت تا آنکہ بالادستش دیدی بلور قام مندانہ
 امتحان این زمین مخصوص بنمازی یعنی تا این وقت کہ اشکارا صد
 سیکہ کردیدہ و در دفتر حساب و کتاب مختار کار چہل سیکہ پیمایش
 مندرج دیدہ بکمال غنظ و خوشم درآمدہ بر پیر محمد موصوف گفت کہ
 بہر دست خویش اعنی کلکتر مینویسم پس با پدرش لایعتہ ترامیر سام
 آن بیچارہ مختار کار صاحب اضطرار در حضور حضرت ایشان رسیدہ
 استغاثہ بنمایت بقیاری و اضطراری آوردہ احوال واقعہ عرضدا
 حضرت ایشان فرمودندش کہ غم مخور بار خاطر فرائی بردہ است
 دشمن چہ کن جوہربان باشد دوست ۶ ۶ ولی باز
 امتحان پیمایشش آن زمین علیضی کردہ بگیر اندان بیچارہ بدلا سائی
 حضرت ایشان بکلکتر صاحب عرض فرستادہ کہ باز امتحان سرکار
 رو برو کرد کہ پیمایشش و مہی بندہ را ناقبول است بدان موجب آن
 ہر دو بلور قامان متفق شدہ باز بر سر آن زمین رسیدند و این بیچارہ
 را مقہور نمودند و خواستند کہ لب پیمایشش ثانیہ اورا مقید و مجبوس
 دارند و چہرہ بمانہ سخت گیرند و پیمایشش آغاز پدید کہ بقدرت خداوندی

آن زمین مجموع سلسلی و پنج سبب که گفته مکررا بگراست مر است
 امتحان گرفتند که از انداز مسطور ه یک یک هم زائد شد این بیچاره
 لائق آفرین آن و پستی که در اول امتحان صد سببیکه داخل دفتر خود ساخته
 معاتب و مخطی و مستوجب لغزین و آن نما مان غمازان منفعل و مجبور

و مجمل و مقهور و افسوس کردیدند و از خواری ایشان

سره آنکه دو فقیران معتقدان قوم داهری در مکان شریف

بذات الجنب و تنب شدید مبتلا شدند که هیچ داروئی باو نشان

فائده نکرده و وقت سکر است بر ایشان نمودار شده و از شدت تغیر

عاجز آمدند باریان رفت تا و انت ربائی او نشان از اظطرار احوال و نشان

بخدمت حضرت ایشان عرض رسانیدند و ربائی مرحمت حضرت ایشان

بجوشش آمد و فرمودند که سید ظهور علی بن سید نور علی ساکن لکهی را

که خاندان طب سلسل دارند گویند که تداومی آن برود و نماید سید کرم

که اصلا از احوال احسن برین او نشان واقف بود و سر نو تر د او نشان حسب

الارث و حضرت ایشان رسیده وقت ترع و وقوع سکر است برای

العین دیده و فقدان قوت از نبض دریا منت باز در حضور

عصدا شسته که وقت دو اگجا و حال نسبت که مذکور شد حضرت

ایشان بجوشش آمده مخاطباً حاجی حسن درویش که شب و روز

از مفران حاضران محفل خاصه بود و منبر بود که سید دواء آن چارگان
 نمیکند تو رفت دواءشان بنما گفت هر دو اینکه ارشاد فرمایند فرمودند
 نه غسل بمیانی که نشسته قائل الناس نفس قاطع وارد است حاجی موصوف آمده غسل
 بمیانی نشتر همان یک انگشت لمیسی بر خواته نشسته و از مرض شفا یافتند
 میگویی جامع الکلمات که تا ایوم بعد وفات حضرت ایشان خوارق شان برای
 مستغنیان و استغانت خوانان و استخداد جوانان گم نهان میان است چنانچه پیری
 از مخلصان با عقیدت پیرش نامی سفوف سم الفارز از مقدار توله نوشش
 نموده بچاره پدرا از کمال حسن و اندوه فلذه کبدمی دست بسته
 ایستاده تمامی شب ناله و زاری بطریق استغاثه آغاز نهاد در عین استغاثه
 او صاحبی صافی دل در واقعه دید که حضرت ایشان بخادم خاص صاحبی
 میگویی که بچاره پیرش فریاد می میکنی بوی تسکین دهند همان
 دم بخت دست خداوندی همان سم الفارز که کشته بی کم و کاست در
 برازش بدر افتاد و آن پسر صحیح و سالم بی ضرر کردیده نعم من استمد به
 فی الحیات استمد بعد المات فقد ورد اذا تحیرتم فی الامور فاستنیوا
 باصحاب القبور اگر خوارق باشوارق و بوارق ایشان جمع نماید دفاتر
 کرد اما بر این احباب از کتفا داشت القایل بدیل علی الکثیر و القطره
 منی عن العندیر

فصل دوم در احوال حج ثانی حضرت الشیخ ابن سیرین

باید دانست که بعد سزا اول مذکور باز وقوع سفر ثانی حضرت ایشان نسبت
 حسین شیرین زاید شرفاً و تعظیماً بعد مرد تمامی ده سال است مطابقاً
 علی سنت حج النبوی صلی اللہ علیہ وسلم بعد ہجرت سال دو از وہ صد و
 شصت و شش حجری بیت ایح بیت پنجم ماه صفر از حصار فیض
 دیار سوار شده از راه تلمانی و بلدہ طیبہ تکر فیض ماثر منزل
 بمنزل روانہ بندہ کراچی شب دوم ربیع الاول در خافتاہ
 فیض بارگاہ مساجد جاہ کہ ہمیشہ سجدہ گاہ او بیاء مکمل و ترمیت گاہ
 اقطاب عظام است و رو آورده اند و بزیر است فیض بشارت
 حضرت عالیات عارفان مکلی خصوصاً حضرت مخدوم المنجا و نیم مکمل معظم
 مخدوم آدم و تملیف اللاعظم الولی المفہم الشیخ ابو القاسم قدس سرہما
 تشریف آورده اند آری در راہ اگر مکمل صاحب حیات یامات
 شنیدنی مصاحبش با زیارتش را سبب افادات و اخاضات
 دانستندی الغرض کہ شب پنجم ماہ مولود سعود در بند کراچی نزول
 ہدایت شمول نموده اند و دوستان صادقان و مریدان و اشقان

و تمسیدن شایقان و محبان عاشقان آنجائی و بس در معموره بمبئی که
 در آن جا برای استقبال بل برای اقبال خود آمده بودند نظر بر صدقت
 و محبت خود بل بنا بر سهولت راه بمبئی که آنجا مرکب خورد و کلان بسیار
 دلخواه و رفاه موجود و آماده راه مقصود محمود اند دعوت مسنونہ کمال
 صدق و شوق شحونہ بہ نہایت عجز و ضاعت و بغایت الحاح و
 محبت عرض رسانیدہ ولی حضرت ایشان قدس سرہ آن عارض
 غائب ایشان را بدرجہ اجابت نہ آورده بدلایل صوری معذوری ہوم
 و غیبت ایشان را خود راضی براہ مسقط نہ فرمودند کہ او شان خود برضا
 راہ سببی موقوف ساختہ بہ تقصیر مرکب بحری مستطی پرداختہ ولی
 مقصود معنوی در عدم اجابت دعوت مرسومہ رعایت از ہر
 مصطفوی است علیہ وسلم الی الصلوٰۃ والسلام کہ برای عزم جنم
 بمبئی متوجہ حضرت من اللہ شدہ اند تا حضرت ختم المرسلین محمد الاوین
 والاخرین صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم حضرت ایشان را قدس سرہ در زمان
 و ایاب از راہ بمبئی مانع مخصوص برائے این عنسردویمی بتاکیہ شدہ اند
 لاچار دعوت کنندگانرا بمذرت راضی نمودہ استرخاص نمودہ
 مخص شدہ و بہ عذر شرعی مکانات آن نمودہ زیرا کہ اکابران اولیاء و امور
 متوجہ رضاء من اللہ پیشوند چنانچہ قصہ حضرت غوث الثقلین

ملاذ الحنفیین شیخ عبدالغفار حبیبی ملانی قدس سرہ معروف است
 کہ موخرشش اینست کہ ہنگامیکہ شخصہ داراء پسریدست و پاتماکی
 اولیاء لعنہ را و نواہی آن را دعوت ساختہ در خدمت حضرت
 غوث شہ اعظم کمال نیاز دعوت عرضداشتہ حضرت بابرکت فرمودند
 کہ آری دعوت قبول است اما اگر مرض من اللہ تعالیٰ گشتہ و مدتی متوجہ
 نشستند و فرمودند کہ مرض کردند پس بوقت محفل اطعام طعام داعی
 موصوفت خواجات اطعم مع سیدی روپوش حاضر نمودہ آنحضرت
 بابرکت امر انکشاف مافی السبب فرمودند تا ہم مولودی دیدند بی دست
 و پا و با مرض کشیرہ مبتلا آنحضرت بتوجہ و جمیع عالمیہ و ہمہ جاہ عالمیہ آنرا
 شفا کامل غافل غیر اجل من اللہ تعالیٰ عطا کنانیدند فافہم
 کار پاکانرا قیاس از خود گیر گرچہ باشد در نوشتن سیر شیر
 ہر بہ کارشان بامرا نزد ہا پس گویند کار ایشان بد
 ہا و سبب از خدا ہی پسند ہا پس بامر خدا پرورازند ہا
 تنبیب بعضی مردیان ناگاہ و از ناگاہی آگاہ باین عہد
 اجابت دعوت و دستگیری بجزرت حضرت ایشان را قدس سرہ
 و انما تمہر عہد اجابت سنت دعوت میداشتند روزی بیان این
 مقال مردان حضرت ایشان افتادند فرمودند کہ شیوہ ما خود عمل بر

عن سبب و سنت است و ترک بدعت اما شاید که اولیاء
 متقدمه که ملقب بکلامیه اند اسم از این چنین اوصاف زیر طاعت
 اهل اعتساف آمده اند فائده این خاکپاء ایشان از زبان گوهر
 نشان نشان شنیده که میفرمودند که در وقت استعلاجی ها
 بمقام سلوة رسیدم به بعضی کاربرد انجا طاعت افتاد و از
 بعضی استداد خواسته و رسیده تا که در آنجا مخصوص مخصوصیات
 عالیاً تم کردند ذلک فضل اللہ یوتیه من یشاء بر سر اصل سخن
 رویم و گوئیم که تاریخ یازدهم ماه مولود سنگ گریه برداشته متوجه بندر
 مسقط گشتند تا علی التدریج موجب ابتلاء اشکال الناس بلاء الانبیاء الا مثل
 فالامثل بلاء طوفان باد مخالف غار نهاد و امتداد و اشتداد و افواج ^{طوفان}
 امواج جولان بجبری آورده که شب چهاردهم عند العشاء شرع
 رقع رقع شده داخل دریافت کردید آخر چار تا چار اصطبهار و
 تدرار بر امواج قطرات بارامطار و از نیاورده طاقت طاق
 دیده ناخود انداء یا حسد گشته کشتی باز پس قهقری گردانیده
 بسیار فقهاء از پنین حال طلال نماء آونخ و انسوس بر حال خود میزدند
 و حضرت ایشان قدس ستره همه را با صطبار راه میسود و در وازه
 اشتغال باسم اللہ بر ایشان میکشود که الصبر و متمتع للفرج

میگفتند و ان الله مع الصابرين میفرمودند تا در مدت دو پارس باز
 سلامتی ننگراند از مهره جزیره کراچی گردیده در آنجا معلوم کردند که بسیاری
 از مرکب بحری ازین طوفان مطلق المنان بر بنادر مخالف افتاده
 و چندی وقت شکسته و جبل کسته باز گشتند و باز از آنجا تاریخ پانزدهم
 ثمانیہ الکر بردار روانه خیر الدیار از راه مسقط شدند تا بتاریخ
 بیست و نهم در بندر قریبات لنگر انداز گشتند از آنجا که این بند
 بطبی رستار و از لطمه امواج شکسته بال بود و شوق وصول حضرت
 ایشان روز بروز آن نزون مشوه صغیره کرایه کرده حضرت ایشان
 قدس سره مع بر حنی یاران روانه مسقط شدند الغرض که بتاریخ بیست
 و نهم در مسقط رسید هر چند در آنجا در طرح تقصص و تخب و تخب صغیره
 یاکیره مستعد طرف اشرف بسیار شمار رسانند بدست نرسیده
 ابتداء عظیم رونمود اگر چه موجب البلاء للولاء کاللبیب للزبیب حق
 سجانه در عوض الامم صد الغام بعاشقان عطا میفرماید ولی عاشقان را
 جز نروصال وبال و طلال آخر محمد مبارک نامی را دوستان خاص
 آنجای باورده بوی عقد بست انگرائی بند استن خواستند و از سبب
 موسم آخرین هیچ مرکب بحری دست یاب نماند که راه پیامی منزل
 مقصود کرد و آخر تا خود اوصوف تاریخ مقدم رسید الاخر میعاد نهاد

کہ درین علم رسیده را مصفا و همه سامان مهیا کرده است که برود و مشیوم
 حضرت ایشان بران راضی و رضامند کرد و پزند ولی برخی بایران ظاهر
 بین ناگاه از عین البیتین آنرا گذاشته بحضرت ایشان استدار
 موسم آخرین آورده برود و دست این دست مدید اصطبار کرده
 بشخصی دیگر دلال مال آورده و به حکایات محال او خیال داده محمد
 مدد و حرا گذاشته و خواستند که بمعرفت آن دلال محتال بحمال است
 در دیگر مری روانه مشیوم حضرت ایشان قدس سره هر چند بنصایح
 و ضایح پیرداختند و فرمودند محمد و مبارک برود اسم فال اند مبارک
 آن را از دست ندمند و بر این اصطبار آرند که کل است قریب اگر چه موسم
 آخرین ترا ما خالق الموسمری تر و اگر چه بغله صغیر تر برب بغله کبیر تر اگر چه دریا
 بحنت تر لطف او بجایه متفق تر عاشقان را توکل در پیش بایده رفتن
 به تدبیر خویش چون ظاهر بنیان نفهمیدند سرودند خوب هر چه در شیره پختند
 باشد می زاید آخر از آن دلال محتال ایچ استمداد نیاید و لاچار بار بار
 احتیاج بان محمد مبارک است و دست آن کسیت که محتاج
 محمد نشود ۴ ۴ بعد ضرور بر نول مضاعف از اول بر تراز
 لنگر برداری مسیت ششم بیچ الاخر با و عقد مکاتبه بستند بعد تاکید
 از آنجا مسیت هفتم روانه شدند و در بند حصه که قریب مسقط بوده

استاد ناخود اذرا واهی به سخنان لاهی در میان می افکند و برنی
 آمدن شیخ طیب حضرت مولی که اکثر سال در آن آن او بود و انتظار آن شب
 هجرت ماه جمادی الاول صبحی روانه کشتند تا که تاریخ دوازدهم آن
 ماه مدتی باد شداد طوفان آورد که طوقی ماء الحسلو اکثر نخیه رفت
 و تاریخ سیزدهم کلی ریح مستحج از شکر خود کردید و بعد بر آب
 چون میخ در زمین ایستاد و بیچاره حجاج زیر جو طسلم و تعدی و ستم
 سیه رویان زنگیان نوکران نعل نالان و او شان مال و متاع لاهیت
 ماکول از اینان بر بیان و بس حجاج از ادیت نشان در کام نهنگان بودند
 و او شان خیال موت از وقوف ریح و سفینه در موسم آخر تریه
 در ابقاء حیات خود میگوشتند و نهیب الحجاج رو امید اشتند برین
 حال هم سیزده روز گذشت تا هم ایام بلاء و استلاء را پایان نیامده
 پس لاچار از سبب تله ما و مان یک وقت عشائی نختندی و هشت
 پاس صائمانه بر پرچه نان و جب عه آب اصطبار کردند و در این اثناء
 بحر باین دریا شور و افسس کردید که شش ماه جریان از جنوب
 بشمال و کذا بر عکس در دو جریان برقیاس آن جریان مرکب بحری از شمال جنوب
 بر عکس می رانند پس از باعث جریان دریا و از کون در هر هشت
 پاس بعد بدون ریح بر شش آب بسیت تاشی میل و افسس

رفتی اگر سردانه بگدام بادی بکقدم پیش برداشتی تا باز وقت دیگر
 دستم پس انداختی **قدم پیش** و قدم در پس نهادی **باده**
 ز اجر پیشم آب غم نشاندی **و** و نان هم آب شور مزوج کجولو
 بالناصفه می پزند بر این حال نیز سیزده روز دیگر گذشت
 است آب حلوه محفوظ در ظروف بوده هم رو با خطاط آورده و حلق
 حجاج از تشنگی رو به پوست و مراره و خناق عطش در گلو گرفت و غنچه
 دل پر از خون یا سگشته نان و آب مقدار مذکور حجاج و جبرین بر خود بند
 کرده که یازده روز دیگر نه نان چستندی زیر آنکه آب نان پوری نیافتندی
 باز یک وقت عشائیهم یک جرعه آب که عبارت از چهار پنج شقال
 آب موزون است در شست پاس نوش جان میشد که از آن تشنگی
 نمی شست بلکه التماس می آورد و لیس می زد و الغرض تا که تمامی ایام نایاب
 بچهل رسید شاید که در **عالم الله** چله اعتکاف نشاند سبر رسیده و بیقات
 سی روز با تمام و اتمنا بالعشر کرائیده باو عنایت رفیق کرده فقراء عالی
 حال که هم پیش تقدیری تدبیر و بے تقریر بودند بر ایشان هم حقیقت
 تقریب توفیق و عنایت نکشفت کردند چنانچه درین میان حضرت
 ایشان نیز قدس سره مع رفقاء فقراء لغفت و فاقه بر آن جوع و
 عطش اصطبار پایداری میداشتند هر چند که مردمان همرفیقان جان خود

در حینت المعانی خوابیدند و بساط البیان اهل عسرفان الصالحون فالصالحون
 وصال جان بر حمان حاصل کردند حضرت ^{الشیخ} قدس سره با وجود این شدت
 هیت... اس صدقه عبادات یومیہ و لیلیہ موظفہ سترہ در حرم کریم
 بیۃ الفخیم بموجب طوافات عادیات کاهی از دست نداده اند
 کالمان را ہمتی از استنڈا ایزدی است ہا پس تخصیہ سفر خیر اثر مدینہ شریف
 زادہ اللہ شرفا و تعظیما تہ بودہ ۱۹ شب نوز و ہم ذبیحہ قدم سالی
 و راہ پیامی از راہ صفرا می کہ عبارت از باوید زبدہ است و مزار گاہ
 حضرت سیدنا ابو ذر غفاری در آنجا است گشتہ اند و زیارات
 عالیات مشرف کردیدہ داخل خیر منازل مدینہ منورہ زادہ اللہ تکریماتہ
 خون آب کباب و از کوزہ عبون ریختہ اعضا عناصر شستہ مطہر گشتہ نماز
 وصال مقبول ایزد متعال علیہ و علی آلہ الصلوٰۃ والسلام فی کل حال
 ادا نمودہ اند طہارت ار نہ بخون جگر کند عاشق ہا بقول معنی
 عشقش درست نیست نماز ہا و تسلیم بر حقیقت رسول فخیم و آلہ الکریم
 و اصحابہ الصمیم علیہم و علیہم الصلوٰۃ والسلام تسلیم رسانیدہ بشر و معزز و مفتخر
 بجواب تسلیم عنایت تکریم و تفقد تعظیم گشتہ خوش گفتہ اند کہ گفت
 ہ از ان خوشتر ہا پیش عاشق ہا کہ باشد یا رنگ
 اندیش عاشق ہا خلوت گاہ رازشس بار باید ہا ز مہر روی

نظر در حسی چیز جرمی نوشتید بقدرت اللہ سبحانہ حکم رب اشعث
 اغیر ذمی طمرین لوقت اسم علی اللہ لابرہ سو کند در ویش ر راست
 کرده که شرطه موافق تیز لقبوت بی فرصت پدید آمده همه حجاج الحمد
 خوان امیدوار بجات از کرد اب ہلاک کشتند بر این کہ برکت بارہ
 رسیدہ افطار صائمہ نمایند تاکہ صبحی تاریخ ۱۵ جمادی الآخر حضرت
 ایشان قدس ۵ از خدم خاص و عوام استفسار کیا اب خویش
 پیش فرمودند کہ مت در می میشود کہ طعام کرده افطار صائمہان کرده آید
 زیرا کہ حضرت ایشان قدس ۵ را ہوارہ در سفر عر د اب بودہ است
 کہ آب خود از ہر بندر بسیاری برداشتند خدمت از وزن کبیل
 تخمیناً عرض رسانیدند کہ مقدار طعام نیمی برای ہمہ فقراء و حجاج مفقود
 مگر برای قائلان جرعت شانیہ موجود حضرت ایشان متحیر شستہ فرمودند
 کہ حضرت بابرت ختم الوالیۃ صاحب العلم و الفتوت علی ولی اللہ
 و وصی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم رضی اللہ تعالی عنہ
 و کرم وجہہ شمسین فرمودہ معانقہ مراد بغل شیدند و امر بتاکید
 کردند کہ چرا بر مطبخ طعام بندداشتند باید کہ طعام بر مطبخ چنانکہ ہمیشہ
 باضیافت و فقرای بخوراند جاری دارند ولی از فقدان آب
 طعام نیمی بسم مفقود است تاکہ تاریخ ۱۵ جمادی الآخر بعد الظہر حضرت

بعد کوری نمودار آمد هر چند حضرت ایشان قدس سره به جریان نصیحت
 از بسند برای رسیدن بر جزیره و کران برگشتند که از آنجا فرشته
 آب حلوه برداشته افطار صائممان کرده آید و ثراوشان نشد
 حضرت ایشان قدس سره بمالست فرمودند که اگر حضرت او بجان
 و تقای را بما طعام خورانی باشد تا بجا حضرت علوم منزلت
 علی کرم الله وجهه حل مشکل ما میفرماید و الا ما مضی من الغرض بقدرت
 الله تعالی تاریخ شام نزد مسلم نعلبه سبیلی ملک خوان مانده سماوی لغت
 پیدا شده که کویانوح کشتیانش بود و یا علی کرم الله وجهه قاندش
 آمده بجریان آن نعلبه باین بند محمدیان آب حلوه فراوان و ناریلا
 و ثرات کثیره و فیره داده و استمداد کافی نمود و صائممان را افطار
 کنانیده داخل من نظر صائمناستقاء الله من حوضی شربه
 لا یظما بعدها ابدا اگر دیده حضرت ایشان موجب وصیت
 وصی رسول الله صلی الله علیه وسلم ممدوح رضی الله عنه اطعمه لذیذه
 بر سطح علی العموم برانیدند و بجام دعوت همه حجاج و بجریان نعلبه
 خوانیدند و سطح نیمی موجب قاعده مستمره جاری داشتند و حضرت
 ایشان را عقیدت بقرت امیر کرم الله وجهه بغایت متکین بوده و
 میفرمودند که در حل مشکلات حضرت وصی رسول الله صلی

اللہ علیہ وسلم حضرت غوث اعظم رضی اللہ تعالیٰ عنہما و سترس
 کامل است بیچ سالکی در مقامی از مقام است سلوک بی دستگیری
 این هر دو اکابران بمنتهایمیرسد و باری یاد دارم که میفرمودند که شبی
 حضرت علی کرم اللہ وجہہ در وقت ترقی مقامات ولایت دیدم
 که تشریف فرمودند و مانند شهباز سفیدم در چنگال برداشته بالا
 می برد که بر هر مقامی از مقامات عالیات میرسانید و خصوصیات
 حقیقت هر مقام علم کرده بیان میفرمود تا آنجا بجای برده که در شان وی
 لا اذن سمعت ولا عین رأت صادق است باز برگسرخن آیم که باز تاریخ
 ہمدم نعلبه دیگر پدید آمد که هم اعانت آب و تر بسیار داده
 آخر شب بیت عاقبت تاریخ بیت کیم حمادی الاخر در شهر ^نمیرزا
 فیض شمول آوردند و غایت سیر سفر این نعلبه تا این محل لغایت رسید
 وزیر است مشایخ حضرت عدوسی قدس سرهم و مسجد معلاستان
 که بشربانست که فاسل در ^مخالتش طاهر از ذنوب است و هم حضرت
 بابرکت شیخ عدوسی قدس سره بشربانست که هر کرا یک بیٹی از
 شعرا و یاد باشد یا شنیده باشد بشرت با نعت و هم بانکه در قبر از اموات
 می پرسند که از کلام شیخ افاض اللہ علیین من بر کاتن یاد دارند یا نه
 حاصل کرده لهذا چند اشعار از دیوان ^مقصاید شیخ عدوسی تبرکات

می نگارند **س** بنی المصدی اللاتسنی من شفاعته فان نفسی نذب
 واجر اثر ما الایار سول اللہ عطفاً ورحمة باحسب منتظر للمبارک الایار سول
 اللہ غوثنا وغارة کلذمی کر تہ مسودة کالیدیجر و سلیتنا العظمی الی اللہ
 وکد ملاذمی الورا من کل باد و حاضر باز عنبد دیگر حلد تر استکراء
 کرده تاریخ مسیت پنجم جمادی الآخر از آنجا سوار شده پیش تر روانه شدند
 و حضرت ایشان از بخاری و یوان شیخ عمید روسی برائی استیناس خلیش
 گرفتند تا آنکه تاریخ چهارم قریب غروب آفتاب عالم تاب رجب
 بر باب مندم که عبارت از باب کندی فی العرف دارد رسیدند باو
 مخالف دیدند تر رسیدند همه بحریان مایوسی آور دند که اینجا بر باب
 اگر باد مخالف پیدا آید تا دو ماه هم هر کس بحری لنگر انداز میشوند و طاق
 نذا بی طاق مسیکرد و حضرت ایشان منمودند که ما مشب سلطان
 الاولیا خواجہ کلان راقدس سره دیده ایم و دیدن ولی کامل خود با
 حل اشکال است چنان استقدر شدت رو خواهد نمود پس چنان
 شد که بعد العشاء همان شب پنجم باز باد موافق آغازید که در شب
 بعد سلامتی از آن باب عبور کرده همان باد شرطه بخیریت
 در بندر مشروطه گرایه آن بعد اعنی جدیده رسیدند اما درین میان
 بعد العبور از باب بنیت روح حضرت سلطان الاولیا

قدس سره طعام عام کننا سیدہ بہر ہمہ حجاج و ہجران داوند و دوران بند بعد
 استقبال محبان خاص و مردان با اختصاص ترو اول سرمودند و رانجا
 عالم عامل و مقصود بنی مثال شیخ عمر کرانی کہ از ازمنہ ماضیہ پیرہ یافت صحبت
 نبیوض حضرت خواجہ ثانی قدس سره کہ پدر بزرگوار حضرت ایشان قدس
 سره بوده کہ مرتبہ اول در سال ۱۲۵۵ پنجاہ و پنج کہ حضرت ایشان
 بزیرت حرمین شریفین زید اشرفا و تعظیما مسافر بودند و درین بند
 محط رحال شدہ اند نیزہ حضرت ایشان نیامدہ بود و درین مرتبہ
 خدمت شریف حضور منیف حضرت ایشان قدس سره بعد و جان
 و نور جنان رسیدہ عرض قصورافات عنہ ساختہ و عفو و مسامحت
 خواستہ و باعث عدم فوز خود صحبت حضرت ایشان قدس سره
 اول مرتبہ چنان بیان نمودہ کہ اقارب کالعلقارب حضرت ایشان
 بیرونی کہ حال حسد و جدال شان مشہور و ناستور است بعضی کہ بر حج
 آمدند در انجامرا بجکایات نفسانی و اغراض شیطان و رطلانیدہ کہ
 از وساوس الکیبری آن موسوس از انجمنین صحبت براسر غنیمت محوم
 ماند و لی بسد روانکی آن حضور فیض نشور بر حقیقت امور لعنایت اللہ
 مرا اطلاع دادند و تائب شدم و برافات افسوس خوردم و تمامی ہمین
 دہ سال از و سجانہ می خواستم کہ تا زمان این رشتہ حیات مستحارم و راز

دار که باری بخدمت شریف و صحبت منیف حضرت ایشان رسیده
 عنقوفات خواهم ۵ یارب سینی ساز که پیرم سلامت ۵
 باز آید بر ما ندیم از چنگ سلامت ۵ و الحمد لله که دعایم استجاب کرد
 و بشرت صحبت شریف رسیدیم و بعد ازین واقعه عمر آن شیخ عمر حج
 تا پیمت ماه بقا کرده است که باین ابقاء حیاتش بر او دفع ما فاش
 بود ۱۵ است الغرض باز حضرت ایشان قدس سره بر غنچه که عبارت
 از کشتی سوز و در اصطلاح عبران باشد تاریخ نهم رجب از آنجا
 بسم الله مجریها و مرئها گویان روانه شدند از میقات بملکه درین
 وقت معروف به سعدیه است که عبارت از ساکنان قبیلہ سعدیه در آنجا
 است احرام پوشیده سرو پا برهنه روانه شدند که تاریخ بیت پنجم وارد
 که معطر کردیدند زادا الله شرفا و تعظیما و حضرت ایشان در آن وقت
 کمال شوق نمودند ۵ خوش آن گزر کرده سویت رسیدیم
 ۵ بیدیه کردی از کویت کشیدیم ۵ بعد طواف عمره بشرائط
 موصوفه و سعی بین الصفا و المروة بجا آورده مخلوق الراس کرده
 در قصر سید شریف نقیبه توقف فرمودند و رابع وقت نماز به نیاز
 به انبار وجود شب طوافات حسب الطاقه حول المبیت
 میکردند چنانچه او سبحانه در ناصیه عالیہ حضرت ایشان نور ذاتی خود

و دعوت فرموده که هر دوست و یکانه بشر طعمائمه آیت بیات
 از لوح چهره شان خواندی و رخش ارادت در میدان صداقت
 راندى ۵ ز صحت رخ دلدار آیتی بر خوان ۶ و چه جای
 مدرس و بحث کشف و کشف است ۶ و بسا اهل باطن را از شرف
 و تشریف حضرت ایشان قدس سره در خواب و خیالات اشارات
 بشارت رسیدی که آمده است بسوس کشتندی و علماء و اعیان که معظمه
 زاد الله شرفاً و تعظیماً و تکریم و تعظیم و اخلاص و اختصاص و اداء
 حق خدمت و ضیانت و افاده حضور صحبت بجان کوشیدندی و در
 ماه صیام عمرات متوالی و داخلیات متالی مینمودند و صدقات علی
 وجه الکتف و الخفایا بسیار میکردند و زیارات قمی و نور و مساجد و مشاهد و غایت
 عبادت لوزیه و غار با مقامات اخفاییه و غار المسلمان و حنیف و منا اقدام میفرمودند
 و احکام و قوف عرفه معرفت الیه و نماز سجد نمره و شب دهم در فردا
 گذرانیدند و صباح آن برمی العقبتة و خلق الراس و طواف الاقصیة و
 و برمی الجمارات الثلاثة در دور و نزدیک معزز و منعم گردیدند از وقت سیر التلک
 العظیم بلاء عرض نار و باد و موضع بازار منا چنان اشتعال یافت است
 که در زنگ ذبائح مذبح قربانی و بدایا و نذورات شریحات انسانی
 عیانی عریانی در هر طریق انیق و سجد و شهادت و مکرور گذر الوقت

الونف از ہر صنوف صنوف نامہ فون افتادہ کو با عزرائیل مع جمیع
 موکلان و اعوان خویش در جان کشی استادہ آرمی چارکان حجاج
 نفوس خود را قربان قرب حضرت سبحان ساختہ تا بیخ دوازدم روز جمعہ
 کہ روز مہر صحبت یکم معظمت صبحی از خوف این مرض جان ستان آتش
 فشان ہر بہ نام بل خواص در رنگ عوام قبل القضاء الجموتہ والزوال
 طاقت قرار ندیدہ بہ فرار پرداختہ حضرت ایشان برنتی اقامت
 جمعہ در مسجد خیف رفتہ اند کہ صد ہا مردہ کان درین مسجد ابراہیم و صد ہا
 در خیمہ گاہ مخیمہ افتادہ و نہ کسی از خطیبان و مؤذنان و امامان سماعی
 ہم دادہ **۱۰** بی برخواست غوغائی قیامت نہاد کہ کس کس را
 نہ پرسی از زندامت **۱۱** بہ نفسی و نفسی کو حیران **۱۲** مؤپرشان
 وشتابان زین ملامت **۱۳** مؤز حسرت و نار عبرت گفت ہر کس
 کہ کو ماند الہی بزرنامت **۱۴** مؤ ہمہ از عجز گفتی کاشش باشد **۱۵**
 کہ بر اعمال ما این بہت شامت **۱۶** حضرت ایشان قدس سرہ
 در پختن احوال پر طلال و وبال بختس نفس خود اذان و اقامت دادہ
 سنت خطبہ بجا آوردہ بہ بعضی متعلقان خود اقامت جمعہ تبرکاً و تمیناً خواندہ
 و ہمیشہ تنگان نیم سہل را کہ رفتی از جان سپد اشته بدست خود آب می
 نوشانیدند و بر بعضی متوفیان کہ وارثان شان حاضر بودند نماز دعا

جنازه می خوانند و همه مصاحبان خود بنصاح فصاحت و حسن استند
 که نه ترسند و دلگیر نشوند که اجل جز وقت موعبل نه آید اگر چه هرگز زاید همیشه
 نیاید پس با اسم باقی سر مشغول باید بود و ما عرض کردیم تقدیر و ما عن الله
 باقی شاید شنود پس برای طواف در حرم شریف که معظمه مراجع
 آمده اند که اتمام خواص و عوام با وجود ایام از دو حام در مطاف معدوم و
 و انبوه شان از خوف کثرت مرض مفقود درین مرتبه این بله
 در منا و مکه شریفه بجدی علیه آورده که از ثقات شنیدیم که روز دوشنبه
 که روز بیع القهقری بوده کار پردازان سرکاری که هر روز شمار متبایان
 و متوفیان بسیار گفتند که در مردگان آن یک روز بد و از ده آلاء
 رسانیدند و میگفتند که الحمد لله که رو با سخا ط بسیار نما و اوقات
 از روزهای پیشین بکیم و فیر دارد که پیش ازین کاهی شش هزار
 و پانصد هزار و ما صاعد او هر شصت و هشتاد و هشتاد و هشتاد و هشتاد
 زا و الله شرفا و تعظیما هم صد و هشتاد و هشتاد و هشتاد و هشتاد
 گشته که بعضی علماء کبار و فقهاء اخیار از ختمات و قرآن شریف
 و قرأت بخاری منیف سه روز متالیات مهات نظیات
 داخل مینه سبحانه نمودند و روز سیوم وقت غروب نزول از مینه
 سبحانه آورده در مکه آمدند و رجوع الیل جان سبحان سپرده

را تبار ایشان دیده عرض بالبحر میرسانیدند که ایشان از آب نوشتی
 خود را تعب ندیند و امر بدین خود تبار ایشان ایتم تا هم گاهی حضرت
 ایشان در چهل روز یک جرحه مستزاد از تقسیم ایران نوشتش جان
 ساخته است روزی صاحب مقام عالی در پیش عالی که از بهره یافتگان
 و صاحبان علم و خواجه ثانی قدس سرما است در خدمت حضرت
 ایشان رسید جام مال مال از زلال برداشته عرض ساخت که باری
 چهل روز برفات گذشت ایشان این جام نوشتند تا اللہ تعالی از
 تمامی حجاج تکلیف دور سازد و بیاد عنایت این حسن الریاح مبدل
 نماید حضرت ایشان قدس سره منغص شده فرمودند که عالی
 شدنی نباشد که از حصه مقسوم ایران زاید بایستد عرض بزرگوارم اگر او
 سبحانه بعضی تفقدات عالیات بمنکنان را خواهد نوشتان شب تا همراه
 ایشان بنویسیم و الا تشنگی هم شیوه اهل بیت عظاما و آل عبارضی اللہ
 تعالی عنہم است پس در پیش دریش ممدوح در انجا حضور پر نور حضرت
 ایشان قدس سره اندکی سر بر میان فرود شد و همان جام مملو آب
 پیش خویش داشت تا که سر بر آورده عرض ساخته که این جام ربی کلام
 و ایہام طعام منرا نید که سوکنند است که با دنی الحال بیسے همان مہال
 شرط علی الشرطی آید حضرت ایشان قدس سره بر سوکنندش

او انوار پدید آید $\frac{1}{2}$ به پیش او نشیند از گوید $\frac{1}{2}$ حکایتها و دیرین باز گوید $\frac{1}{2}$
 از باب سخن امیدوار رضوان جامی گرایه کرده اند هر روز زیارت
 فیض شجارت حرم حریم فخم و مکانات خارجی عالی چون مسجد
 تقوی اعنی قبا و احد و بقیع غرقه اسناد غیر مالو مافیومی شتافتند و از
 هر مکانی جدا بهره نبوض غسلیا میگردند تا که بحسب انتخاب قسمت
 قسب الماء است من قید الحدید مجذوب بر حسب کشتند که تاریخ یادیم
 صفر حج القمقری اگر اقامت در برداشتند $\frac{1}{2}$ دل بد لب و تن معتد
 سلاک قسمت میرود $\frac{1}{2}$ زیر که مرخص باشاره قلبیه و مودیت باشد
 استخاره هنوز نشده بودند آب خورشید و عجاله تطاهر میان و شتر
 با مان مکرمان بر سفر حضرت ایشانرا استکره کرده اند داشته باز از راه حضرت
 تا بیره سفان که معروف بجاه نفلد شرف به معجزه آن سرور علیه الصلوٰة
 والسلام ما دار الدیر بود که آب عجایبش امواج حلاوت بر نامه
 همه بیار آنجا از آب شکرین آن دلبر شیرین فخر الاولین و الاخرین صلی الله
 علیه وسلم و انفع الفعال نهاد که ما هو المعروف هتاک و از آنجا سیر در جده
 رسیده اند و تجویز گرایه بعبه برفت و کلامی دوستان یعنی نمود و چهار
 پنج رفقانی باز رفته شرف بزیارت فیض شجارت کعبه الله
 المحسنی و مطالعه آیاتها العظمی کشته باز تشریف در جده آورده متفحص

کوفه

گشته اند که نوعی صراط العین است که بوی در قیاس کردیم که می بینیم مدتی توقفت
خواهد نمود که چند روز محط حال جواریست اندک شش مریض با ستند
و بشاگرد دیده راجع شویم که حضرت ختم المرسلین صلی الله علیه و سلم
دیدم که چهره نامشروع شسته اند بر ایشان سلام و اودم و علیک السلام ^{داوود}
پس اگر چه از طالت و چه مبارک آن حضرت علیه و علی آل الصلوٰه و علیہ
کنایه ابتلاء متوسل و لی از جواب سلام سلامتی توام و العین عند الله
صاحب بعله توقفت هرگز روانه شسته بکنگر برداشته غزه بریح الاول ۱۲۶۴
روایت شدند همان روز وقت عصر تر در شیه عمیر که قریب مرثیه ابراهیم است
حقیقت از تقدیر خلافتی و صورتی از تعافلی ناحت در بعله جنت را
که عبارت از اجار ستوره الماء باشد شکسته ورشته دل به
راکبان گشته و هر چه از حیات با شش در یوسی دست شسته و ناخت
بر شوه صغیره مع اهل و عیال شسته بگرفته هر چند حضرت ایشان
قدس سره بسیار گفته که ایشان مجردانه در شوه سوار شوند که بگردد
بر میرسانم حضرت ایشان من بودند که حیف است که یاران
را بجات و نفس خود را بجات بپندم هر چه خواست از روی باشد
بر آن یاران اصطب را باید کرد تا که چنان نوران و غلبان آب
در شسته کردید که لطف اولین بغزق رسیده داخل الماء گردیده که گفت

آخرین بر آن حجاز سبب احتباس سکن کشتی در آن داناشته اند و ریاح خود
 باعثه و مؤید احتباس همان آوجیه مانده هر نام خواص و عوام بر آن تملکی
 شب همچون در دست انگشتان استاده نالان و کرمان و حضرت ایشان
 باستماله او شان پر دازان وقت صبحی همان ناحه را ناخدا ترس که
 جان هم مرومان در کام نهنگان داده که عینت بود سلامتیشان بر حص
 پایان بعثت دیده چشم خجالت پوشیده باز آمده وقت یک پاس
 بر کشتی رسیده اولاً بحر این خود را سوار همان مشوه کرده باز حضرت
 ایشان در غیب نزول نمود حضرت ایشان منسرد که شب هم
 سلامتیشان گذشت و عنقریب مدد مصطفوی علی صاحبها الصلوٰة
 والسلام بمای رسد آن ناخدا آگاه حقیقت معنی ندانست که گفته که سکن
 بعثت بر حجاز و نیران است اگر باو مخالفت پیدا آید یکا یک کشتی خنل
 در بیاد من خواهد کرد و بد اگر بگر نرند زود درین مشوه سوار شوند حضرت
 فرمودند خوب اولاً مسکینان را ثانیاً رفیقان را بر کرمان رسان تا پس آخر
 بار من هم نازل مشوم بدان موجب شوم و بسیار مساکین را بد فحاشات
 بکنار رسانید ناگاه شرعی پیدا آید آمده حضرت ایشان منسرد
 که باین شرع کشتی که می آید اگر مسافرین است بر آن سوار شدن بهتر
 از آنکه بر بر نزول آیم آخر آمده که سپید بود و صغیره و در و ریشش غلبه گیر

ہستم متصل در رسیدہ در چنان وقت و احوال کہ ہمہ سامان لمبوسات
 و ہمہ زاد و خوراک از علجات و غیرہ سامان داخل طنین و غلیان امواج
 بحر المواج کشتند اگر چه یاران رفیقان حضرت ایشان سامان زاد
 و غیرہ مبلول از تہ بعینہ کشیدند ولی بامتزاج ملوحت امواج بحر
 اجاج در لیاقت آب خور خارج یافتند مطعم مساکین کردند حضرت
 ایشان با معرفت و تدبیر ہم بر عایت ضمیر مساکین و افسوس ماندہ بخلہ
 کبیرہ باو نشان سپردہ در سبب صغیرہ مع رفقاء سوار شدند اندکی زاد مبلول
 و صندوق کتابہا و پول ہم برداشتند و درین ساعیہ پرسیدند کہ
 کہ از یاران نازش رض عصر و مغرب و عشا و فجر را آدا کردہ است
 تا معلوم شد کہ برخی یاران محدود چون صاحب مہمت عالی درویش
 عالی و صفوہ ماثر عن سلام اللہ تالیہ پر و غیرہما فرض فرض الوقت را آدا
 و بجا کردہ اند حضرت ایشان بر او نشان تحسین نمودند و حال آنکہ حضرت
 ایشان قدس سرہ با وجود اینچنین ابتلاء و شدت بلاء لوافل تحب
 و وتر افضل عن الفرائض مع الاوراد بجا آورده اند **سہ** جان شام
 بر کمان ہمست این ذوالہم **لا** **لا** وہ ستودہ اصفیاء است خیر الامم **ہا**
 تا آنکہ تاریخ ہستم ربیع الاول در بند رقم قدہ لنگر انداختند شیخ اباعمر کہ
 از معتقدان حضرت ایشان بودہ در خدمت شتافتہ و کوشش نشان کرد

بعد دیگر پورا حشمتہ چھ صغیرہ محمد بابو سے کرایہ کر وہ بتاریخ ۱۶ نومبر
 بردار شدہ روانہ کشتند کہ بتاریخ ۱۶ اے وقت عصر خراب ہو
 کردہ و بند الیتادہ ولی چنانچہ صغیرہ الحبتہ بود کہ بحرین و بعض
 یاران رفیقان سرود آمدہ بران خرابہ استادہ سرمدادہ کلیل
 ماہ از آن جناب فرود آوردند و در آب شناور شد کرد بتاریخ
 ۲۳ برس در قمران نزول آوردند از آنجا بسبب موسم باد مخالف
 برخی رفیقان در ساعیہ گداشتند مع چند می از یاران از راہ خشکی
 کہ در آن وقت امون از قاطعان بودہ بسواری شباری شین
 وقت غشاء تاریخ ۲۶ داخل حدیدہ شدند ہاندم مردان آن جای جان نثار
 بخدمت آن ذوالاستتار دویدند و حقوق خدمت بجاء آوردند
 بعد از ان ہمان ساعیہ قمرانی کہ محتاج باد شرطہ زیر لطمہ باد مخالف بود
 موسم بشرط و زیدین شرطہ بغزہ بیع الآخر ۱۳۶۶ ۱۳۶۶ ۱۳۶۶ لنگر انداختند کہ
 ساعیہ صغیرہ مکسور الدقل از آنجا تا بعدن سگری شدہ تاریخ دوم
 سوار شدہ تاریخ یازدہم در بندر محنت شریف آوردند حضرت
 ایشان فرمودند کہ باین ناخود انصاف کرایہ داوہ راضی نہایت و ما چند
 روز دین بندر باریت شیخ شادلی سعادت اندوز مشیوم خامان
 چنان کردند حضرت ایشان در آنجا نزول فرمیں شمول آوردہ اکابر و

اعظم آنجائی بصحبت رسید شیخ سلیمان از اولاد حضرت شیخ
 شادلی که در آنجا بودند ایشان بشتانہ مجلس آراستہ آن ناخدا
 خود را از او دیده لطف کرایہ گرفته روانہ پیش شد کہ از باب مندم
 از شدت باد مخالف طانت پیش قدمی طاق دیده و افسوس منغل
 در بند رخه باز برفت روز رسیدہ از آنجا دیگر کشتی کرایہ کردہ تاریخ
 بیستم باز روانہ شدہ اند کہ بسبت پنجم در عدن تشریف آوردند و
 باری زیارت شیخ عیدروس تشریف بردہ اند و از آنجا باز در نعلہ
 مسقطہ سوار شدہ تاریخ ہفتم ماہ جمادی الاول سنکبر برداشتند اما دو ہم
 چنان مخالف ظهور نمودہ کہ اگر یک روز راہ میرفتند و روز محبوس
 و سد و بودند کہ بیچ مفقود میشد گاہی نسرح گاہی ترح گاہی غم و
 گاہی الم رخ مینود تا الغرض کہ تاریخ ہفتم ماہ جماد الآخر محطہ حال مسقطہ
 کشتند و تاریخ ۲۵ باز آنجا در ساعت دیگر سوار شدہ علی لطف شب
 لطمہ شدت باد طوفان بد نہاد سخت خوردند کہ جان از مہیب بوقت
 سخت لطف میکردید آخر بخیریت غرہ شب رجب خارج از مہرہ
 خنزیرہ کراچی دیدہ سبجی داخل بند وطن خود کہ از ان رکوب
 کردند کشتند و از آنجا باز مراجعت از راہ بلدہ طیبہ طبرہ برای شرف
 اندوزی زیارت فیض بشارت آنجای نمودہ اند و بین راہ

حضرت ایشان را مرض هضمه و با مع قی و اسهال و تشنج شدت
 تمام حارض شده است با وجود شدت آن که از صد تا دو صد مرتبه
 اسهال وقتی میرسد گاهی از اثناء اللیل والنهار او را دو استغفار و
 نوافل شجره صنلا عن الفرض را از دست نداده اند روزی که از شدت
 مرض چهره حضرت ایشان سفید و ناخن پوست و پامیل سواد آورده
 است با حدی از یاران پرسیدند که شاید که ناخن ها من سیاه مینماید
 همان معتقد بر خطر آنکه مبادا هر اس مرض غالب آید میل بانکار
 آن سواد در جواب داد حضرت ایشان منغص جواب بلوی فرمودند
 که تو می پنداری که هر اسان خواهد شدنی تا از آن طایفه ایم که او شکار
 هر دم من الله تائید است و عنایات میرسد پس بدینین مرض پنج
 خیالی نمی آرد هنوز مر حیات باقی است هیچ فکر راه داده در روز
 تخفیف یافته از گجه منزل برداشته اند که منزل بمنزل شفا رخ مینموند
 تا که بخیریت تاریخ پانزدهم ربیع الثانی داخل دارالارشاد لواری شده
 اولابزاریت روضه شریفه یعنی مقبره منوره سلطان الاولیاء مشرف
 گشته زیب آرای مسجد محبت و در پیهم ارشاد و هدایت شده
 الحمد لله علی ذلک و علی احکام البیان فی هذا المکان باید دانست
 که همه بیان و تبیان این اسرار پنهان این حج حضرت ایشان

بجایز و اختصار منقول از رساله و حسب الجالیہ است مع بعضی از زیادات
کہ از روایت ثقات شنیدہ فمن لطیب التّصیل فی جمع الیہا

فصل سوم در احوال حج شریف و یوم حرم الشیخان

حج سیوم حضرت ایشان متاثر در ۱۷۴۰ واقع است درین مرتبہ
فضلاء و علمائے بسیار ہر منقشان بودند کہ قہ طے برای کتابت کتب
مرغوبہ بر یافتت برداشتند چرا کہ حضرت ایشانرا شوق کتب
احادیث و تصوف فوق الحد بودہ در ہر مرتبہ کہ سفر کردہ اند کتب
عجیب و غریب می خریدہ اند یا مینویسایندہ روز و شب خبر سخن
حدیث و تصوف در مجلس ایشان ہستہ اول ندیدہ الغرض
۱۷۴۰ ماہ ربیع الآخر از مکان محلّی خود منزل بردار شدہ اند از
راہ کچہ ماڈومی تشریف بردہ و از آنجا در غنچہ سوار شدہ بآلتم
جبرئیل و مرشد ہا ان ربی لغفور رحیم کو بیان روان شدہ
اول شب بقضاء الہی تحت غنچہ را کہ اصلا کہنہ بود از تلاطم
امواج کالا فواج کسری و سوراخی عارض کردید کہ سبب ایشان
بے تکلف دران داخل کردہ ہمہ بجریان نوحہ و منسریا و اعزاز

نهاد هر چند که آنرا بحیل و تدابیر بسد کردن آغاز یزد از غلبه دخول الماء
 بستند نشد ناچار بر کرانشش روء داد و هر دو از کان رسیدند
 بهشت پس متوقف شدند و جبر الکسر نمود و باز روانه شدند
 طوفان که لاحق شده هم بخیر بگذشت و در چهارده روز بمکلا
 رسیدند از آنجا باز در عربت و دیگر تاعسدن و از آنجا باز در بغله
 سیوم مبارک نامی عرب تا کامران اگر چه کرایه تاجه شریفه
 بود ولی از آنجا که مملو مکر السبیره و بیج و مشر را بر هر بندر کار
 ویرت در ایصالش تصوریده حضرت ایشان بر آن مصابره
 نه آورده سامان و فقراء اکثری در آن گذاشته حضرت
 ایشان به مختصر او دم و خوا دم در ساعیه صغیره کرایه بسته
 روانه شدند که بخیریت در جده و از آنجا در مکه معظمه بتاریخ
 پنجم ماه رجب الحریب رسیده محلل از حرام گشتند بعد از آن
 هجده بطول مدت قریب یکماه همان فقراء و سامان پسینه
 رسیده پس از آن جاتا تاریخ هجده ماه شوال روانه مدینه شریفه
 شدند ناگاه شبیه در راه طایفه اعراب که تهنه چسند از ساربانان
 قافلہ بودند و فیما بین ایشان از قدیم الایام تقاره منازعت و
 مناقشت مینواخت و از مدت طولیه برای این بدویان ساربانان

وقت فرصت می بستند بر قانس که رسیدند ساربانان او نشان رشتنا
 تمامی احوال منحصرت پیشینیه عرض داشتند و گفتند که او نشان سه چند
 از ما اند لہذا از کسی زنده نخواهد ماند پس از فوت ما نوب القافلہ ہم
 متیقن الغرض کہ ساربانان ہم سلخ شدہ پیش قدم از قافلہ مقابل
 عدو آمدند حضرت ایشان در کمال انتظار منت سادہ اللہم لک
 الخیر والخیرین بدیک والشیرین البکیرین واقع البلاء فرمودند لقد برکت
 خداوندی حقیقتاً و بحرق عادت حضرت ایشان ظاہر ایمان معاذک
 قدیم بعد قال قبل طویلہ بدون اضراب اسلحہ باز دوست جانی
 پیدا شدند بکرم و لکن اللہ الف بینہم اخلاء یکدیگر گشتند و
 بخیریت روانہ گردید و در طیبہ طاہرہ رسید و در طیبہ طیبہ ہمگی
 روزاء شعی و پنج توقف افتاد و پیش از آن در کمر شرفہ
 سیام ماہ رمضان کہ ادا فرمودند ہر روز بعد العصر عمرہ میکردند
 کہ عمرۃ فی رمضان تعدل حجتہ منمومن حدیث شریف است
 و قبل رمضان زیارت خارجه الحرم کالمولد و القیس و القاعلی
 الحراء و الثور و غیرہا در جہ بعد در جہ بدست آوردہ بودند و
 از مدینہ منورہ باز بجزہ ماہ ذی حجہ در کمر شرفہ آمدند و حج
 شریف تاریخ ہنم ذی حجہ روز جمعہ بر عسرفہ ادا فرمودند

و مرحبت از راه مستقط و رجا از سده و قلمه هوائی و از آنجا به بند در مادوی
 کچھ نموده ۱۴ صفر ۱۲۴۴ با از تشریف شریف در مکان مقدس خویش
 آورده اند و درین سفر مبارک حج این جامع را عمر سیزده سال مہبت
 در مکان مسکله خویش بشیر طمعاً و منت استخارجات متکاثرات
 جانشین کرده زنتہ اند و با وجود صغرن اجازہ ارشاد طالبان
 داده اند و از آن جا از عرب شریف بعنایت نامجات بیختمہ
 اند کہ تبرگاکلی از انہامی نگار و دو ہوندا

تقل مکتوب شریف کہ حضرت ابن ماجہ کا تہذیب

بر خودار سعادنت یار محمد سعید عظمیٰ در اسلہ شملہ بر سیدن اثنیائی
 مرسولہ این طرف و اظہار و دید تصور و خرابی حال خویش نوشتہ
 بودند رسید بر خودار اٹنک دل نشنوند بقبض و تنگی دل ایشان
 و از دست نروند و صبر نہ بر آیند صبور می مایہ امیدت آرد
 تنگی دل و سپہ روی و خرابی خوب اقمادہ است شکر این معنی را
 بجا آندا این صبر تلخ برای مریض تسلیمی میدہست کہ سیت برین
 جهان کہ از ہوائی و ہوس بر آمدہ خرابی و ضلالت خود بظن العین

و در نظر خود و در صاحبان روضه مخدسه قدس سرار هم منبر بوده
 اند هر چند ظاهر حال مردود تر و پیریشانی تر در باطن مقبول تر و
 هر چند مجبول تر در قرب حق تر و یک تر جامی گوید
 سیاهی را بود و در سپیدی قال اللہ تعالیٰ و ایدة لهم
 اللیل منسلخ منہ المنہا سر از تاریکی تاریکی سپیدی بر آید هر چند
 تاریکی غالب تر بود متحیه سپیدی آن روشن تر آید در کمات
 است که قبض و بسط هر دو جناح این راهند در قبض سیر جمالی سیر بی
 که از غایت سرعت و تشکی مفهوم نیست لهذا تشکیلی پیدا میکند
 و در بسط به تفصیل است که مفهوم طالب کرد و خوش شدنی پیدا
 کند مانند سیر مرکز و اثره که اجمال و نامفهوم است و سیر در محیط و اثره
 مفهوم و واضح است اگر طالب از کمال یاس سیر نمیشناسد لیکن چون
 یاس پیدا کند دلیل بر سیر او پیدا و مقصود حصول سیر است و اند یا
 نداند و مقصود بر سیر است نه بعلم آن نزد حضرات نقشبندیه اجمال
 از تفصیل است از یاس تشکیل نشوند که این یاس از ملامت اندون
 است و ملامت اندون منتهی است و برکات است
 ملامت شحنة بازار عشق است ۴ ملامت صیقل زنگار عشق است
 خوشتر سوانی کوئی ملامت ۴ که بستاند ز غافل دل غمت

ملاست بائی عشق از بهر کرانه ۴ ۴ بود کابل و لاسر اتان ز پانہ
 نظر ترحم حضرت رحمة للعالمین بر همه اولیاء عالم و بر آن بر خودار
 کیسان است حجاب شما آن عقلمت است اگر عقلمت از
 میان خیزد همه مقصود که روز اول موجب و ارشاد داده اند محصل است
 به بنید نگاه توجب که روز ارشاد ازل و ابد شمار دیده داده
 اند بگرم و رسم خود این دلیل کافی بل بس کافی است بر سعادت
 مندی آن بر خودار و در آن لوتجه تخی از ذات بیچون حقیقه حقانی
 که اصل ذات است در روح شما نخبند که از مراتب نهایت ذات
 است آن تخم صادق هرگز ضایع نشود اگر چه امروز بسبب غفلت
 نمی نهند اما شعله نار صادق انبار سبز بهائی را بر ناک نار
 می بر آرد آن نور پاک که در قلب شما ودیعت است در مرتبه
 آن نور بیچون را باید طلسم بید و نام آن نور بیچون نام الله است
 که ذکر آن می کند چون صورت مرشد عین در یامی آن نور بیچون
 است و وجه الله است انصورت وجه مرشد را آن نور بیچون
 باید دانست و معنی اسم الله انصورت وجه مرشد باید دید که
 جسم مرشد در نظر ظاهر و فی الحقیقت جسمی ندارد این جسم
 مرشد در نظر بینندگان موجب اعتقاد متخیل شده می آید

و مرشد کہ فانی نسبت لایعین و لا اثر است از اصحاب کرام بعضی
 را پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم چون آفتاب منظر می آمد موجب اعتقاد
 و بعضی را بصورت قمر و ابو جہل لعین کفایتی کہ بدترین صورت
 محمد است صلی اللہ علیہ وسلم پس این صورت محسوس
 صورت اعتقادی است قال اللہ تعالیٰ و تراہم منظر و ن
 الیک و ہم لایبصرون و محمد فانی نے بصورت است کہ لنگ
 مرشد را جسمی نسبت ہر کسی را ان صورت خیالی اعتقادی است کہ با خود
 بخانہ خود برداشتہ می رود و در جایی سندانہم یک صورت اعتقادی
 است کہ کثرتہ است باینرہ بطامی قدس سرہ را تعینائی و کاروائی
 مریدان او میزدند کسی کہ در روی باینرہ زور و پیش مجروح شد
 کسی کہ در بازوی باینرہ زور و بازوی او پیشتا و باینرہ دیرا، هیچ نشد
 آن جسم باینرہ نبود ان جسم اعتقادی بنیت گمان بود و باینرہ دوم
 بود کہ اورا، هیچ نشد مگر این وجہ مرشد وجہ اللہ است کہ در دل باید
 داشت سر پایا و ب شدہ و اداب پہا است

آداب اول

انکه مرشد را یقیناً حاضر و غایب با خود باید دید و ادب حضور مجلس
غائبانه هم جایاید آورد و حقیقت مرشدان نوزد است است که بجزئی
نشود و آن نوزد است در وقت توجبه در دل مرید و رعیت شده است
پس مرشد با او است و خدا با او است و رسول با او است از ایشان حیا
داشته سراپا ادب باید بود چون این حسن ظن و اعتقاد
دارد صورت مرشد علی الدوام دامن گیر او کرد

آداب دوم

انکه صرف التوجه من کل وجه الا الیه غفلت بکرم هم نباید نمود و بغیر روی
او التفات نباید نمود و او نباشد که او متوجه این طالب در خانه
اندرونی تشبیهی شسته باشد و این غافل در بیرونی غفلت بگذرد
حیا باید نمود دست پیر از غائبان کوتاه نیست دست
اجب ترقبضه اللد نیست ذکر تشبیهی همین تصور صورت
است علی الدوام در بنوقت جمیع فیوضات که بر مرشد است
بطریق الغکاس بر مریدی استند و مرید بعینه پیر میگردد که موت
فنائی اللد است

ادب بیوم

انگر رویۃ کل فیجز منه ولو جاء من رسول الله صلى الله عليه
وسلم ولو تعلم العبد الظاهری من غیره ولو كان صلوة او عبادت
ولو كان الحسن فی جمیع الخلاق فانہ کله حسن المرشد فی الظاهر
وان كانوا اعدای المرشد فی الظاهر لکن من حیث کونهم مظاهر
للمرشد اجزاء الحسن المرشد تجلی فی بیوت العداوة والله اعلم

ادب محرم

انکر اعتقاد انکر ذات پاک خدایتعالی کہ کس نہ مخفی بودہ است لائشہ
الیہ باشارۃ ولا یسمی باسمولا یمتاز فی تلك المرتبة
الصفات عن الذات نزول کرده در مقام وحدت امدہ وصفات
از ذات متمیز شدہ و بہر صفتی در خانہ علم حق متمیز کردیدہ معلوم
اللہ شدہ آن مرتبہ تنزلیہ علمیہ متمیز ذات مسمی بحقیقت محمدی
شدہ و ان حقیقت محمدی ہمیشہ باقی است و معنی محمد و روح محمد

آن ذات است که همیشه حیات است و آن معنی محمد اول بر آدم آمده
 است دائمی دائره حقیقت آدم بوده و پشت پشت بر انبیا پی
 آمده و وسط و مرکز آن دائره وجود محمد صلی اللہ علیہ وسلم گردیده که
 مدار همه دائره بر او است و نصف آن دائره اقطاب است
 محمدی که حاملان آن حقیقت اند و معنی محمد را حاملند بل بعین معنی محمد
 اگر چه رسولان نیستند حضرت خواجه عبدالاحد گوید **س**
 وحدت این در محال است که خالی ماند **۴** کریمی رفت چون منصرف
 و گریه بوشد **۲** مراد از چون منصرف حال حقیقت محمدی است منصرف
 عبدالرحیم گوید **س** ای وجود هر دو عالم شمس گیتی یکبار
 گاه آدم گاه احمد که بود محمد زمان **۱** یعنی قائم گشته هر دو
 عالم و حال حقیقت محمدی یک جسم رسول مقبول نیست گاه آدم
 گاه احمد رسول گاه محمد زمان است قدس سره پس اعتقاد
 آن باید داشت که مرشد من حال حقیقت محمدی یعنی ذات تفصیلی
 است و **بسم** ذات حق و **بسم** محمد است
 بعد این اعتقاد ابواب فیوض کثرت
 شود و بدون اعتقاد
بسم

فصل چہارم در بیان حج شریف چہارم حضرت

ایشان قدس سرہ

صحیح تاریخ دوم ماہ رمضان المبارک ۱۰۸۶ھ روز دوشنبہ نیت حرمین
 شریفین زاید شرفاً و تعظیماً شد الرحال از مکان جنب مثال خود فرمودہ اند
 این سفر حضرت ایشان نیز از راہ کچہ بند را ڈوی واقع شدہ است
 درین سفر این جامع کلمات با حضرت بابرکات ہمراہ ہووہ است
 آنچه از حوارق و احوالات و کرامات و آیات از ایشان دیدہ اگر ہمہ
 را القلم آرد دوستان در رنگ مساندان راہ انکار گیرند و معاندان بر جدال
 و عناد خیزند لکن بحسب کلمو الناس علی قدر عقولہم نمندی از ان
 احوال را القلم می آرد کہ بطالبان صافی نہادار معانی باشت و صادقان عقیدت
 نژاد را اثر نہانی المقصود کہ در عالم صورت مثال خواجہ احرار ان قائم ہر
 احرار و ابرار قدس ہما تجمل بسیار باوقار میداشتند پس با تجمل و شوکت
 و عساکر مردان و وصولت در بند را ڈوی رسیدہ اند سیاہت پناہ
 نجابت و سنگاہ اختر برج نقابت گوہر درج نجابت سید حاجی محمد

شاه که در آن بند ز محوره مسطوره از خلفای عظامی حضرت ایشان است
 قدس سره حق خدمات و کدومی نیازات بجان و جان بجا آورده
 تاریخ سیزدهم یا چهاردهم بسواری غنچه لنگر بردار و در نورده ششده اند
 بیخ شش روز طوفان نوران بعنوان آورده که جان بچریان چون مای
 بی آب می پییده هر کس ششده امید حیات گسسته می تصور پیده ولی حضرت
 ایشان بار بار بنگار متوسلان خود را بدلسری می پرداخته و دلا ساء می ساخته
 که تائب زانتهای از توفیق الهی تیرین ما است غم نخورید
 چه غم دیوار است که باشد چو تو پیشینان چه باک از موج بحر ترا چو باشد لوج کشتیان
 بسا اهل ارادت و یقین را بپرکت وجود مسود محمود حضرت ایشان قدس
 سره تقین بود که هرگز نتیجه احسنین از شدت بلا بحر حسن
 العاقبت نخواهد بود آری چنان شد که بقدرت کامله قادر علی الاطلاق
 اشتداد باد نخب را خود موافق و قائم الی دیار المحبوب کو یا شیر شد
 ۳۴ روز غنچه لنگر انداز سلامت و حصول آن در بند مکتلا کشتند
 شنیدند که دین طوفان چسباه بعلیه و غنچه و ساعیه پیره و کبیره کسور و
 مجبور بر این بند رسیدند انداز قدرت خداوندی است که این کس
 ساعیه سلامت از میان ایشان بر گران امان آرمیده است دولت
 علیه مکتلا حضرت ایشان را بسیار تقسیم و تکریم در قصر مکتلا و خانه علیا

که برکنار بجز در جاردان است متوقف بنمایند و اصفیای حضرت را
 بجا آورده نوده آن سایه را که تا اینجا منزل میعاد داشت گذشته
 بقله دیگر ما گوییم نمودند که بود عید سعید رمضان گذشته که عبارت از غره
 شوال خوش فال است بر آن سوار شدند و بیارنج ششم وقت عصر
 در بندر عدن رسیده در اینجا نزول فیض شمول باستقبال
 مردان صادقان معتقدان و آلان فرموده اند در اینجا از سب
 عدم وجدان سایه گریه است روز لوقی افساد صورت ایشان را
 که کمال اشتیاق بهد از ذوق بلاد اشرف میداشتند نهایت
 اضطراب از لوقی عارض میشد از امری که با عرض قد اهلک
 الله اهلها باجد و السیر اخراج الطرانی عن ابي امامه و
 انه لا لوقی خوش نفسی افتاد از ترس ششم تا پنج یازدهم و شب
 باین جامع فرمودند آیا بدو لایبی بهما رسیده است عنقریب
 دروازه راه معسوق میگاید که امشب صورت روح القدس را
 دیدم پرسیدم که آیا برای پیرتشرقی نزول است جواب داد
 که برای اعانت شما الهی همان است که صبحی همان روز خود بنمود
 مبارکبانی ما خود اعرب آمده بگویم بعله بنده که چهاردهم نگر بر داشته
 روانه شدند در آن هنگام از آن ما خود پرسیدند آیا یکسر روانه کرده
 که بندر مقصود است میثوی تا انعامات بشایسته حال
 فرمودیم که ما میبایم ما خود الکالا آوردیم نمر نمر تجارت

کہ بارغبلہ است بر بنا و در صغار و کب و فر و ختنی است از این معنی کہ فرقت
 متعذر و نامتصور ہے چندانکہ ما باہر حضرت ایشان بومی بسیار قیل و
 قال کرده، هیچ خیال نہ آورده و از زبان ابستہ او جز فرزند انکار نہ زود
 حضرت ایشان فرمودند کہ این ناخدا ناخدا ترس را خدا چنان بلائی
 در پس دہا کہ جلد را ہی باشد **۵** خدایا شر بر انگیزی
 کہ خیر ما در آن باشد **۶** ورنہ ازین توقف بر بنا در حج ہر
 قضا میشود بحکم اللہ تعالیٰ چنان شد کہ حکم سلطنت عثمانیہ در مالکش
 چنان تنقید یافت کہ بر بندہ ہر غلبہ حجاج را وہ روز تہید نظر باید
 داشت کہ حجاج مریض از صبح آشکارا و معلوم کردند پس صبح را
 رخصت و مریض را تا صحت مانعت باید نمود و جدی مقید منظور
 غلبہ را داشتندی کہ بیچ کسی از بنی نوع انسانی فقط تکلم از دور
 با و از بلبند ہم باہل غلبہ کہ نو آمدگان در بند رہا شدند کہ از این
 خوف ناخدا لاچار توقف و تجارت بر بنا و رکذاشتہ فقط
 دور روز در حدودہ استراحت کرد و پس سراسر مدون میلان
 بہ بنا و بجزہ ذمی قمرہ در بند رجبہ تشریف بردہ شب بیوم
 وقت عصر تریب غروب در مکہ معظمہ زاوہ اللہ شرفا و تعظیما
 رسیدہ اند و در بند رجبہ اعزائی احبابی و معتقدان و اخلائی انجامی

و کہ مظہر رسیدہ معاف و دوشش بوس شدہ اند و بعضے اکابر عرض
 ساخت کہ باستقبال حضور ثانیاً بر منزل حدہ تجمل شدہ بسا کرو و مرا کب
 خوش بگو و خلیل و بغال شوکت بر کمال حاضر می شویم حضرت ایشان
 قدس سرہ بکمال نیازی انباز در جیبہ عجز طراز شدہ فرمودند کہ فی
 برای ما فخر می پسین قوانین و آئین سلاطین بر گزینہ سازد
 ما برین درین پی شوکت و جاہ آمدہ ایم ما از کف حادثہ
 اینجا بی پناہ آمدہ ایم ما ولی بان یاران اخاص کیشان خود بخود تجمل
 و شوکت و ستوران مزینہ صولت در جہہ رسیدہ استقبال نموده اند
 پس حضرت ایشان چون او شان را دیدند فرمودند کہ من بسیار
 ممانعت کردم اما چون خود بخود او سبحانه تعالی ہمہ را بامی فریب
 و عزت می بخشید شکر او بجا باید آورد پس این رباعی خواندند
 چون ہمہ جوانی از بر تو با بد رکس نغم از در تو ہمہ ہمہ را بردم فرتناوی
 من نمیخواستم تو میدادی ما العرض کہ ہمہ ارکان و احکام و مناسک
 طواف و صفا از صدق و صفا بجا آوردند شامی شب جمہ تا پنج
 چهارم ذی قعدہ در حرم محترم ادا فرمودند شبانہ سحرانہ طوافات
 حسب الطاقتمی فرمودند و در حرم شریف اکثر سیر اقبہ و توجہ
 باطنی اشتغال میداشتند نماز صبح با امام شافعی وقت تغلیس خوانند

بعد از آنکه در شب
 بی آنرا که از آنجا
 ۱۰۱

تا طلوع آفتاب عالم کتاب سرگریبان بمراتبه جهان می نشستند
 پس تلاوت قرآن مؤلفه و سائر اوراد دستمزه یوسپیرا ادا نموده
 بر جایی خود که کمری بودی آمدند و مراتب بعد العصر در حرم شریف
 متوجه االی البیت می نشستند رسم حلقه مردان که صفوف کشیده پیش
 مرشدان متوجه پیش خود می نشینند در هر دو حرم سریم جائز می دانند
 و مردان معتقدان خود را امر می فرمودند که صفوف بسان ترتیب نماز
 مفروض کشیده با و یا و راء ما متوجه االی البیت نشینند
 بنده باید که حد خود داند روزی در حضور حضرت ایشان همین تذکره
 افتاده که در حرم شریف بسیار شیوخ خطرات بعضی بمراتبه حقایق
 مردان را حلقه کنان بیده اند که مردان متوجه بوشان سرگریبان اند و برخی
 بشاکردان در حلقه مطوقه در وجه و تو اجد و رقص و غنائشسته و
 نبدی سجماء لمبیدان ایستاده همگی شعر قوال در رقص و انترعاج از خود
 بدر زفته برخی از ان همچون مرغ نیم بسل در فتاده غلطیده اند و خست
 ایشان بسان عوام کیسوی سجماء مهربان دوزالوا از ادب صف
 کشیده چه سنی دارد فرمودند که ما بدین ماموریم و شاید که او شان بدان
 مامور باشند پس فرمودند که با ادب شریعیه مراقبه طریقیه بگردان در حلقه
 مرسوم کنانیدن و معتقدان را متوجه شیوخ بر عایت شریعت و طریقت

تشستن اگر چه جائز است ولی حیاء علوم تربیت و ادب سموم نرسنت
 کعبه معظمه مارا ازین همه واپس بیدارد **س** دل آرامی که داری
 دل درو بند **۴** و اگر چشم از همه عالم فرو بند **۴** و بوقت
 نماز را بدون عذر شرعی در حرم سریم جماعه او ایمنه و ذم و نوافل تحب
 و او را دلپذیریم که کذاک ولی درین عباد است لیل از متوسلان
 و رفیقان خود هم هماکن خلوت و عزلت میگزینند و اجتناب
 می ورزینند باری از زاویه شامالی محاذی و قریب باب قطبی
 عبور حضرت ایشان افتاد بجامع کلمات همان زاویه نمودار کرده **د**
 که باری پیش ازین در حج سابقه شبی از عطلت مزاج و بیداری تمامی شب **د**
 کسالت درینجا آمده اضطجاع نمودم و سایر مردم هم بسیار خفته دیدم
 بر آن قیاس آرمیدم و اراده خواب نداشته نعاسی اقل قلیل در چشمان
 راه یافت دیدم که شخصی بمن میگوید که ترا قیاس بر این اشخاص کرده
 درینجا نعاس نمودن و بی خواب خفتن هم نباید فی الفور برخاستم
 و استغفار پر و خستم بعد از آن گاهی اضطجاع خالی از نعاس و خواب
 هم در حرم محترم نه نموده ام و هر بار که بر این تسبیح آهسته آهسته
 حاضر خدمت ایشان بوده تشرف می آورده اند باری داخل بیت
 عظمی میشدند همراه خود جزا شخاص تسبیح معدود از متوسلان و رفیقان

گن برزند و باز در حمام و یا کبر است و دل شدن سو ما و سب میدیدند و در
 البیت حسب السنه نوافل و عبادت سجایم فرمودند و چهاره بطرف
 مشرق از مصلی حنفی مقابل رکن شامی سحر استبل الفجر و متصل ستونات
 حرم مستقیم شمالی محاذی باب قطبی و مقابل میزاب بعد الفجر و بطرف
 گوشه شمال از مصلی بالکعبه العصر الی العشاء غالباً می شستند تاریخ
 هشتم ذی حجه پر ام حج از حرم سیم بسته روانه شده اند اگر چه مروی
 در مروج خسروج از که معظمه تاریخ هشتم است ولی حضرت ایشان از
 سبب از دحام الاکلام و عروق تکلیف در آن از باعث متابل بودن
 شان درین سفر کیش پیشتر خروج از که معظمه فرموده شب هشتم در منا
 متوقف شده شب نهم بر عرفه منزل انداز پی عرفان ذاتی گشته اند
 و میفرزند که از منافع است اگر کسی از یاران پیاده تواند برود و چو خوش
 تر است و چو مرغوب تر احادیث شریفش بسیار وارد اند و فضیلت
 از رکوب درین بشمار و میفرمودند که من مصطر و مرصن شدم و در نه حضرت
 خواجه ثانی قدس سره السامی باری از جده تا که و از که تا عرفه را چل تشریف
 برده اند نه رکب و درین وقت حضرت ایشان قدس سره از وضو وضو
 و سعال کمان مبتلا بودند که مدت سه چهار نفس انسانی برابر سرفه آرام
 نمیداد صبحی روز جمعه بر جبل عرفه رسیده زیارت یک یک

نموده اند و تبرک از ان اکنه متبرکه که گرفته اند شب و بسم در مرد
 فقط بنفسه بدون اهل و عیال مع دوسته رفقائی منزل داشته
 اند و این دو لبانی ملح البصر در البصر بسیار پرالوارشان تارکی نغاس
 هم راه نیافت است با وجودیکه بیماری مسطوره بحمدی طاری
 حال فنیین سگال شان میبود که تا جمره صغیره که متصله کاخ کراره ایشان
 بود هم رسیدن و رمی نمودن زهی دشوارنویسی کران بار میبود در
 این احوال باز که لای ذمی حجه سر ز نزار حسند عبدالرحمن نامی حضرت
 ایشان قدس سره در عمر چهار سالگی در مرض جد رمی از این جهان
 پیرو نمود و سبب اندوه مفارقت و حزن بحسب اولاد که اینچنین
 مفارقت رسول الله صلی الله علیه و سلم هم قائل سخن بفراتک
 یا ابراهیم لحز و لون نمود و از یعقوب او سجان و لغال لای بقوله و ابیت
 صیناه من الحزن جز فرمود علانت مزاج و مانج که اصداقرین
 حال فیض نال بود و وحیند باشتداد و او آخر عازم زیارت فیض
 بنسارت بنجات اشارت مدینه منوره گشته اند طاقت صوری
 بشت رمی در آن هنگام بخواستن و قدم برداشتن هم نمیدانستند
 با وجودش هم یاران صورت بین را که از ظاهری مشورت سفر
 ایشان را سبب مشقت پدید بندد و منغص متبرادند و میفرمودند

که تقبیل آن آستان علیا نشان خود را وادرد و بیماری من است
 آیامی سزود که بیمار را از علاج و مالفت کرده آید **در دوا** واد
 رسول الله صلی الله علیه وسلم چنانچه تاریخ بیت هفت و مجیب
 که میا و شد الرحال قوافل بود حضرت ایشان را بر چهار پایه خوردک
 نشانیده برداشته در پله شگفت سوار کرده ایم و دانایان این
 سفر آفرین در ثانی پله شگفت بکمال عنایت و کرم این خاکسار جامع
 را مینشانند **در دوا** اگر بر موی من گزود زبانی زاورانم بهرمو
 داستان نیارم گوهر شکرش سفتن سرموی
 ز احسانیش گفتن و از راه فرعی که در آنجا معروف است براه
 امین کریمین شهیدین رضی الله عنهما است راهی شده اند و بر
 منزل آن بدر کمال را بر چهار پایه پائین میگردیم و سوار مینویدیم تا که هر روز
 تخفیف حضرت ایشان روی بداد و درین راه زکوب حجرو
 چوب از دست بی همان اعراب قاطعان طریق بر حاجیان بچاگان
 بیار بود چنانچه روزی وقت داشت شخصی کثیری صاحب
 حسن و جمال و امتعه و مال را که از اقطار قوافل سپد کام برای قضای حاجت
 برآورد و در افتاده بضریب اجا کیسور را سس و مجروح البدن گردید
 و خادمانش و غیر نامردمان قوافل بر سر پادشش دویده نزدش رسیده

دیدہ کہ بی طاقت لاشہ وار بر فرشتہ زمین افتاده و در خون از سر
 تا پای آغشته فریادی نهاده بود آغشته همراه قافلہ نمودند بعد از چهار
 روز شرف بنیارتش در مدینہ منورہ زیارت عظیمہا کردند و در آنجا
 جان بجان تسلیم نمود حضرت ایشان در آنوقت کہ بحر وحش
 دیدند این مصراع چند بار بار تکرار کردند **س** راه تو خم در خم
 و صد اژدہ در ہر خمی کویک پس فرمودند سبحان اللہ جمال محمدی صلی
 اللہ علیہ وسلم چنان جمال است کہ صد جان برکت و مال با لطف
 کردہ پی اومی آید بی این مردن بہ از زندگی است و این تلف المال
 بہ از پائندی و باز وقت اصغار خبر وفاتش کمال حزن فرمودند **س**
 عنیت است مردن پیش جانان کہ اولی کلک قضا و دستمانیت
 باری در شرف متوجہ بہت مدینہ منورہ زادہ اللہ شرفانستہ -
 سخن مرض خویش و فراق بہا برفت فرزند میکردند در آن میان در چہرہ
 عالیہ ایشان قدری تعبیر وارد است مفہوم موبہوم کردید و فرمودند
 کہ من عاشق محمد رسول اللہ و بندہ اویم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و
 اورا بہ جویم و از حق سبحانہ ہم اورا خواہم و اینکہ غم و الم از وفات
 فرزندیم عبد الرحمن حبیب اللہ و خیرہ گنابری من طاری است گویا خود
 فرودت قبول کرد ۱۵ م کہ روزی در وطن بعد تہجد برای حصول سعادت

زیارت فیض بشارت مصطفوی علی صاحبها الصلوٰۃ و الخیرینہ و بارگاہ
 مجیب الدعوات التجا و الحاج آوردم کہ در خاطر من خستند کہ زیارت علیہ
 تر حاصل میشود ولی ابتلائی بلایی، ہم در آن هنگام اگر از او سجاہ رسول
 دفع بلائی و ایلام و حصول محض النعم لفضل و اکرام تمام کہ شایان شان
 علام است میرفت تا البتہ بدرجہ اجابت میرسید اما بحسب التقذیر یعنی
 علی التذیر باز سوال دفع السبلاء بر زبان نرفته خود خاطر از کمال شوق
 و شفقت آن زیارت بشری اشارہ بر آن رفت کہ ابتلائی و بلائی ہر چه
 رود کو بر سر رود و لو کان وفاتت بن من اینامی لیکن بان شرف
 اشرف مشرف کرد پس از آن چہ پیمان پر آب فرمودند **س**
 ما یم کل وللا صحرائی مدینہ **و** ما داریم بدل و اع تمنائی مدینہ **و**
و ہم شبی کہ بروزش داخل مدینہ منورہ زادہ اللہ تکریمایشون باری
 عزیزون جنان و اشک ریزان این غزل مکتوبہ زویلیہ جامی را کہ
 کہ یادداشتند اظہار کردہ پس از اسلاف اکابر خود منقول کردند کہ مریدان
 در راہ پیر آمدن و رفتن بر شبیوہ نساجی وقت تار بود باید پس پیر من محمد
 رسول اللہ است صلے اللہ علیہ وسلم و بس اگر چه ترسبت یافتہ اسلا
 خود مولی درین وقت ہر چه میایم از او صلے اللہ علیہ وسلم میایم **س**
 و پس آئینہ طوطی صفتم و اشتہ اند **و** ہر چه استناد ازل گفت بگویم کہیم **و**

و عن نزل جامی رحمہ اللہ این ہے **۵** لی صیب عربی مدنی قرشی
 کہ بود در غمش مای شادی و خوشی با ہم رازش حکیم ابو عربی من عجبی
 لاف بہر شہرت ہم او تہ سرتی من صبتی با با ذرہ وارم بہو اداری اورقص
 کنان با تا شدہ شہر افاق بخور شیدوشے با با گرچہ صد مرحلہ دورا
 ز پیش نظرم با با وجہ فی نظری کل عنادہ و عشے با با صفت بادہ
 عشقتش ز من مست پیرس با با ذوق این می شناسی بخدا تا نخست
 مصاحت نسبت مر سیری زان آب حیات با ضاعت اللہ بہ کل زمان
 عطشے با با جامی ارباب و فاجرہ عشقتش بزوند با با سر مبادت
 کر این راہ تدم باز کشتی الغرض تا سچ ہشتم محرم ۱۲۸۴ روز جمعہ مشرف
 بشرت زیارت علیہ و سجدات در مسجد نبوی شہادتہ انداعزہ ربیع الاول
 در طیبہ از طرف باب جبریل محاذی مواہبت شریفہ در قصر کراہیہ
 مسکنت داشتند چچگانہ نماز مفروضہ و لوافل سحر و مراقبہ میر و صحبہ
 مع تلاوت موظفہ در حرم سیریم نمودند خصوصاً ہنگام سحر لطرف مشرق
 در حرم یائین از پائہا مصطفوی پسندی بجنوب از باب جبریل
 بہجد و مراقبہ میداشتند و قریب اذان الفجر در مسجد نبوی رسیدہ کہن
 و فرض الوقت ادا میکردند بعد از نماز تا طلوع آفتاب مقابل مواہبت
 شریفہ می نشستند و تلاوت قرآن و اوراد موظفہ بعد از ان بزحمت

بر حد حرم مسقف محاذی و قریب مکان جلوس اغواست چندمی بمغرب
 ازان نزد ستوی منشته سجای آوروند و همچنان بعد الطهر و العشا و در نما
 تدری مجلس استراحت میفرمودند و بعد العصر الی المغرب الی
 العشاء بطرف مواجم سرد در کریان میبودند و هنگام مراجعت به تجاه مواجه شریف
 چنان حالتی بر دست کرامی سامی حضرت ایشان ستوی میکردند که از خود بدید
 کشته منصف بالصباع حقیقت میشدند هر که دیده باشد عارف این معنی میکند
 والاف لادن سمعت و لا عین رات و لا لسان تکلمت به فافهم قتال
 و در آنوقت که سب بودن موسم کرام از حرم سب طیبه غالیجات پیشی
 کشیده بجایش حصیر یغنیس کتوده بودند و آنرا بازگذاشتند مصلحتی باشنا معروف
 بشیخ الحرم مدقوق بمیخ نامحسنی داشتند که و اما مفروشش میانند
 کناسان کارکناس را بالامی فرارش اختیار میداشتند در آن حصیری
 مفروش تکیون دکن فسافس کبیرت پیوست سجد کبره ازان را از طرف
 مواجه علیہ علی صاحبها الصلوٰۃ و التحیتہ ساعتی شستن متعصب بل متغیر
 می شد اکثر زوار بپا برقرار پیش مواجه آن سرور سالار علیہ الصلوٰۃ و السلام
 باوار الدیر الدوار بعیت در طاقه و استطاعت زیارت کردند و در آنوقت
 میکردند در آن حالت هم حضرت ایشان تدریس میفرمودند و در آنوقت
 بوقت صبح و بعد العصر که در آن جابر نصف ساعت در هم بخومی ادا میکردند

تا انقضای ششای سور حیب پیش مجاذی مواجهه آن مسلم اسرار
 غیب علیه و علی آله الصلوٰۃ والسلام مستغرق مراقبه تسلیمی می شستند
 و از نسع و نهش مناسف که از پاناسر قتل وار عبور می کردند چیزی متحرک
 هم نمیشدند کویا وجود مسعود ایشان بی حس افتاده است که از آن چیزی
 و ساسی و احساس ندارند **س** راه فانی کشته راه دیگر است
 زانکه بسیاری گناه دیگر است **۲** **۳** هست بسیاری زیاده با مضامین **۴**
 اضنی و تقابلت پرده خدا **۵** **۶** چون بطون خود بطون مرتزی **۷** **۸** در سخا
 در شدی هم با خودی **۹** **۱۰** استی جیر باشد نیستی **۱۱** **۱۲** نیستی گزین
 کر ابله نیستی **۱۳** **۱۴** پیش هست او بیاید نیست بود **۱۵** **۱۶** چیست
 هستی پیش او کور و کبود **۱۷** **۱۸** نیستی چون هست بالائی طبق **۱۹** **۲۰**
 بر همه بردند در ایشان سبق **۲۱** **۲۲** سر می توان قبل موت این بود **۲۳**
 از پس مردن عنایت ارسد **۲۴** **۲۵** یک عنایت بر صد کون اجتهاد
 جهد را خوف هست در کون و مناد **۲۶** **۲۷** و آن عنایت هست موقوف
 حیات **۲۸** **۲۹** تجربه کردند این ره را ثقات **۳۰** **۳۱** چون ز خود رستی
 هم بر مان شدی **۳۲** چونکه بنده نیستی سلطان شدی **۳۳** **۳۴** باری
 برای زیارت اکنه متبرکه بقیع الفرقه که بشارت با بین قبری و عثمان
 روضه من ریاض الحسنة معروف بحیث البقیع است تشریف بردند

جامع خادم ہمراہ ایشان بود چون بر این محل کہ قبر شریف حضرت
ایشان قدس سرہ در نیوقت در آنجا است بہ نیت زیارت
حضرت خواجہ محمد یار ساقدس سرہ آمدہ است تا وہ اندو قدری شو
فتوحات روح پر فتوح حضرت خواجہ کردیدہ ختمہ فاتحہ وغیرہ
داوہ مراجعت کردہ اند بجامع فرمودند کہ درینجا عجب رحمت و
انس خداوندی است و جو ارمصطفوی کدام سعادت مندی و
اقبال مندی باشد کہ اورا حاصل کرود و الا **س** سکندر را
تمی بخشند آبی **ب** بزور وزیر نسبت این کار **ب** **ب**
و این مناجات مصنفہ جامع را خوشنمیداشتند و خفیت را بخوانند
پیش مواہب امریکہ کرد وہی ہذہ **س** ای ا ختم الرسل
اجمع رؤف اشفاق الاعم **ب** **ب** نبی شدت شرفک البدیع بہ لہی
القدم **ب** **ب** ی نور و جہک الظلمہ شمس فی ضحایا **ب** **ب**
فضوک منہ مندرس ضیاء البدر و النجم **ب** **ب** خرقۃ الحجب و الاشارۃ
نور و من ظلمہ **ب** **ب** راایت الرب بالعبینین فی الاسرار ملتہم **ب** و مثل
الروح حبک ظاہر ظلمہ لذا عدا **ب** **ب** فدرک العقل عن ذواتک کغیب
الشدنی حسرم **ب** **ب** نبیامر سلاقتک عند الشدنی غیبہ **ب** **ب**
و آدم کان فی سلسال حمی ساکن العدم **ب** **ب** و من و یک فقد

غرقوا الرسل والانبيا اجمع يا وجرک من فبوض الحق بالامواج في اللطم يا
 صلوة الله عليه يكون ابدوا واما يا بكل اللوح اضعا فالما في اللوح والظلم
 على كل للارتبلك من الارواح والجسد يا على ايدي الملائك نازل
 من بارئ الشيم يا كذلك آ لك الامجد والبيت والصب يا
 ذوى اسرارک العظمى اولى الاعلى من الهمم يا حقير الحال فلس الببال
 يا بک جا ملتسا يا فکرمه وشرفه تعين اللطف والكرم يا بترابق من
 الالوار والاسرار خالصه يا من الواسوس للجناس والهفوات كالسرم
 ودارک يا حبيب الله صيف الارض بالاجبا يا فارسل من سحاب اللطف
 ماء الفيض كالديم يا وقهر كل اعداء خصوصاً الفاعدا وارهويه شرب
 السر والالوار والحکم يا ووصله بسر نور النور من غيبک يا
 وزده من لطفون الغيب اسجال من العلم يا وتوجه به تيجان الولاية من
 عنانک يا وهب ارض الحقيقت لک بالفضل والكرم يا وحب الازمت
 ايضا موجبا لعبودة صرفه يا سوال منک يا خير الرسل يا شافي السقم يا
 ويستل منک حب من حقيقتک الذي منه يا سبحى الدمع من صدمتک
 الذي منتظم يا وکن موکل بالان والاحوال والصعب يا شفيها فاعوذنا
 من ايل القرب والالم يا ودارک يا حبيب الله خياط الخلق يا سيدي
 يا سعيد مستغنيا بک نکميس الراس من ندم يا اخر منى بيت بهم من

طعام عام بر بنیت عرس المولود الممودین پزائیدند که سه صدر و پیه بر آن خرچ آمدند و
 فرمودند که در سفر حج دوم در بندر جدہ ہلال ماہ مولود مسعود بشہود شہوت
 یافت و پی طعام شادمانہ آن کہ و انما لصدق میداشتیم مسافر ششم و از
 حضرت ختمیت پناہ علیہ و علی آلہ الصلوٰۃ والسلام معاتب شدم و جزا بہ سزا
 خط و خود خورم و بعد از آن عرس المولود ماہ مولود را در عرش شریف لغت نمیدانم
 کہ مستزوی را در آن مشیری منیم پس از تقسیم آن اقسام طعام بعزہ ریح الاول
 شامہ باز راجع گردیدہ وقت قریب غروب روز یازدہم سعادت
 اندوز طواف بطائف صاف گردید بیت العتیق گردیدہ اند و میفرمودند
 کہ چنان مینماید کہ تجلیات جلال و قہرمان پر اجلال کو یا تعلق با حق سیریم
 و واردات جمال و رحمت لایزال التضاعف بان حریم سید از ند و ریخا
 یکی از خادمان را برای ہاستکرائی مری بحری بہ بندر جدہ فرستادند
 و آن در آنجا رسیدہ بہاز کلان سہ و قلمہ سید تو مینی بندر مستطی را
 بکرایہ رخصت سب ترویج الوقت و الحال بعقد کتابت و اثبات در
 آورده نامجات برای تشریف حضرت ایشان قدس سرہ بکہ نظر
 زید اشرفانکاشتمہ انا حضرت بابرت قدس سرہ بشرط شنیدن
 آن کو اغذی جامع فرمودند کہ تا ہنوز با وجود عقد کرایہ بستن مشیر من اللہ
 نمیشوم بل جز کرد و با ستخی منیم اما حقیقت این معنی چہ باشد آخر با اختیار

مشورت صوملی کثرت کتابت همان و بر حنی یاران انجام در بند رجب
رسیده روزی توقف استراحت در زبده دوی روز سوار مشوه
گشته روانه معاننه جهاز مکرده شدند این خمیت جامع هم حاضر خدمت
بوده است دیده که بشرط طلوع بر آن جهاز چیل انباز چهره مشوه
حضرت ایشان مبدل بتاثير انقباض گردیده ولی اکثر دوستان هم
نقصیده در آن جهاز چیدی نشینند و تصفیه آئینه وار مرد یوار و بوس
و حجر آتش بر مہمی پسندیدند و از سیدالکاش میعاد لنگر برداری پسندیدند
که آخر الامر تا ہشت روز میعاد داد پس باز در بند بر جاہ توقف
خود تشریف آوردند و فرمودند کہ ہشت روز میعاد در لنگر برداری
اللہ شرفا رسیده چیدی طوافات و سجدات بجا آریم ہمہ یاران
ساکنان آن بلدان و خادمان رفیقان را بازگشت حضرت ایشان
بصاحت صورت بین دشواری آمد و ممانعت بمشورت میگردند
آخر آن حضرت ہم فرمودند کہ ہشت روز میعاد در لنگر برداری ہنوز طاری
است لہذا ہر استان بیت العتیق چند روز بدون زیارت مرشدین
زہی مشکل بل اشکل باز روانہ خیر البلاد شدند و یاران انجامی را باطلاع
از استغراق و تہی رہنوردی جهاز مامور شدند و یکدیگر رفیقان با
خبرت را در آن بندر مہمورہ گذارند پس جامع از ملال کہ لاحق حال آن

ارشاد مال منکام رکوب جهان دیده بوده پرسیده فرمودند که درین جهاز
 غضب الہی نامتجای می بینم از این معنی بسی متفکریم که ظاہر آن خادمی را
 که پیشتر فرستادم بمہر و جود بدون مشورہ و تحمل و تمہل پیش از دیدن
 و رسیدن من خود بخود مارا بقدمکانتت و حمل سامان در آن جهاز مقید
 داشت است اگر معنی عنایت خداوندی ہمراہ می شود و از رکوب
 این جهاز استگاری دست بردار غنیمت است عظمی و چه نعمت است
 علیا خیریت بخیریت مشرف ثواب عمدہ شریفہ گنہ مشوقست که مظهر
 بعد شبی بجای فرمودند کہ بر آن جهاز شکست غضب و قہرمان قہار حیار
 جل سلطانہ نازل است ضرورتقصان خواهد پذیرفت بہتر است کہ بطرف
 ہر دو رفیقان باخبریت نکارند کہ اگر بعنوانی از رسیدن مالک جهاز استگاری
 استگراہ خود کردن توانستند مانید و مہا امن در معنی کوشش بعمل آید
 و ہم تقصص مرکب و خان سازند کہ سر اسر در بند کراچی اولاً ما را باطل
 و نازل ساختہ پس دریا پیمائی بند معمورہ یعنی باستد حال آنکہ در آنوقت
 آمدن جهاز است و خان از ان بلا داشتند کراچی بلکل غیر مروج و نا
 ممکن و نا متصور بود و ہم مرکب سر اسر روانہ بند ریوی می شدند و نہ
 بخارا حضرت ایشان مرغوب نمیداشتند جامع باعث عدم بر پیش
 را باری پرسیدہ فرمودند کہ در سفر حج دوم بمکانتت ختم المرسلین صلوات اللہ

علیه و علی آله و صحبه وسلم رفتن این بند را بگذراشم بعد از آن باز اگر چه
 ممنوع نگشته ام ولی مخص هم نگزیده و بر ممنوع باز رخصت طلبیدن و یا
 میل بدان آوردن خوش هم نمیدارم اگر باز خود بخود مخص نماید تا سخن دیگر
 است و آلا رخصت خواستن هم مقبوح نیست مگر اولاد من درین ممانعت
 داخل نیست که آن خصوصیت بمن هم در آن سفر مخصوص میبود و بس
 و هر چه درین سفر اختیار نه رفتیم بد الطرف است از آنکه راه طبعم بوده است
 که ناشی از آن ممانعت است و پس بفرمان واجب الاذعان حضرت
 ایشان بآن رفیقان یاران خادمان شان حقیقت آنخلاصی از صاحب
 این چهار بحکمت عملی و استفسار مبری و خانی نکاشته از این معنی او شان
 میران و یاران تاجران ساکنان بند مسطور خندان گشتند که هر دو
 سخنان جنسی کران و بعید الوجدان اند اما از صافی طویتی خود متفق جان و جان
 گردیده بجان کوشیدند بموجب من جد و جد **دو دل یک**
 شود بشکند کوه را **پا پر گشت** مکی آرد انبوه را **پا چنانکه صاحب**
بابور کسی کوشا را بر لنگر اندازی اولاد کرچی ثانی در مینی که
 اصلا سامان و تجارت و باسخران این بند داشت راضی کردند
 و حضرت ایشان کو اتمرا حجت بجهه لگاشته و برای آنخلاصی
 از آن صاحب چهار مقدمه پیش حکام صوری بر بهانه و غایبازی

و جعل سازی و عدم صفا و نایفا و وعده و حکرامی بعد هشت روز و آنکه روزی
 که آنجا شش از هشت باصفاست که شش تا هم سر کرده رسن لنگر کشود که
 بیست آنحضرت قدس سره بعد تا کید نویسی یاران و بعد وقف پانزده
 روز در یک معظمه زادگاه الله تکریم اروا نه شدند که چهاردهم تاریخ جماد
 الاول ۱۲۸۶ هجری وقت صبحی در بندر جدو منزل انداز گشتند بتائیات الهی
 و بمن نفاس آن شپت پناهی قدس سره یاران را هم حکم حکام صوری
 خلاصی از ان صاحب جہاز حاصل کردید و پانزده روز در این میان بسر
 رفت ۲۵ جماد الاول ۱۲۸۶ هجری در ان بابور بسم الله بحریا و مرسلها
 ان ربی لغفور رحیم خوانان روان شدند که بخیریت و امنیت تاریخ
 و رسم جماد الآخر کراچی و بت تاریخ شانزدهم در دارالارث خود بنرم
 افزون گشتند حمد الله سبحانه علی ذلک و همان صاحب چنان سید تو مینی
 از القعان خسرانه مقدمه دور روز پیش از سنک برداری این بابور روانه
 گشتند حضرت ایشان قدس سره از غزوه قصرش میدیدند که بر باد شطرنج
 بسیار شرع برداشته از هر سه باب بندر که عبارت از گذرگاه جزائر آنجا
 است عبور ورزیده در آنوقت کسی سنا و ده لوجی از رفیقان گفت که آیا
 چه جہاز بی انبار در حسن و رفتار از دست و کار ما بدر رفت است
 حضرت ایشان قدس سره فرمودند که حمد و سجانه باید نمود که ما را از مہبط ^{غلب}

خود را فی غضب پیدا بر این جهاز بجدی غضب و قهر قهار می بینیم که غرق شدنش
 مقدر بود. بدانم پس چنان شد که در همان جهاز بحر عمیق برابر بند
 گوا در بی سبب و بدون طوفان آب از تخته هالینش فوران نهاد و لاجاً
 صاحبش از بند رمانی الضمیر یعنی مسقط گردانیده رو بگواورد و او که در آنجا رسیده
 جهاز را ترمیم کند که ناگاه نیم شب ضرب جزیره خورده شکسته که از حبس جرج
 و شصت بجران را کمالش جان سلامت بر گران جز پنج شش اشخاص
 نه برده همه غرق و ریافتند و از سالن ششم جز بیچ در هیچ نکشیدند عاقل
 نا الله سبحانه بلطفه من غضبه و رحمت من نعمته و بحاله من جلاله آمین

فصل در بیان سفر حج و پیشه پنجم حضرت ایشان قدس سره

باید دانست که بر این سفر استخاره جات کامله و عنایات الهی شامله تاریخ
 یازدهم ماه شعبان ۱۲۹۲ از مسکن جنبت نشان خویش متاهلاً منزل
 بردار شده اند از آنجا که اراده راه عبی نمیدارند تا بهاب پیش از منزل
 برداری کوشش در تقصص با بوری که از بست در ایچی برابر بند در

مقصود موجود کرد و با ما بوری که از بس در عینی حجاج برداشته لشکر انداز
 بند را دوی و یا کراچی گشته حجاج بردارد پیش میفرمودند تا این
 هر دو دستور که اصلاً غیر مروج بودند وقوع نمی گرفتند و برخی عقلاء
 آن هر دو امر را غیر ممکن می تصور دیده و موسم مرکب شرعی در آن
 موسم سرد و دو مقنود بود و حضرت ایشان از کمال شوق و ذوق
 با فوق الفوق نهایت در تدبیر میماندند و روی توکل بر برب میدادند و
 میفرمودند که غیب است که بر این سفر بشارت هم مبشرم و هم من است
 و من اصفیایه سبحانه من خصم و لطرفت بمینی رفتن نتازد ممنوع و مامور
 و بطبع خود غافل بدان بند مذکور و تا هنوز در وازد از کدام بدری
 دیگر نمیشاید آیا چه پیش می آید و بجامع ایما عنایت نماید میفرمودند
 که چنانچه پیش ازین در راه مدینه منوره زاو امانت شرفا مناجات
 عربی است که کردی باید باری چیزی در مناجات فارسی در اینجا
 الا کنی باشد که با جابت ایدنی البیده کفتم و عرضدا شتم و بی بند
بیدانرا یا شفیع الذین فریادس ۶ عاشقانرا رحمة للعالمین فریادس
 نیست جز تو واقف حال درو نم سوخته ۶ در دستند ان راتنه صدر الاین فریادس
 روز و شب شد و فراق و آرزیت یارول ۶ کی دید صبح خست ای خو حسین فریادس
 انه حاجت الائمة العالمین ۶ بلو نمیتیم جز تو کسی نعم المعین فریادس

مسکنت در بارگاه است ناورم از سیم زرد و عاشق روی توام
 پس دلخیزین فریاد رس و کیز ما نم ره بسوی روضه است کبک شامرا
 لطف فرما در مدینه کن کین فریاد رس و بسند در بند بلا و سند کشت
 این بسند و کبک شامرا ای امام المتقین فریاد رس و از لیلیات فراتم
 جان بر لب آمده و الغیاست ای خاتم المرسلین فریاد رس و از
 اشارت ماه اندر آسمان کردی دو نیم و باری آخر صاحب جبل اللطین
 فریاد رس و در هوای روضه است چیرا نم و سرور کران و الغیاست
 ای رهبر دنیا و دین فریاد رس و در دستم در غم و محبت شده عمر
 تلف و آه عمر شد امان الخائفین فریاد رس و چون خدایت گفت
 السائل فلان تنهر چرا و دیر میبازی بدین اندوه کین سر یاد رس و
 الغیاست ای مصطفی و الغیاست ای محبتی و وقت آمد پیش از کور
 زمین فریاد رس و روضه است بما که شش تاق تقای او نم و ای نشانه
 خان و مان و آن و این فریاد رس و یا محمد کن سببم فال با حال حسن
 تا شود جان و دلم با تو قرن سر یاد رس و پس این مناجاتم را بسیار
 خوش داشتند و چند روز میدیدم که اشک ریزان گاه گاهی این مناجات
 میخواندند تا روزی مرا فرمودند که این مناجات شما آثار اجابت دارد
 ولی چه خوش باشد که مناجاتی گویند که مخصوص بعضی سبب شرف سفر

جز آن در این سال خسته فال ۹۲ باشد لانه از اراد باشد شیئا صیبا سیام
 اگر در این سال خواب و بختی اسباب راه کشائی از کدم بند درین عام نماید
 چه غنیمت باشد و چه نعمت حسب استرضاء مزاج اعلی و امثال اللام المعلی
 زود این مناجات انشاء کرده اطلاق نمودم تبسم شده مجازان اسمی جامع
 فرمودند که در این مناجات بر این شوق و ذوق مانعکس حال شده است
 و گویا از مادر وی روزی بشکافت است و بخوانندگان این مناجات
 لطف و رحمت او سجا به قریب است و ہی بنده

توئی بلجاء عشاقان محمد یار رسول الله یا توئی ما و امثال شاقان محمد یار رسول الله
 بوده آدم بآب و گل تو بودی ز آب می گویا ملائک جبرائیل علیه السلام محمد یار رسول الله
 خدای عزیز بی تو بعالم فیض عنبی تو ما سوالم را محیی تو محمد یار رسول الله
 ز عشق و محبت و دردم چنان کردیدم بهم که بر لب آمدتم دم محمد یار رسول الله
 نیاری اندکس ما را بجز تو نیست بس ما را توئی فیما درین ما را محمد یار رسول الله
 همه یاران خشنودی بودند و عیشین بهودی ما نعم داندم آلودی محمد یار رسول الله
 همه یاران از یاری کشته خالی و عاری ما تو ام که لطف کنذاری محمد یار رسول الله
 کجا که بخت روز افزون روم و طریقه بیون ما بگویم ز دل مخزون محمد یار رسول الله
 اگر چه پس تبسم ولی امید کنذارم ما کیش را بخانه یلیبارم محمد یار رسول الله
 توئی مر رحمت عالم توئی واقف بر جوالم ما که همچون مرغ غریب بالم محمد یار رسول الله

تویی بحق امام با توئی نور طلام با بر آید از تو کامی با محمد یار رسول الله
 بن محسوس در سندان بدل در طیب بندهم با زتن کش تو این بند محمد یار رسول الله
 دلم بس تنگ شدی بخار نشفت سرور اسر با فد پیش تو جان با محمد یار رسول الله
 تویی عشاق را یاری در بین بندم تو نگاری با بلطف پیش خوداری محمد یار رسول الله
 کنی از لطف میلی کردوان ایم پایی سر با پیش روضه اطهر محمد یار رسول الله
 شنو زاری و این عالم خود بر کشتن رسالیم با که بس مخزون بی عالم محمد یار رسول الله
 کردی پیش زین کاهی چنین بندم زین را بی با شنو کیا باز آهی محمد یار رسول الله
 نظر بر دلفکار من فکن من اضطرار من با بشو باور کار من محمد یار رسول الله
 سعیدم کن بلطف خود را بیده ز عشق بد با که عصیانم گذشت از محمد یار رسول الله

تنبیه

آنچه در این مناجات و ساقیه مسائل است خلاصی از سنده آمده است اشاره
 بواقع حضرت ایشان است که انشاء الله تعالی در ذکر زیارت مدینه منوره
 بقائده جدا گانه بین میشود پس بقدرت قادر قدر چنان بعتت و اقم
 صورت گیر گشته که از بوابه تجار و لایات کفاری در هر ماه از کراچی منزل
 اندازی بندر رسیده روانه شدن بولایت شان مقرر و دستور شده
 و آن دستور مؤکد کردید حضرت ایشان با یعنی مسرور گشته آنرا سب

باب کشائی دانسته فوراً او اودم و خواوم برائی نزل سبت تا جده در کراچی
 فرستادند و حسب مکاتبات شان سے اشعبان ۱۲۹۳ ۱۲ روز و شنبه پور
 رکاب داشتند و از لمبار بر مرکب بحری اعنی ساعیات سوار شده از
 حیدرآباد و سندھ براہ ریلوی در کراچی شرف نزول فیض شمول آورده
 بسواری چهاردوی حملان نامی سراسر سے ۱۲ ماہ شعبان روانہ گشتہ
 تاریخ دوم و سوم رمضان المبارک در عدن و پونج در حدیدہ گذرانیدہ بحیرت
 و رفاهیت و راحت و امنیت تاریخ ہم در جدہ شریفہ و تاریخ دو از ہم
 در مکہ معظمہ زوال اللہ شرفا شرف انذ و زکشتہ اند فائدہ باین حدیدہ و
 جده بعد الاحرام در بحر باری باین جامع فرمودند کہ امشب الوار حقیقت
 کعبہ ربانی کمال حسن و جمال و غایت شعثان جلال پر تو انکند پس
 بعد منی ز بسکوت گذشت فرمودند کہ اکابر مشائخ متقدمہ قدس سرہم اثبات
 استقبال حقیقت کعبہ و بعضی طوائف البیت للولی الکامل مصرح ساختہ
 پس برائی چنین کمال طوائف عمدہ یاز یازت کعبہ چہ فائدہ دارد و برہ مہنی
 مہنی باشد ہمہ ہر رب بکنج ادب مانند مکر جامع بر عنایات شان گناہی
 و زبیدہ عرض نمودہ کہ شاید بر عایت منت باشد پس کمال بساط طوائف
 انبساط فرمودند نعم کذلک اثر صحیح وارد است کہ حضرت عمر رضی اللہ
 عنہ ہنگام تقبیل کن میفرمود و انک حجرت تضر و لا تقف و لولا انی راایتہ

عليه الصلاة والسلام يقبلت ما قبلتك فقال على كرم
 الله وجهه ورضي الله عنه يا امير المؤمنين هو بصر وينفع
 للحدیث تنبیه میگوید جامع این کلمات که ازان کلام تعریف حضرت
 علی کرم الله وجهه بر حضرت امیر عمر رضی الله عنه معارضه فقط به اثبات
 حضرت و منفست است از و بر تقبیل و تکریم آن که مخصوص لفعل و امر
 مصطفوی است علی صاحبها الصلوة والسلام لانه ما شرع فعل من الادیان
 السابقة عندنا الا بامر الله علیه وسلم بر سر سخن اصل رویم و
 کویم که پس حضرت ایشان فرمودند که کل اولیا کمال متابعت و در خارج
 ارتقا و سناج اصطفاء و حقایق خاصه مصطفویه علی صاحبها الصلوة
 والسلام متحقق و فانی و باقی بدان میشوند و بکلیت از خود بر آمده بدان
 متعلق می آیند بل باعتبار رفقاء و بقاء در ذات حضرت کبریا وجود می دیگر
 می یابند و تمامه از اوصاف بشریته بر آمده حکم اسم یا صفت ذات
 یا بمسمی میگیرند پس حقیقت انسان کمال محققان افضل و اشرف از
 حقیقت کعبه باشد و لو کان الکعبه بحقیقه مسجود اللاتسان فی عالم الصورة
 و لذاورد حرقه المؤمن عند الله اعظم من بیتة از صاحب کمالات سید میر
 نوز علی منقول سفیر بودند که میگفت که باری حضرت خواجہ ثانی قدس سره
 مشغوق حال بخود نشسته بودند که از عالم صورت آگاهی نمیداشتند

ومن اعنی میر نور علی بریدہ دیدہ کہ کعبتہ التکرر و اگر ایٹشان طائف است
 خواستم کہ من ہم طواف بجارم و بر خاستم و آغاز اشواط نمودم تا کہ ناگاہ
 حضرت خواجہ بجزو آمدند و زود بر خاستند و ما لغتم نمودند عرض ساختم
 کہ مسجودا ہم طائف تو است پس چرا طواف نہ نمایم بل از قلمطف
 اندکی نشینید کہ اشواط طواف خود تمام نمایم چشم کرم شدہ فرمودند کہ
 خارج از شریعت و سنت حضرت ختمیت پانیا دینا و کہ ظلمت است نور
 نماوز ہر است شکر سا فافہم و ہم حضرت ایٹشان میفرمودند کہ چنانچہ
 با سفل ساقلین انسان است کہ لک محفلوق در احسن تقویم ہم ہا است
 ولی این انسان کہ قلبش مثلث شکل باشد یا مربع علی صورتہ الکعبہ مع اعظم
 او و وہا باعتبار الخواطر الغرض بقیہ نوزدہ روز صیام را در کہ معظمہ زید اشرفا
 غنیمت می تصور بدیند با وجودیکہ مبتلا بمرض حصاة الکلیہ و المثانہ بودند کہ از شداد
 او جاع سعیدہ شدیدہ بسیار اوقات بہ بقیری صوری میگذاشتند گاہی صوم
 نکذاشتندی و طاقت عمرہ نمیداشتند تا ہم عمر است ماہ صیام بدست
 آوردندی و جمیع رفیقان را تحریریں عمرہ درین ماہ بسیار فرمودندی حتی کہ
 کہ جمیع اہل پردہ را ہم چند بار شبانہ بر شقاوت برای عمرہ فرستادہای
 و در ماہ شوال قرب اندوز ذاتی بدخول کعبہ معظمہ شہ رواہ زیارت فیض
 بشارت مسجد نبوی و قبر مصطفوی علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام شدہ ہم

چنانچه تاریخ هجری شمسی شوال روانه کردید تاریخ مسیحت و نهم آن ماه در مدینه طیبه
 طیبه زادالقدر فوار گذشت از همه اما جد و اعیان سند حد که هم فرقی این
 سفر بودند از خطر آنکه در بی وقت که موسم بارش عرب شریف است
 اگر فی الشایع اینها باعث السند و طرق میشود تا حج فوت میکرد و بعد
 توقف بیشتر و زجاج و افسس شدند و حضرت ایشان را از کمال شوق
 زیارت که داشتند تمامی یکماه در بخا و طیبه طیبه توقف افتاد اهل و اعیان
 آنجانی برای استقبال حضرت ایشان آمده و در راه شفقت صوری از خروج
 حصار بسیار بر ایشان میگذشت و سواری روز و شب سبب از دیار
 آلام او جاع و تولید ریح میکرد ولی از کمال شوق و اتحاد که بحقیقت مصطفی
 علی صاحبها الصلوٰة و التحیة میداشتند آن آلام را خوشتر از سایر الغام میدانند
 و تاکید بر استعمال راه پیمانی میکردند با وجودیکه همان جمالان و هم فرقیان رجایی
 مزاجه قدس سره براء استراحت یکروز عرض میباحث مقبول نمی
 فرمودند بل با حاضران بیشتر میفرمودند که این آلام که در صورت میفراری
 میباشند فی الحقیقت در باطن مؤید حال ایشان را از ان اطلاع ندر روزی
 مکاتیب مجددی که همراه بودند طلبا نبرد بدست مبارک مکتوب کشیده
 بجای دادند و امر اطلاق نمودند حسب امثال چون خوانده تمام مردم فرمودند
 پس اگر بر اولیاء الشکر کدام شدت از بلاء امراض یا اشتداد قبو آید عم نباید

خوردلان السبلاء للولاء كاللبيب للذئب **س** یا رضای
 یا رباید یا رضای خویشتن **ب** و المکتوب ہو ہذا ...

مکتوب پیم سیادت و ارشاد پناہ میر محمد عثمان

در بیان بعضی از احوال و اذواق خاصہ حضرت

ایشان مدظلہ العالی کہ بوسیله بعضی الامم ہو ریافت

محمد و السلام علی عباده الذین یحفظون صفی نماید تا زمان کہ عنایت اللہ
 سبحانہ کہ آن عنایت بصورت جلال و غضب او تعالی تجلی فرموده بود
 محبوب نفس زندان گشتم از تنگنای ایمان شہودی بالکلیہ برستم و از
 پس کوچہ اطلال خیال و مثال تمام نہ برآمدم و در شاہ راہ ایمان غیب
 مطلق العنان تجتہت نمودم و از حضور غیب از عین بعلم و از شہود با استدلال
 بروجہ کمال پیوستم و ہنر دیگران عیب و عیب دیگران ہنر بزدوقی کامل و
 وجدان بالغ نیانستم و شربتہا خوشگوار بل نکی و بل ناموسی و مرہاام
 مزہ دار خواری و رسوائی را نہ چشیدم و از جمال طعن و ملامت خلق منظر

نکرستم و از حسن بلا و جفا مردم محفوظانند مگر کمالیت من بدی العسال کشته بالکلیه
 ترک اراده و اختیار نکردم و در شتهای تعلق اتفاق و نفس را به تمام و کمال نگه
 و حقیقت تضرع و التماس و انابت و استغفار و ذل و انکسار را بدست نیاوردم و
 قسطاس رفیع النزله استغناء حضرت حق سبحانه که مخوف بسراوقات عظمت و کبریا
 است مشاهده نمودم و خود را بسند خوار و زار و ذلیل و بی اعتبار و بی همنر
 و بی اقتدار و با کمال احتیاج و افتقار معلوم شناختم و ما ابرئى نفسى ان النفس
 لا مارة بالسوء الا ما رحم ربى ان ربى غفور رحیم اگر بعض فضل تو اثر
 فیوض و اردات الهی حلشانه و تو الی عطیاست و الغامات نامتنبای او بجایه
 محنت که در شاطحال این شکسته بال نشید نزدیک بود که معالیه بیاس رسد و زشته
 امید گشته کرد و الحمد لله الذی عاقانی فی عین السبلاء و کرمنى فی نفس الحفباء و حسن
 بی فی حاله العناء و وفقنی علی حاله الشکر فی السراء و الضراء و جعلنی من متابعی
 الانبیاء و من تقتی آثار الاولیاء و من محبى العلماء و الصالحاء صلوات الله سبحان
 و تسلیماته علی الانبیاء اولاد علی صدقهم تا نیا و السلام و دو منا جاسف این
 فقیر جامع یکے مشن جد بلطفک یا الهی من لہ زاد قلیل و دوم مناجات مخمونی
 که در وطن موجب استضاء ایشان در وقت تمهید این سفر ادا نموده بودم گاه گاهی در
 این راه می شنیدند و می پسندیدند و میفرمودند که منی تا پیرا جاسف و این هر دو
 مناجات آمده است و آن هر دو ایند مشن جد بلطفک

ای صبا المحب بر خیز از من حیران و ذلیل سج اشواط طواف آور بجائی تان قتل پس عرض بنما که آن عاشق رسول تو حیل	تیز رواند ز جرم کرم رب جلیل نیز یک لقل طواف از عجز و شوق بیدل کوید و آرد پناه آن شفیع بے عدیل
جد لطیف یا الہی من لہ زاد تسلیل مفلس با بصدق باقی عند باب یا جلیل	
باز رو در مسجد نبوی سید روان جرم دست بسته گوگردس فریاد می شاه کریم من ذمیم و مجرم ای تو رؤفی و رحیم	پس ز کرم پیش بی پیش شفیع روزیم مذنبم بر جرم عاصی و تب کار و جرم در جناب پاک حق بر کو پی عالم ذمیم
ذنبہ ذنب عظیم فاعصر الذنب العظیم انہ شخص غریب مذنب عبد ذلیل	
یا حبیب اللہ رسول اللہ ندلم بہر عفو لطفت فرما تا ہم از شر نفس و لعن و لہو عتبہ بوسیدہ و کرمان شوم از جرم لہو	در جناب حق سحر تو ای شہ اسرار و صحو ایم اندر بارگاہ روضات در عشق نحو تا تو از جرم کم کوئی با خدا از راه حسو
منہ عصیان و نسیان و سہو بعد سہو منک احسان و فضل بعد اعطاء جزئل	
یا شفیع الذنوبین از تو ہی خواہم مدد و جرم عصیان و گناہم گذشتہ از عدد و	نیست بر حال در و نم واقف جز تو احد بسین شد لوح اعمال من از افعال مدد

شوقشیم نزد حق بر کبر و عایت نیست در کفای الہی بندہ است با عجز افزون تر ز حد

قال یا ربی ذنوبی مثل رمل لا تعد
فاعت عنی کل ذنب فاصنع لصفح الجبل

رحمتہ للعالمین صاحب خلق عظیم
ای کریم روضہ تو معدن کنج مخیم
از پی تحصیل این فضل تو چون کستر عمیم
کی رسد اندر حرمتت این گنہگار و انیم
نیست چون با فی الضمیر جز لعنتت و عیم
روز و شب این ورد دارم در زبان صمیم

رب ہبل کستر فضل است و اب کریم
اعطنی با فی ضمیری دلنی خیر اللیل

بعد از ان از مدعا اشتیاق منی خلاف
یعنین کای یار غار زبده آل منان
عقوم از حق خواه پیش شاہ مخرفان قاف
دست بستہ عرض کن پیش شہ صاحب عفاف
عمر من گذشت در جرم و خطا و کذب لاف
و این دعایت خواه بہر من ز حق تبارک و تعالی

صب لنا ملکا کلبیرا نجنا مما تخاف
ربنا اذ انت قاض و المناوی حسب رطل

تیر پیش حضرت فاروق منیب اض پدا
کالتش نفس سیم سوخته سرتاب پدا
سرودی کرد و شتر آسینہ پرتاب ما
شوا عانت خواه جمال بحر ممحبت خطا
بیر لال رحمت شاہ رؤف و محبتا
در حضور رحمت عالم زمین گو با خدا

قل لہنا ربودی یارب فی حقی کنت

قلت قلنا انما ركوني برد في حق الخليل

ہی سفردورست من بی رادو نہا برسل
تویش و یاران جملہ کو چید بر کوس اہل
دست زن در دامن خاتون زہری اہل
کامی توئی مقبولہ در گاہ پاک ولم نزل
بہر خبثاء تو میگویم بحق وہ ہستم منفعل
نہیم تو در جرم یارب ہمسرو یایم مثل

کیف حالی یا الہی یس لی خیر العمل
سوء اعمالی کثیرا و طاعاتی تسلیل

ولو جہاک للبقیع العز قد ہو معینی
بالتاویب والتمتع ناو ما من ذلتی
قل اشقنی یا الہی سخنی عن لغتتی
لیس غیر الآل واصحاب البنی لی عروتی
و آنچه کفشتی کہ وسعت کلتی رحمتی
ہم بذی النورین سبطین و علی جننتی

عافنی من کل داء واقض عسنی حاجتتی
ان لی تسلبا سقیما انت تشقنی للعلیل

پس توں جو بر گاہ شہ نور صدور
سید شہدائی حمزہ کو کہ یارب یا شکور
بس بر اساتم زتاب گور و از یوم نشور
عمر و ادم در ہوا و حرص لہو و مخز و زور
نیست بلجا یم بے لطف و کرم و فضل
عافنی یا کان منی انت عاف یا عفور

انت کافی انت شافی فی مہانت الامور
انت ربی انت حسبی انت لی نعم الوکیل

حمدتہ باز آمدان صبا با صد فتوح
گفت ز تم عرض کروم حال دل پر از خروج

وہ اشارت شد سید از انس جان النروح	بچوں ملاؤنب لہ شد تانب ماوضوح
غم نخور کن ورد استغفار ہر شاہ صوح	گفت بو کبر از فنا تو بہ رمز می باوضوح

این موسیٰ این یسعی این یسعی این نوح	انت یا صدیق عبدتیب الی المولیٰ الجلیل
-------------------------------------	---------------------------------------

و مناجات مختصر عربی ہین است

حبك المصطفى يلاقينا	ذاك عما سواك يفنينا
وهو كالنار لاهب فينا	اسال الله كي يعافينا
حقك المرتضى يكافينا	راجيان تقوا امينا
يا محمد لشانك الاوسع	اكر ما الله ذكرك الادفع
راجاجنت مومنين اجمع	فارافوني بحالي الاجداع
في جميع المحال والمجمع	حبذا ان تقول آمين
ليس ياسيدي وباسندك	غير عرواك قط مستندك
سبباتي تجاوز العددى	فاستعينون اخذ بيدى
مستغيبا من الله الصمد	متمنى تقول آمينا
طال شوقى اليك واشوقاه	ضاقنا الارض فبك واعوانا

من همود الفراق واحزنناه	انا عبد الذليل والسفاه
فاجذبوني اليكم بالله	جذبتك ان تقول آمينا
ربنا الله واحد اكبر	قال للسائل فلا تمهر
كيف تهزل احو جرافتر	فامضوا منحة على المضطر
حصرة سايع من الكوشر	كوثر ان تقول آمينا
لي خطيئات فوق ان يذكر	كيف حالي يكون في المحشر
التشبت بذيلك الاظهر	بك ابحي الى الله الا كبر
فلترحمه مذنب مضطر	رحمتك ان تقول آمينا
عبدكم اضعف من النمل	كل ما عندنا نرى الجبل
فاشفعوا قبل مجاعة الاجل	برد احرقته من الزلل
مبشر اجبت رحمة المسئل	ابتثران تقول آمينا
فتت القنب من سواد العين	من قبائح لقد كثرت الرين
ليس مثلي اتيتم في الثقتلين	ليس مثلك شفيع في الكونين
فاصقلوا صيقل الصفا والزين	صيقلك ان تقول آمينا
ان افعالنا اغشى	قد لسر جوف مر وعنا لسعا
وجعه هو نبييلنا دمعنا	يا حبيبي اليكم الجوى
انت مراق لكل ما وجعا	مرقينا ان تقول آمينا

ضاعت العمر في الهوا والتين	ذلت ثقله على الثقلين
حوت في تيه نفسي الملون	استغثون سيد الكونين
حق شينه وختن والسبطين	مستغثنا نقول آمينا
يام هذب ويا ملاذينا	بين شفقتك ماء يحينا
هفوة البحر صاهيرينا	منك سجل الفيوض يكفينا
فاقطعوا اسها حفت فينا	من سعيذ نقول آمينا

و در مدینه منوره زاد الله شرفا با وجود شدت مرض حصات و جمی واسهبالا
 کاهی نمازی از قرآن خمس و تہجد و مراقبہ وقتین را غالباً بخیر مہریم ادا نمی نمودند
 و درین مرتبہ دو مرتبہ داخل حجرہ شریفی شدہ اند و ہر بار کہ داخل شبکہ علیا
 برای زیارت میشدند چنان مبدل حال محالین و دقایق و اداوات غیبیہ
 لاریبہ و حالات مصطفویہ میشدند کہ آشکارا منشور در چہرہ سامیہ تعمیر الاحوال
 میکردید و چند ساعت غلت میکردید و یاد و سکوت و صموت می نشستہ
 کاهی باین جامع بعین عنایت شمرہ از آن احوال بیان میکردند کہ از اظہار شرف
 استنار اولی و انشب مینماید اولیائی تحت قبائی لا یعرفہم غیرہی حدیث
 قدسی است و نکاتہم کما النیل و ملاء عدا و ما للاء عبا کلام اکابران متقدمہ
 است کہ من مسائل بعلم ولا یفتی بہا از مقررات کتب معتبرہ فقہ است
 فافہم **فنا** مدہ روزی برای زیارت فیض بشارت مزارات

جنت البقیع قدم ساشده اند این جمل مع پس روایشان بود است بعد از
 جمیع زیارت سعادت بشارت بر مرقد خواجہ حضرت محمد یار ساقی
 سر رسیدہ جائیکہ درینوقت مرقد حضرت ایشان است نشسته اند
 مراقب و متوجہا پس برخاستہ باز در اوطاق خود کہ عبارت از مکان کمرہ
 انجا باشد آمدہ فرمودند کہ این مرتبہ من مستعد و مشم الزیل برای ہم پہلو آری
 خواجہ محمد یار سا آمدہ بودم ولی کاش کہ گفت در ابا زنیہ کردند و چند روز با
 بہمت دادند و باید دانست کہ متعلق این مستعد شدہ آمدن ایک واقعہ
 عجیب و غریب است کہ پیش از این سفیرت پانزدہ شاتردہ ماہ در وطن
 اشرف خود بدان مشرف شدہ بودند کہ در ماہ رجب حمی وق و سعال
 شدید و قرحہ ریکہ خون بسیار از آن منقوش میشد و اسہال کلال افزا
 لاحق حال ایشان گشتہ کہ از آن ضعف جدی طاری حال فیض مال ایشان
 شدہ بود کہ طاقت یک کام زدن ہم طاق کردیدہ تا صبح تاریخ ۲۰
 شعبان ۱۲۹۱ در مجلس خاصہ خلاصہ فرمودند کہ اشب روحانیت میر نور
 علی شاہ را کہ از متوسلان خواجہ حلیم قدس سرہ و مسبوق الذکر است
 دیدم کہ کاغذی ملفوف بطویل بسطیہ علیض محلی بر ہر دو دست برداشتم
 حاضر آوردہ میگوید کہ این فرمان ربانی است در استرضاء ایشان کہ
 اگر شرف رمضان شریف را کہ عنقریب در پیش است پسند دارند و

قبول نماید تا این شرف بایشان و هم یعنی درین ماه ایشان را بخود آریم پس می بینیم
که میر محمد و عزیمت و تخریب بردست آوردن این شرف ماه اشرف
بیناید که ابرضا عت دار و چون این شد در حضرت ایشان قدس سره
بیان از آن فرمان عالی ایشان نمودند این جامع در میان سخن گفته فرمان او سبحان
اگر چه واجب الاذعان است ولی مشروط با شرف و الا است و عزیمت میرا اگر چه در
شرف رمضان واقعی است ولی نه مخصوص باین رمضان است و بس و هم
نمی توان گفت که ماه رمضان از عنایت الله سبحانه اشرف دار و بل رمضان را
هم شرف عنایتش کرده است اگر در غیر رمضان عنایت بیغایتش شامل گردد
حکم صدر رمضان دارد و ما این عزیمت میرا درین وقت قبول نمیداریم پس حضرت
ایشان فرمودند متبک آری من در آن وقت در واقع این هم مشتیر دیده ام
که همه مجلسیان بر میر انکار می آردند باین حضرت ایشان منسوخ و قدس سره
که پیش عنایت هیچ دشواریست و اگر وفات در رمضان را شرف بخانه
قرن است ابوجار نبوی را قرب محبت مصطفوی لاحق و ما را اگر حق سبحانه
بفضل و کرم خود جوار محمد رسول الله صلی الله علیه و سلم عطا فرماید چه
نعمت است عظمی که ابواب رحمت و رضوانش چنانچه در رمضان مفتوح
میشوند در جوار نبوی و انما مفتوح میمانند احد فاقهم و تامل فی اشارات اهل البیت
و بعد ازین در همان ماه شعبان شفا کامل عاجل شامل شده که صیام تامی

ماه رمضان را او ساخته اند بر سر اصل سخن رویم و گوئیم که شبی بعد العشاء در
 مدینه منوره از باب جبریل که با حضرت ایشان بدالطرف بوده انبوه متکاسر
 بود لکن حضرت ایشان از باب نشاء افتاد بدالطرف شیخی از اشیاخ طریق
 دیدند که در میان حلقه بطبق دور الریح بر یکپا خود سخت دائر و زوار طائفان
 وار گرداگردش حلقه بسته در چرخ زنی و اطراف فکری هر فصل از فصل شان
 کو یک سته و قوالی در میان شان استاده به تصفیق الایادی والانا مل
 در اشعار آتش انگیز ز باره کشاده بخوابش این جامع اندکی توقف و زین
 در شان نکرستند و روان شدند و فرمودند سبحان الله در این چنین جا بهیلا
 الوحی هم چنین بدعت راه یافت است که هم پهلوی مرقد مصطفوی علی صاحبها
 الصلوٰة والتحیات بی ادبانه و بی باکانه تصفیق میزنند و چرخ زنی نمایند
 و امام شافعی با وجود وجه اجتهاد او ادب مرقد ابی صنفیه داشته قرارت
 در فجر گذشته از اینان این قدر رعایت چنین سالار شریعت صلی الله علیه
 وسلم هم نمی آید ولی **سبح قلزم را ز مرداری چه باک** پس فرمودند
 که الحمد لله که ما را او سبحانه در طریق سبله محلی بشریت آورده و اگر سیر
 و سلوک منحصر در چنین رقص اعوجاجی میبود تا امثال باضعیفان محروم میمانند
سبح قول مفتاد و ملت همه را عذر بنه چون ندیدند حقیقت
 ره انسانه زدند **سبح** از خواجہ محمد یار سا منقول فرمودند که هر که

از خاموشی با بهره نیاخت از کلام با هم بهره نخواهد یافت در وقت
 کسی از یاران کلام حقارت آید نسبت بدان رفاضان گفت و انکا
 کمال مطلق از اینچنین اشخاص نمود حضرت ایشان را ناخوش نمود و فرمودند
س در کارخانه که ره عقل و فهمیت با و هم ضعیف برای
 فضولی چراکتند با رب اشعث اغبر ذمی طبرین لواقسم علی اللہ لا بهره
 حدیث صحیح است ولی ما بعضی اکابران که دیده نشان او شان عمل کرده
است در بحلیس نشان زان دستان ندیدیم با یا من خبر ندیم
 یا او نشان ندارد با الغرض که باز از مدینه مطهره تاریخ نسبت بهم ذمی
 مراجعت فرموده تاریخ پنجم ذمی حجه در مکه شرفه رسیده اند و از آن
 جابر بر روانه منا و عرفه که مناسک بجا آورده اند و همین حج روز جمعه
 کرده است شب نهم بر عرفه و شب دهم در مزدلفه بر مراقبت دوزانو در
 حضور سراسر نورا و سجانه بر سر برده اند باری فرموده اند که مردی را که
 از حج آمده شیخ ثبلی قدس سره پرسید آیا احرام بستے گفت آری فرمود
 که باین احرام بستن آیا عقود بستے مرص و هو البسته گفت بی فرمود
 که پس احرام بستے الغرض که همچنان حضرت شیخ آزان مرید اعتبار
 و عبرت هر کس از ارکان چنانچه شرع ثیاب تجرد از هر چیز و طهارت زود
 بر عمل و تلبیه اشاع جواب آن و دخول حرم محترم ترک کل محرم معتقد او به اشرف

و دخول در کعبه مظهر ظهور حال الهی و بدخول مسجد کرم دخول مع قریب الشیخ عثمان
 العلم و برویت کعبه روتیه با هو المقصود و به رمل اشواط ثلاثه و شش اربعه فرار
 از دنیا بجمع علم الفضال و انقطاع ازان و باز بدان وجدان امن و امان از شر اعدا
 و به مصافحه و تقبیل حجر شریف اطهار من الهی که است قبل فبین صلح البحر فقد صلح
 الحق تعالی و من صلح الحق فهو فی محل الامن و به وقوف و راء المقام و تطوع
 طواف در آنجا و قوف بر مرتبت خود عن الله و دیدار مقصود و به تکبیر است
 سبوح بر صفا که سمع تکبیر است ملائکه عظام و وجدان حقیقت تکبیر است خویش و بتزول
 از صفا الضمیه از همه علل معنوی و به نهرول در صفا فرار از خود با و سبحانه و وصول
 بوجود و بر رسیدن مرده رویت نزول سکینت خداوندی عزوجل و به خروج
 بمن از همه مناع عیبیان و هوا بر آمدن و بدخول مسجد خفیت تحصیل خوف و
 بوقوف عروه عرفان الحال التي خلق الانسان لاجلها و الحال التي يريد بها و
 الحال التي يصير اليها و عرفان المعرف له هذه الاحوال و بوقوف عز و لغه و شعر
 الحرام موافقت بذكر النبي که نسیان از یاد و اسواد بد و بزیج در مناقش را
 مذبح روح ساختن و برمی جرات اوصاف نادانست را امری کردن و بحسب
 از یاد علم و دانش و سلق سر تر تقصان امان خویش و زیارت البیت
 کشف حقایق و به تحلیل از احرام ستم اهل الجلال و بلوداع خروج از نفس و روح
 خود پر سیده مرید جواب در همه اسئله بلا داده حضرت شیخ فرمود

علیک العود یعنی ہرکان حج بجانہ آوردی باید کہ باز روی و بدید عبرت
 و اعتبار بصیرت حج ادا سازی و بر این قصہ باز حضرت شیخ اکبر کبریت امر
 محی الدین ابن عربی قدس سرہ در فتوحات جلد اول میفرماید و اشبلی
 ہذا کان اورا کہ فی حجه فانه ما سال الاعن ذوقہ لادرا کہ غیرہ اولال پس حضرت
 ایشان قدس سرہ فرمودند کہ اگر کسی بدید ایضاً نظر تامل نماید تا علو مرتبت
 و سمو مرتبت دانش و حصول نقشبندیان قدس سرہم در یاد خصوصاً مجددیان
 راضی اللہ عنہم کہ باہمیت و کیفیت حقیقت کعبہ را در یافتہ اند اگر چہ شاخ
 متقدمہ و متاخرہ بل جمیع امام ال اسلام بر سجدیت حقیقت کعبہ مشق القول
 اند اما در حقائق و جوی با نہ حقیقت کعبہ و غیرہ پیش از حضرت مجدد الف ثانی
 بیان لب کشادہ و اگر چہ شیخ اکبر محی الدین ابن عربی قدس سرہ در بعضی
 مواضع بیان حقیقت کعبہ بر زبان آورده ولی نزد در بیان معرفت و شناسان
 حقیقت فرق بہت عظمی و مفصلہ بہت است **۱** آسمان عالی است
 پیش خاک تو و ہا لیک نسبت عرش آمد بس فرود ہا با وجود این بہ
 خبری اللہ عنہا بشیخ خیر الخراء کہ در حقائق و جوی بطور مذہب و منہلس
 و بموجب مد رک و مدافعتش بیان وافی و تفصیل کافی برای تا متاخران ساختہ
 او سبحانہ چنانچہ از ہمہ طریق طریقہ نقشبندیہ را بعضی خصائص ممتاز داشتہ کہ
 باز حضرت مجددیہ را درین طریقہ بے انہاز ساختہ ولی حمد اللہ سبحانہ کہ این

اقال الشيخ محمد عبد الاضاري في طوابع الاوارش شرح الدر المختار في الخطر والابا
 تحت قول الدر لا تزكب مسلمة على السج للحدیث هذا لو كانت ركبت
 المسامة التلهي واما لو ركبت لحاجة غزو او حج او مقصد ديني او دنوي لا بد لها من
 فلا باس بجمع شرط الاستتار ويستفاد منه جواز خروجهن من الغزو اذا كان
 في خروجهن معالمة وقد ثبت خروج امهات المؤمنين وصحابيات اخروا
 النبي صلى الله عليه وسلم لام حرام بان الله يجعلها منهم اي من الذين اخرجهم
 الله عليه وسلم عنهم ناس من امتي يركبون شيخ هذا البحر الاخر كالملك على الاسرة
 يقاتلون في سبيل الله فقالت ادع الله يجعلني منهم وفي الطهريته المحمدية
 شرها ومن آفات البدن ركوب النساء على السرج بغير عذر لما اخرج ابن حبان
 عن عبد الله بن عمر يكون في آخر امتي نساء يركبن على سرج كاشاه الرجال
 ورجال يتزليون على ابواب المساجد نساء كاسيات عاريات على رؤسهم
 كاسية تحت العجاف العنوس فانهن ملعونات قالوا اذا كانت الراكبة
 شابة وقد ركبت للتبرج اي لاظهار الحسن والتفرج واما اذا كانت عجوزة
 او كانت شابة مع زوجها العذريان ركبت للجهاد وقد وقعت الجهاد اليهن
 او للوج او للعمرة فلا باس به اذا كانت مستتره كذا في التامار خانية احد
 ما في الطولع وحد شتر زن انست كه مذکور در آیه کریمه ولا یسبیدن زینتهن الا
 ما ظهر منها واینها النبي قل لا زواجك وبناتك ونساء المؤمنین

انکہ در سفر پرہیز زنان بوجہ احتیاط نمیشود لہذا مطلق سفر زنان را حرام میگویند
 صحیح است یا نہ حضرت ایشان فرمودند کہ طلب مولیٰ چنانچہ بر مردان فرض
 است بر زنان نیز فرض است اطلبوا العلم ولو بالعمیہین حدیث
 است و علمی بہتر از علم باطن کہ امام است معذکب نمیکنید کہ بانوات و بیگمات
 سلاطین عظام و حکام ذوی الاحترام نزد خواجگان اکابران ما قدس سرہم
 مانند خواجہ محمد معصوم قدس سرہ و غیرہ آمدہ مرید پیشدہ اندوزیارت و صحبت
 سنوہ میکردہ اند بیس زیادہ از او نشان امر و زکام است پس التفات
 باین جامع کلمات آوردہ فرمودند کہ شما درین باب چیزی از دلائل
 شرعیہ نگارند حسب الامثال جواب سوال مذکور را حسب فراخور
 وقت و حال کہ در سفر صحبت کتب مذاتہ چند حروف نگاشتہ وہی ہذا
 ظاہر و جواب نشست کہ منع سفر مطلق در حق زنان غیر مسلم است بلکہ از
 چہل قایل آیا نمیبینید کہ در صورت وجود شرائط مشروطہ مبینہ علم فہم خروج
 برای حج بر زن فرض ہسم میشود کما لا یخفی علی من لا اولیٰ مہارستہ
 فی الفقہ و چون تفسیہ و تفسیہ قلبیہ دفع ردایل نفسانسیہ از امور لا بدیہ
 است کہ تفسیر از ان در اقوال شریفہ نبویہ علی صاحبہا الصلوٰۃ و التحیۃ
 بجا و اکبر آمدہ کما ورد فی الحدیث الصحیح رحمنا من الجہاد والا صفر الی
 الجہاد الاکبر جہاد النفس و تحصیل ان موقوف بر استفادہ از شیخ

کامل مکمل است کما قال الشيخ علی القاری فی شرح عین المسلم وهو ای
 الطريق الذی تعرف به الانسان عیوب نفسه بالاستفادة من الشيخ ای
 ولو ثواب تائب من الذنوب الخاضع ودرایه کریمه وابتغوا الیه الوسیلة نیز
 اشاره بآنت کما صرح به المحققون من الصوفیة الصافیة قد ثاب الله بامرهم
 ودر تفسیر روح البیان آورده اعلم ان الآیة الکریمیه صحت بالامر بابتغاء الوسیلة
 ولامنها البتة فان الوصول الی الله تعالی لا یحصل الا بالوسیلة و بسم
 علماء الحقیقة و مشایخ الطريقة قال الحافظ **س** قطع ابن عربی
 خضر کن با ظلمات است بترس از خطر گمراهی و العمل بالنفس نزیذنی و جوی
 و العمل وفق اشارة المرشد و دلالة الانبیاء و الاولیاء فیحاصها من الوجود
 و یرفع الحجاب و یوصل الطالب الی رب الارباب و فی صحیبة الابرار
 و الاخیار شرف عظیم و سعادة عظیمة و هم در روح البیان استقال
 ابو یزید البسطامی من لم یکن له استاذ فاما الشیطان فلا بد لطالب الحق
 من اذیب کمال و استاذ حاذق یربیه بافات النفوس و فساد الاعمال
 فاذا وجد مثل هذا فیلتزمه و یصحبه و یستادب باذیه لیسیری من
 من باطنه الی باطنه حال قوی کسراج لقیس من سراج فان التسلیم له التسلیم
 و لرسوله فان سلسلة التسلیم تهی الی رسول الله و الی الله تعالی فی المشوی
س کنت طوبی من رانی مصطفیٰ و الذمی یرب من وجهی رای و

چون پس راعی نور شمع را کشید و بگردید آنرا یقین آن شمع دید و همچنین
 تا صد چراغ را نقل شد و دید آن آخر تقاضی اصل شد و خواه نور از او پس
 بستان جان و بیچ فزونی نیست خواه از شمعان و خواه لمخصا لهذا از
 اخذ شد لا بد است همه مردان و زنان را در روح البیان تحت آیت
 یا ایها النبی اذ جاءک المؤمنات ینالینک الایة آورده و بالجمله کانت
 البیعة مع النساء و الرجال امر مشروعا بامر اللہ و سنتی فعل رسول اللہ صلی
 اللہ علیہ وسلم و من ذلك کانت عادة مستخرجة من الفقهاء الصوفیة
 حین ارادة التوبة تنبیا للایمان و تحبید النور الا لایقان امر و هم در روح
 البیان تحت آیت ان الذین ینالونک انما ینالون اللہ بعد کلام کثیر و
 یقول الفقیر مشیت بیده الایة سنته المباحة و اخذ التلقین من المشایخ الکبار باخذ
 الیمنی المتابعة و ذلك بالنیة الی الرجال دون النساء لما روى ان النساء
 اجتمعن عند النبی صلی اللہ علیہ وسلم و طلبن ان یجاوبهن بالید فقال لا تسلمن
 ید المرأة و لکن قولى لا امرأة واحدة کقولی لواءة امرأة فبا یسین بالکلام
 ثم سلبن منه البرکة فوضع یدیه الشرفیة فی الماء و دفعه الیهن فوضعن یدیهن فی
 کذا ذکره الشیخ عبد العزیز الدیرینی فی الروضة الانیفة و کذا فی ترجمت الفتوحات
 پس اگر زنان بر یافتن محارم خود بزی تحصیل امر مذکور بر مسافت سفر شریقی
 جائز است بکما يجوز و مانع شان مانع از امر خیر است که مذموم است

شاخ طریقت را بعین مجدی و یواریه قدس سریم تا این زمان قحط الرجال
 بفضل بر کمال خود شرف و بشرف اکابر الا کابر رضی اللہ عنہم نمود و فاسخ
 حقیقتہ الکعبۃ الیہم ثابتہ بل واقعہ فی الماضی و الحال مردان اکابران قدس
 سریم رعایت سنت و متابعت مصطفوی علی صاحبہا الصلوٰۃ و
 السلام طحاظ و بحضور صاحب شریعت علیہ و علی آلہ الصلوٰۃ و التسلیمات
 از نیم اعتبارات عالیہ و فکریہ و عبرت آرد پیہ و نظریہ بہتر است و صبحی تاریخ
 و بسم رمی حمزہ عقبہ نموده و دو سجہ ایکنانیدہ مخلوق الراضی کر ویدہ احرام
 کشاودہ نیم شب بمردم حرم سر ابراء طواف الحج در کہ مشرف رسیدہ بجا آورده
 باز شبانہ در منافات نماز شدہ اند و میفرمودند کہ بر این حج عنایات مغفرت
 ربانی و تقدمات رحمت یزدانی خارج التقریر میسببیم این حج را اجابت ابرج
 سابقہ زیادہ میدانم کہ بعض فضل تعلق میدارند و لا سبب سواہ و ترقیات
 و الوار است باطنیہ کہ بر این حج مؤید حال و بال شدہ اند از افہام انام بیرون
 میانید کہ بکلام آید **س** شیر گفتن ذوق نوشیدن نہ بخشد و
 مذاق با رمی شخصی بر این مضمون سوالی پرسید کہ بعضی زنان بر فاق
 ازواج و محارم خود برای اخذ مرشد و زیارت واخذ توجہ از و شان
 بر مسافت سفر شرعی میروند و او شانرا سفر کردن برائی آن جائز است یا نہ
 واخذ مرشد زنان را باید و شاید یا نہ و بعضی طالب علمان از باعث

بدین علیہن من جلابیبہن است کہ حال آن عبارت از پیر بنبر برقع است
 چنانچہ متعارف در حرمین شیرین است زاد و با اللہ شرفا و تعظیما و عطا
 نسخ الباری شاری در بارہ امہات المؤمنین رضی اللہ تعالیٰ
 عنہن کہ مخصوص حجاب حسب کرمہ یا ایہا الذین آمنوا لا تَدْخُلُوا
 المذنب الا ان یؤذن لکم الی قولہ و اذا سالتنواھن متناعا
 فاسئلواھن من وراء حجاب بوزن نوشتہ کہ بر امہات المؤمنین
 فرضیت ستر ابدان از انبیا بودہ ستر اشخاص حسیت قال وقد کن لعبد النبی
 صلے اللہ علیہ وسلم یحجن و یطعن و کان الصحابۃ و من بعدہم یسمون منہن
 الحدیث و من سترت الابدان لا الا اشخاص وقد تقدم فی الحج قول ابن
 جریر لعطاء لما ذکرہ طواف عائشہ رضی اللہ عنہا قبل الحجاب او بعدہ قال
 اور کت ذلک بعد الحجاب او و در شرح المنیۃ آوردہ و بدن الحرۃ عورت
 کلہا الا و جہا و کفہا فانہا لیتنا بعورۃ لانی حق الصلوۃ و لانی حق نظر الابی
 و الا تدریہا لکن فی القدمین اختلاف الشارح و فی المبیط الاصح انہا
 لیس بعورۃ قال للحاجۃ الی المشی فی الطرقات و ظہور قدیمہا خصوصاً الفقہ
 منہن اھ بنابر آن شیخ علی قاری در شرح مناسک و فاضل محمد شامی
 در حیات القلوب آوردہ اما پوشیدن رومی بعد از احرام پس جائز نیست
 زن را چنانچہ جائز نیست مرد را پس اگر پوشد زنی رومی خود را برقع

لازم آید بروی اتم و کفارت و لیکن اگر پوشد زنی رو، خود را پیر قبح و مانده
 آن دور دارد آنرا از مساس رو، خود بچوبی یا خیر آن جائز بود ملک مستحب
 باشد علی ما صرح به فی فتح القدر و در نهایت حکم بوجوب آن کرده و گفته که انداختن
 زن چیزی سائر بر وجه خود که دور باشد از مساس وجه واجب است
 بروی ولالت کرد این مسئله بر آنکه زن ممنوعه است از اظهار وجه خود برای
 اجانب بغیر ضرورت اعمافی نهایتاً اعمافی حیات القلوب و تائب میداند
 آنچه علامه مخدوم عبدالواحد سیستانی در جواب سؤال تلمیذین المستورات
 نوشته ظاهر است که اگر مستزهر در حصول طلب جهت اخذ تلمیذین ذکر و
 تحریب عادت و تنگ ناموس نموده رو بروی عرضد که خیر الالباب است
 بی پرده نشیند موجب مسافقه نظر پاک شیخ بطرف وی جائز است فی الیه
 و لایحوز ان ینظر الرجل الی الی اجنبه الا الی وجهها و کفها لقوله تعالی و لایمدین ینظرین
 الا ما ظهروا منها پس ابداء وجه و کف که مواضع زینت است موجب
 نفس جائز است هر چند ناموس و تنگ را اگران می آید لیکن تا این تنگ
 و ناموس عربی که سد راه طریقت است نگذار و سلوک که عبارت از تحریب
 عادت است بیسر نیاید آری از خلوت تنهایی محرم نشستن احقر از نماید
 که خلوت هم از محرمات است کما تقررنی موضوعه لیکن بعد خصت شرعی
 خود را از نظر پیشانی پیر که لوح محفوظ معارف است محروم داشتند

نشان حرمان است چنانچه شغل را بطریق موثر تمام است بل این معنی محقق نسبت
 ہر چند در پردہ شستن را نوع احتیاط میگوید لیکن الاحتیاط ضمنی ترک
 الاحتیاط استورہ در حکم غیر استورہ در اخذ تلقین موجب فتویٰ شرع
 برابرست و حالت اخذ تلقین وارد و رفت بہت توجہ حکم واحد دارد و مو
 تقائے اعلم احد و ہم اخذ تلقین و معنی برای زیارت و اخذ توجہ از اماکن
 بعیدہ مقتضی تجاہب است کہ موعود بحصول تظلیل بطل اللہ است
 یوم لا اظلل الا ظلمہ کما ورد فی حدیث البخاری و مسلم و دیگر احادیث کما اخرج
 احمد و الطبرانی عن ابی مالک الاشعری قال قال رسول اللہ صلی اللہ
 علیہ وسلم ان اللہ عباد الیسوا بانبیاء ولا شہداء یغیظہم البنیون والشہداء
 علی منازلہم و قریبہم من الشقیل من ہم یا رسول اللہ قال ناس من بلدان شتی
 لم یصل منہم ارحام متقاربتہ تجالوا فی اللہ و لضا فوا یضع اللہ لہم یوم القیامۃ
 منابر من نور قد ام الرحمن فجلسہم علیہا یفرع الناس ولا یفرعون و اخرج
 الطبرانی بسند حسن عن ابی الدرداء قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ
 وسلم لیسعثن اللہ اقواما یوم القیامۃ فی وجوہہم النور علی منابر اللؤلؤ
 یغیظہم الناس لیسوا بانبیاء ولا شہداء یغیظہم البنیون و الشہداء
 من قبائل شتی و بلاد شتی یحتمون علی ذکر اللہ یدکرونہ و درین باب
 احادیث کثیرہ وارد شدہ چنانچہ در بدو رسافرہ امام سیوطی آورده ہذا ما

ظہر بالبال علی طریق الاستعجال وهو تعالیٰ اعلم بحقیقۃ الحال برسر اصل سخن
 در کتب گوئیم کہ بعد از آن روانہ شدہ شریف شدہ تاریخ علی ذیحجہ در باب سوار
 گذشتہ شہ ماہ محرم ۱۲۹۲ در بند کراچی نزول آورده بعد توقف ۳ چہار
 روز از راہ بلدہ طیبہ بہنا و حصول زیارت آنجائی علیاروانہ وطن نشانی
 شدہ اند و روز بر منزل کلری علالت مزاج و حاج اقرآن داشت
 پس بعافیت گذشت بخیریت و رفاهیت در دارالارشاد خوش وارد
 گشتہ زیارت مرقد مطہر حضرت سلطان الاولیاء قدس سرہ الاظہر نمودہ
 رونق افزو خانقاہ ارشاد گشتند الحمد للہ الذی اذہب عنا الحزن
 و افتح ابواب المنن زیرا نگہ ہوارہ و اب شریف حضرت ایشان چنان سترہ
 بودہ است کہ آخر کار و ہنگام خروج از وطن اولاً اشتغال وقت زیارت
 فیض شہادت روضہ مطہرہ حضرت سلطان الاولیاء قدس سرہ منبر
 بل بسالیالی وقتیکہ ارادہ سفری میداشتند خفیانہ شبانہ بر زیارت میشدند
 و گاہی حکایات عجیبہ و غریبہ کہ در آن زیارت بر ایشان جلوہ گر میشدند بہ
 بعضی خواص میان میکردند چنانچہ باری حکایت میفرمودند کہ اشعبہ نیم شب
 کہ ہمہ آب خوار غرقاب خواب بودند بطرف روضہ مطہرہ میشدم چون قریب
 بدروازہ دہلیز رسیدم ذکر ہوہر ابوشہا صوری شنیدم متعجب بر دروازہ
 حویلی اعمی حصار دیوار پیرونی روضہ علی کہ ہم پہلو والان شریف است

رسیدم تصوریدم که همان ذکر پیش دروازه عالیہ روضہ علیا است و صحن
 شریف چون در آنجا رسیدم آواز همان ذکر را از اندرون روضہ منورہ خیال
 کردم و بابتش مسدود نامقتل دیدم و ہمہ مردمان و مجاوران بیرون بر صحن بیرون
 در خواب آرمیده آخر دروازه عالیہ تا وہ داخل گشتم همان دم تصوریدم کہ
 از مواجہت یعنی لطرت مغربی ہین ذاکر است کہ بنا بہت جہر و ذکر اشتغال
 دارد تا کہ لطرت مواجہت رفتہ و چراغ در آنجا از کوشہ اصلا مشتعل بودہ ^{بسیج}
 بیدل صوری عنصری ندیدم کہ همان ذکر شریف بازار مسقف قبا علی
 فوقانی شنیدم و عجب معاملات و غریب حالات درین شب گذشتند
 آمد و میگود جامع کہ زیادہ بر این تفسیر ہین مختصر کردن این مختصر نامہ کنجاہش
 لیاقت ندارد لہذا بر این قدر اختصار رفت لان القلیل یجز عن الکثیر والقطرۃ
 تنحلی عن الغدیر

فصل ششم در بیان سفر حجۃ الوداع حضرت ابن

قدس سرہ

چند روز پیش از استعدا و این سفر اخبار بالغیب از احتتام عمر شریف خویش
 بالواقع میدادند چنانچه دو از ده ماه پیش از آن مکان معلی خود قلیل باری
 ضیق النفس داشتند در آن شبی قبل العشاء میفرمودند که عمر با همچنان نماید
 که آمده با تمام کرائیده است بعضی اولیاء المشیر اطلاع میدهند از حضرت
 جناب خواجه ثانی قدس سره عالی درویش نقل میکرد که روزی فرمودند که
 مراد و ملائک در بارگاه حضرت کبریا جل شانہ برودند و بطلبانیدن حضرت
 او سجانه بنیابت مسرور و مجبور شدم و منظر استیادم تا خطایم آمده که ترا نزد
 خودی طلبیدیم ولی باز کردتاپست بر جا تو گذاریم پس بعد ازین نقل حضرت
 ایشان فرمودند قدس سره که حضرت خواجه ثانی بعد این واقعه دو از ده
 سیزده ماه حیات ماند پس فرمودند قدس سره که چون ولی کامل از
 جهان ارتحال نمایند یکبارگی ضرورت قلوب مردمان مضطرب میشوند و زیر
 زبرونی آخر رفته رفته می فهمند احوال میگوید جامع که حضرت ایشان نیز بعد
 این اخبار دو از ده ماه و چند لیالی حیات ماند و هر چه می گفتند راست
 و واقع بود ولی در چنان رمز سخن می آوردند که ظاهراً هر شنونده متوهم
 میشد که نقل از دیگر اولیاء است نه از خود خبر میدهند و روزی درین ایام
 که حقیقتاً آماده کی سفر میکردند میفرمودند که مرگ از دنیا زهی مرغوب
 نماید الموت جسر یوصل الحبيب الی الحبيب والموت للبيب الذم النبیب

و ہم فرمودند کہ لعینے اولیا پیش از مرگ ولو ساعتاً او شہراً او عاماً او ماصاعداً
 اطلاع بہ بشارت لقای ایزدی مرموزة الاطال شوق الابرار الی تعالیٰ
 و انی الیہم الاستشوقا میدیند چنانچہ مولانا روم از اینجا فرماید **ح**
 پیشتر پیشتر آجان من ۛ ۛ پیک دار حضرت رحمن من ۛ مرگ شیرین
 کشت ۛ تعلم زین سرا ۛ چون قفس شستن پریدن مرغ را ۛ پس از حضرت
 خواجہ کلان سلطان الاولیاء قدس سرہ منقول فرمودند کہ در ان هنگام این دو بیت
 از کمال بساط و انبساط تکرار میکردند **ح** خوش خبر دار ای نسیم شمال ۛ
 کہ بامیرسد زمان وصال ۛ یا برید ای حمک الشد ۛ مرصع مرصع جانتعال تعالیٰ
 و باری در آن ایام باین سہام ارشاد فرمودند کہ چندی ایات بروزن
 مثنوی مولوی رومی قدس سرہ در شرف مرتبہ مرگ اکابر ان اولیا گویند
 حسب امثال چند ایات گفتند ہی ہذہ **ح** بشنوا زلی چون حکایت
 میکند ۛ کہ در مدائپہا شکایت میکند ۛ روح چون از نستان چندان ۛ
 آمدہ در این جهان کشتہ جدا ۛ باز بہر اصل خود برمی تابد ۛ
 بہر وصلش صد فقیری میزند ۛ ۛ روح چون طوطی و بسش چون قفس
 چون قفس شکست رست این در قفس ۛ ۛ کہ چہ نام مرگ بر مرگ ولی است
 لیک نبود مرگ بل فرح ولی است ۛ ۛ ہی لالفتوا خدا بہر کسی ۛ
 گفت کا ندر تہلکہ کانت لبسی ۛ ۛ جذا مرگ کہ باعث زندگی است

ورفنا خود معنی پانیدی است ۛ ۛ تلخ کی کرد و بکمال مرک تن ۛ ۛ ۛ
 چون زندان رست آمد در چمن ۛ ۛ بت شکستن از طیل الشدین ۛ
 کان بنار اندرتی خود داد این ۛ ۛ چون می میرند سهامی تبر ۛ ۛ
 حق بجای ایشان شود سمع و بصیر ۛ ۛ مرک باشد دم اللذات تن ۛ
 مرک اندر ما سوا آتش فلک ۛ ۛ مرک باعث رشکاری نفس ۛ ۛ مرک
 شد تدبیر شکستن قفس ۛ ۛ مرک پرده نور عبرت حیدر ۛ ۛ مرک
 مونس با حقیقت حیدر ۛ ۛ مرک باعث جلوه الوار حق ۛ ۛ مرک
 کشته منظر اسرار حق ۛ ۛ مرک کحل عین اختیار آمده ۛ ۛ مرک جسور صل
 بایار آمده ۛ ۛ مرک باعث عیرانی شده ۛ ۛ مرک منظر سر نهان
 شده ۛ ۛ مرک اهل اللذ چون مرک شهید ۛ ۛ بل هم احیاء بشارت
 شد پدید ۛ ۛ مرک بنود مرک اهل نور دل ۛ ۛ بل شد از داری
 بدار می منتقل ۛ ۛ مرک کامل نسبت مرک امی ذوالبصر ۛ ۛ دانچه چون
 میرد برو یاند نمر ۛ ۛ مرک دارد بوئی ریجان جنان ۛ ۛ مرک آمد زهر
 بستان جنان ۛ ۛ مرک آمد هر چه پدید می پیش زو ۛ ۛ آن همه اندر
 عدم آمد کرو ۛ ۛ مرک مقصد صدق را محاسن شده ۛ ۛ مرک شد سخن
 ازین آتش کده ۛ ۛ مرک خواهد رسنن و آزادیت ۛ ۛ مرک
 خواهد در جنان آبادیت ۛ ۛ مرک معنی طال شوقی للقاء ۛ ۛ مرک

با حرف اربی شد ملحقاً با مرکب خوالی نبود پرازنم با نامدی بر سر و عرب و عجم
 مرکب پر الوان باشد مانده با بهر اهل دل ز اینر و عانده با مرکب از درگ
 خدا آمد رسول با روگردانند زان صاحب عقول با حق تمنوا الموت
 بهر صاوقین با گفت تا جانرا بر افشانی بر این با صورتش مرگ و بطاهر
 زندگی با ظاهرش درد و بجان خورسندگی با هر چه سازم زین حیات
 جاودان با مدح توصیف آمده با از ازان با زین سبب زیما زانرا
 خاموشی است با زانکه آخر هر باینرا خاموشی است با خاموشی هم مثل مرگ
 آمدی با ظاهرش رنج و بباطن خورمی با دیده فکر کشتا عبرت
 بسین با یاد مرگ و خاموشی باری کزین با طالبها که قلب باشد
 صافیت با از لوازمی باشند این بس کافیت با یاد مرگ و خاموشی
 اسرار نو با در لوازمی آمده آنرا شنو با و عظم مرگ و خاموشی
 هر کوشنید با کز شقی باشد همی کرد و سعید با پس بعد شنیدن بسیار
 خوش داشتند و فرمودند که مرا شوق مرگ بر نیت حصول لقاء اینروی روز
 بروز رو تیز اندمیدار و عمر نبوی الحمد لله که آمده تمام کرد دیده پس سنت مصطفوی
 او شده بعد ازان که موت آید و بقای رحمانی رساند چه غنیمت باید شمرد
 للجامع قدوروفی الحدیث من احب لقاء الله احب الله لقاءه اخرجه البخاری
 و مسلم و غیر ما و قال العزیزی فی شرح الجامع الصغیر و تمامه کما فی البخاری قالت

عائشه او بعض از واجه انالنگره الموت قال لیس ذلک ولکن المؤمن اذا
 حضره الموت لبشر برضوان اللہ وکرامتہ فلیس شیء احب الیہما امامہ فاحب
 لقاء اللہ واحب اللہ لقاءہ وان الکافر اذا حضره الموت ولبشر لعذاب
 اللہ وعتابہ فلیس شیء اکره الیہما امامہ فکره لقاء اللہ وکره اللہ لقاءہ در آخر ماہ
 شعبان وقبیل رمضان بیماری شراری و ضیق النفس باشتاد لاحق حال حضرت
 ایشان گشته است پس در آن مرض میفرمودند کہ این ضیق از ہفدہ سالگی لاحق
 است کہ تا الیوم نمیکند اردو پیش ازین در جوانی طاقت بدن برداشت
 اشتداد ہر مرض مینمود و ریوقت طاقت است و مرض بسیار ناتوان مینما
 اما پیش ازین برای شفا کہ باعث از دیاد عمر است بر نیت رسیدن بدرجہ عمر نبوی سنت
 مصطفوی بدعا و دوامیکوشید ریوقت بعد حصول این مینما از روی نماز است
 و بدعا و واشفاقوی و عمود رازی ضرورت ندارد اگر خود بخود او سجانہ بکمال
 کرم شفا بتوفیق اطاعت و قوت بدن و استطاعت خواہد بخشید مالک است بل
 عین احسان مگر یک آن رزوی زیارت نبوی و جوار مصطفوی ہنوز باقی است ہم
 میفرمودند کہ نسبت مصطفوی بسیار صحابہ کرام را و بعضی اولیا را خصوصاً حضرت
 مجدد و حضرت خواجہ کلان را قدس ہما عمر شصت و نہ سال است مرہم
 یعنی حضرت ایشان را قدس سرہ بچشم فضل و کرم از اولش او شان چہ دور علوم
 حقیقت کردہ اند و بقامات شان رسانیدہ اند و عمر شصت و نہ سال ہم آمدہ

آنند و دیده شود و هم روزی میفرمودند که من اگر چه در ستم ولی در حقیقت مدنی ام
 بظاہر اگر چه بریدخواجہ ثانی ام باطن در ہر حال و ہر آن با محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ
 وآلہ واصحابہ وسلم ام کہ از او جدا نمیگردد صلی اللہ علیہ وسلم من از نفس من باز
 جہل و پیدیم نزدیک است و ہم روزی بیان خوابی نمودند کہ ذکرش در اینجا ضرور ^{نیاز}
 پس فرمودند کہ معیت نبوی روز بروز از دیاری آرد شاید کہ عمر محتام میرسد تا آنکہ
 بفرہ رمضان شریف ۱۲۹۷ استعداد سفر خویش ظاہر فرمودند از استخارہ سفر پریدیم ^{دو}
 کہ برای رفتن بر سفر استخارہ مکہ و معاون است مگر برای مراجعت مدیدہ شود و دو
 سہ سال آخر متوالی عمر شریف خویش مقدار طرقتہ البصیر و لمحہ البصر شبانہ گاہی تخفیف اند با وجود
 ضعف و پیری و عروض بیماری تمامی شبہا ماعوام بر روز اول شستن میگذرانیدند
 و در ہمہ شب فقط پا دراز نمیکردند خصوصاً در ہمین رمضان شریف ۱۲۹۷ کہ
 آخر رمضان ایشان بہت زہی غریب حالات و عجیب کیفیات از ایشان
 منظور میشدند و شش ختمہ قرآن درین بابہ شریف با وجود کمال ضعف و بیماری خواند
 اند و یک ختمہ در تراویح شنبہ اند تا بیچ دوم ماہ شوال ۱۲۹۷ روز دوشنبہ صبح بعد
 اشراق بر زیارت مقبرہ مطہرہ روضہ منورہ حضرت سلطان الاولیاء خواجہ
 گلان قدس سرہ یکمانہ رفتہ اند و دیگر بیچ کی را اندرون داخل شدن بار نمود والا
 للبعوض و ہوائناور و التناؤ وقت بر آمدن از مقبرہ سجدی مخزون و چہرہ کوبون
 و از اصداغ چیمان لوالی فشان می آمدند کہ بنیدہ صاحب اولی درک حقیقت

معمولیت واضح پیدا نیست و بر اوطاق آمدند و فرمودند که بر این سفر زمین با حضرت
 خواجہ گلان قدس سرہ از فرقد برآمدہ بمن معانقہ انداختہ کمال شوق و دواعی ساختہ است
 قلیل انداختہ و دواعی بعد از آن سوار شدہ روانہ گشتند و حال آنکہ پیش از آنوقت
 عصر روز یک شنبہ قریب بہین شب دوشنبہ باران سخت باریدہ بود کہ هنوز از آن
 باران شبنمہ زمین و ہر زاہ و کوچہ و دست و پیایان و حل بود از آن و حل و آب
 عبور و زبیدہ بقت و مشقت بردعوت اسوہ اما جدستودہ محامد اخلص منس حاج
 پیرش کہ شہرش یک فرسنگ از مکان مسال جاہ ایشان است متران انداختہ
 اند و حاجی محدود بحمال انصرغت جامع چند پیادہ پیش آمدہ است و او را بدعا خیر یاد
 کردہ اند و در بیجا سم میدیدیم کہ همان ملالت و داعی در چہرہ ایشان باقی میانند
 و ہمہ بی جا بانہ بیان عیان میرسانند کہ این سفر آخر الاسفار است کہ کم شش
 غیبی است کہ برداشتہ میرود و والدین ضعف و چین بیماری و پیری از کہ اسفار
 میشوند بعد ظہر میان روز بازور گشتی سوار از راہ مال کون روانہ شدہ اند تا کہ در راہ
 دعوت اختر برج نقابت گوہر درج نجابت سید علی محمد شاہ و صہای و فقیران
 مردان بلوچان و کالی و کیریہ و درندہ محمد خان دعوت امیران تالپران شاہان
 و در حیدرآباد و کوشری دعوت امیران تالپران احفا و میر محمود کہ یکی از کالان مردان
 خواجہ حلیم قدس سرہ بودہ خورہ اند تا کہ از راہ ریلوی در کراچی رسیدہ در آنجا ہم یک
 دو وقت دعوت مردان فقیران انجامی قبول داشتہ اند و شش روز بر بندر

توقف در انتظار با پوشیدند اعیان و امجا و آنجا اطراف و اکناف برای وداع
 و ملاقات می آمدند بپیکر از خلق مصطفوی خویش که داشتند نهایت التفات
 عنایت میفرمودند و در هر مجلس و محفل چنان اشارات در سخنان خود می آوردند
 سفر آخرت باز رحمت نخواهد شد اما فکر ظاهر بنیان بدان نمیرفت چنانچه در
 محفل سخن اهل ولایت میگردید پس فرمودند که بزرگ صاحب واسوئی را مرشد
 در دلی بوده چند بار سفر زیارتش کرده پس وقت وفات میفرمود که هیچ فکر
 جز همین نماند است که عمرم چندان بقانداوه که از سفر کردن بمرشد بیرونم و هنوز نشسته
 میروم پس حضرت ایشان فرمودند که مرشد ما محمد رسول الله صلی الله علیه و آله است
 و افسوس که پیری و ضعف رسیده و عمر تمام آمده و هنوز از آن اسفار سیری نشده پس
 همین بیت خوانند **بین دور زندگی جامی نشد سیر از عیش** **با**
و ه چه خوش بودی که عمر جاودانی داشتی **با** و از آنجمله اشئوال در
 مرکب دخانی سوار شده روان گشته اند و در آن بوعت بهم چنان سخنان عیبنا
 پی برده نهانے بیان میفرمودند چنانچه باری در باب اول شسته بودند خدام و حضار و
 بعضی عمائد روزگار حاضر خدمت و سخن زیارت فرمود حضرت **خواجہ خواجگان**
فخر الاکابران حضرت مجدد الف ثانی قدس سره در میان افتاد که در بیوقت راه ریلوی
جاری است و گرایه از آن پس حضرت ایشان قدس سره فرمودند که زیارت فیض
بشارت حضرت خواجہ خواجگان براق اصحاب بصیرت ببناء زیارت مصطفوی علی

صاحبها الصلوة والسلام محدود معین ترقیات ذات محبت است حالاً که اراده
 این سفر داشت تم کوز خاطر م بود که اولاً آن زیارت کرده بعد در کراچی رسید
 بابوشیوم کمر قرب میعاد روانی بابوز ظاہراً عدم توافق قدر باطناً مانع افتاد اما
 عزم جزم در دل اندام که اگر فی الشل حیات مستعار بقا دارد و مراجعت شد تا آخر
 سعادت این زیارت فیض بشارت بدست خواهم آورد پس بر لفظ تشکیک
 مذکور حضرت ایشان کی از عمائد بطریق دعا گفته که تشکیک تقرانید امید که او سجان
 ایشان را طول بقا هنوز خواهد بخشید که از بقا ایشان بقا فیوض طلاب است
 پس خندیده بیان عیان فرمودند که آری عنایات الہی عظیم اند اگر چنین بدت
 مهلت کنند شاید لیکن من بیدار معیتین انتہاء حیات خود دیده مسافرت
 ام زیارت خواجہ خواجگان ہم آنا کہ رجوع بوطن خواہم کرد خواہم نمود
 اگر حوا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم بدست آید تا چه منتہم است پس باز فرمودند
 کہ رفتن بہر زیارت مصطفوی علی صاحبها الصلوة والسلام فقط در پی آرزو
 خود نیست بلکہ خواندہ میروم و باز بر خصت راجع میوم چنانکہ امر مکتبہ چنان میکنم
 و ہم در بابور روزی فرمودند کہ بعضی اولیاء کمل را از تمام حیاتش او سجاہ پیشتر
 خبر میداد ولی از بعضی امور ضروریہ استتار این معنی را واجب گرفته اند چنانچہ حضرت
 خواجہ صفی اللہ قادسی سرہ در کہ معظمہ مطلع بر این معنی گردند و حقیقت کار مخفی
 داشته ارادہ مراجعت را فرغ کرده بر این معنی مریدانش بہرہ یافتگان فرمودی

راضی و تابع بودند و مردان ظاہرین بر جویش تنگ گرفتند لاچار گردیدند
 بحدود رسیدہ در آنجا توقف ورزیدہ و بر دریا پانہ نہاد و بظاہر مہمان
 کفرہ کہ استخارہ مدد نمیداد و حضرت من اللہ بنیشود پس ناچار ظاہرین
 از خوف غرقی النفس خویش ترسیدہ توقف اختیار کردند تا کہ حضرت
 خواجہ بوالحق پیوست و فرزندش در حدود کردند کہ کوہ بسیار اموال
 بین ربابانوار وجود مسعودش منور نمودند و ہم فرمودند کہ حضرت مخدوم
 شہاب الدین صاحب لوشہر را در بحر حیات تمام رسید و پس ماہگانش
 نفس مبارکش را بر خشک رسانیدن توانستند در دریا گذارند اگر چه خاصان را در
 بحر ہم نعمت جنات و عنایت بنیایات است چنانچہ در شرح الصدور از حدیث
 شریف منقول است اخرج ابو سعید فی شرف المصطفیٰ من طریق احمد بن محمد بن ابی
 برة ثنا محمد بن الوزان عن سعید بن سعید عن ابيه قال بنى الحسن جالس الناس
 حوله اذ اقبل رجل مخضرة عينا فقال له الحسن اكل اول ذنابك ام هي عرض
 قال وما تعرضني يا با سعید قال من انت فانتب له فلم يبق في المجلس احد الا عرفه
 فقال ما قضيتك قال عمدت الى جميع مالي فالفقيت في مركب فخرت اريد
 اليمن فخصفت علينا ریح فخرت فخرت الى بعض السواحل على لوح
 فقعدت انرود نحو امن اربعة اشهر اكل ما اصب من الشجر والعشب واشرب
 من ماء العيون ثم قلت لا مضين لي وجهي فاما ان اهلك واما ان انجو

فسرت فرفع لي قصر كان بناءه فضة فذغت مصراعها فاذا داخله اربعة فكل
 طاقتة منها صندوق من اوله وعليها افعال مفايحها رامي العين ففتحت بعضها
 فخرج من جوفه رائحة طيبة فاذا نير رجال مدرجون في الثواب الحرير فركت بعضهم
 فاذا هو ميت في صفة حي فاطبقت الصندوق وخرت واغلت باب القصر
 ومضيت فاذا انا بفارسين لم ازلما جلا على فارسين آخرين مجلين فسالا اني عن قصتي
 فاخبرتها فقالا تقدم اياك فانك تقير الى شجرة تختار ووضعت هناك شجح حسن البصير
 فاخبره بخبرك فانه سير شدك الى الطريق فمضيت فاذا انا بالشج فسلمت عليه فزود
 على السلام وسالني عن قصتي فاخبرته بخبري كلف فخرج لما اخبرته بخبر القصر ثم قال اصغت
 طلت اطبقت الصناديق واغلت الابواب فسلمت وقال لي اجلس فمضت
 بسحابة فمضت السلام عليك يا ولي الله فقال ابن تميمين قالت اريدكنا وكذا
 فلم يزل تمر بسحابة بعد سحابة حتى اقبلت سحابة فقال ابن تميمين قالت البصرة قتل
 اتملى فمضت فصار تبين بيدي فقال احمل بذاتي لو ديه الى منزله سالما فلما صرت
 على متن السحابة قلت سالك بالذي اكرهك الا اخبرتي عن القصر وعن
 الفارسين وعنك قال انا القصر فقد اكرم الله بشهداء البحر واكل بهم طائفة
 ليقله منهم من البحر فيصرونهم في تلك الصناديق مدرجين في الكفان الحرير والفارس
 لمكان يعيدون ويرومان عليهم بالسلام من الله وانا انا فالحضرة قد است
 ربي ان كشرني مع امته بينكم قال الرجل فلما صرت على السحابة اصابتني

من الفزع ہول عظیم حتی صرت الی ماتری اور وہذا العقبتہ شیخ الاسلام بن
 حجر نے کتاب الاصابۃ فی معرفۃ الصحابۃ فی ترجمۃ المحضراہ ولی مراموجب
 احادیث صحیحہ قویہ زاجرہ از رکوب بحر ہمیشہ استعاذہ و در بارگاہ الہیہ است
 کہ در بحر حیات نکرود الغرض کہ در بندر عدن بحیرت در عرصہ نہ روز
 رسیدند بالتمام سہریدان معتقدان آنجانی بہ بندر تروول آوردند و در
 در آنجا توقف افتاد ہر اسخ الایقانی کہ عرض منہو کہ حضرت ایشان از راہ
 عنایت دعوت من قبول نمایند لی تعلق دعوتش قبول میفرمودند ملک
 اگر کسی استدعا پای و اوان در جای خویش برائی تبرک مینمود تا ہم غالباً
 روشش نمیکردند و رفتہ در جای آن چندی می نشستند و بدعا باطنیش مدو
 میفرمودند اگر چاہا شربت می آوردند جرمہ مینوشیدند و ہم درین باب میفرمودند
 کہ احدی از مشایخ دعوت رو ذکر وہ است مکر اولیا عالمہ را در ہر کار توجہ
 استخارہ و استتر خاص من اللہ واجب است و استخارہ ایشان طمانیت قلب
 سلیم ایشان است فائدہ میگوید این جامع کلمات کہ ہر سادہ لوحی کمان
 نبرد کہ فقط بر این حج آخرین دعوات معتقدان قبول میفرمودند پیش از آن
 در اسفار جزآن زیرا کہ این جامع در چہار بل پنج سفر حج و شادی ہمہ کاب
 آنجناب مرشد ہر شیخ و شاب تقدس سرہ لو وہ است کاپی ندیدہ
 کہ دعوت رو ذکر وہ با شنیدل دعوت ادنی و اعلی و عام و خاص را

قبول میفرمودند آنچه انتساب بعضی نااگان با ایشان بدان معنی است که
 واجب دعوت لقبول کردن داشتند از نااگامی است فقی فریضه امرویه
 ملک بسیار اوقات بعضی نامردان حورّه که معتقدان حقیقتاً بودند اگر بدایا
 میدادند و دعوت می نمودند تا هم با جاہت میسرسانیدند و ابائی نمودند نظراً علی
 اعتقاد مکر سخن بے اعتقاد را از حیز اعتبار ساقط میدانستند لان العیرت
 للعبت لا للظاہر قتال و تنبہ و از آنجا باز در حدود رسیدہ یکروز حسب عزمند
 معتقدان برسد در ترو اول آوردند تا کہ بخیریت و عافیت پیچیدی قندہ ۱۲۹۷
 در بندر جدہ و تا پنج ششم در مکہ معظمہ محلل از احرام شتند و آنجائی حاجی عبدالوہاب
 بن یونس مردی خاص کہ پیش از ایشان از چند روز با متوقف در مدرسہ
 غریبہ داؤد یہ بودہ کہ بالاضراعت التماس خواست کہ حضرت ایشان دعوت
 من قبول فرمائید و درین مدرسہ توقف نمایند کہ قریب بچرم حریم است و من
 یعنی حاجے مروح خود بخود جای دیگر گرایہ کرده در آن رفتہ می ششم حضرت
 ایشان قدس سرہ حسب التماس آن محبت اساس دعوتش قبول فرمودند
 و در آنجا توقف ورزیدند از غزفہ نامہ آن مدرسہ نماز و رانعام او اشدن میتوا
 کہ در حالت میاری حضرت ایشان از آنجا نماز و پس امام میخوانند و از این
 معنی بسیار سرور میشدند و میفرمودند کہ مرصنا را چنین جاہ باید و حاجی موصوف
 را بدعا خیرا و دیگر دند و بسیار اوقات در آنجا در مکہ معظمہ اشارت بن میا تا

تمام عمر شریف خودی آوردند و میفرمودند که مراد این زیارت بیت الله
 عجب بلوه ذات نمایان شده که مناسبت باز نقادار و نونه بهبوط شاید که
 این هم از علامات و اعیان الی لقاء الله است و هم انکارم که از عیبی در پیش
 بستی نقاش فرمودند که باری از قرب اختتام عمر شریف خود خبر و در رسیدن
 که آیا لقاء ربانی آمده گفتن ولی روز بروز بل و سبب تعلقات عالم از من
 گسسته میروند و این معنی خود مختبر اقترب اجل است و هم از خواجہ ثانی قدس
 سره حکایت کردند که میان حضرت خواجہ و فقیر علی محمد سومه رشته ارتباط
 صوری و معنوی بالقباط بوده و فقیر جان بجانان تسلیم نموده و حضرت
 خواجہ بعد چند سال از ان باری حکایت فرمودند که صلی محمد اور واقعه
 دیدم که بر باب الوداع حرم که منظر زاد ما الله شرفاً و تعظیماً ایستاده است
 و بالوار ذات الهی منور گفتمش که علی محمد الوار ذات در رویت نمایان میگردد
 گفت که اگر در من همین الوار نمایان است تا حضرت تمام از صفت بکل بدر
 شده ایستاده اند پس حضرت خواجہ این از صفت بدر آمدن و بر باب
 و دواع ایستادن را فقیر بقریب زمان وصال عربان مینمودند و هم حضرت ایشان
 از حضرت خواجہ حلیم قدس سره منقول میفرمودند که آن حضرت در اختتام عمر گرامی
 خویش باره این بیت در محافل سخن میزدند ولی بسیار ظاہر نمایان نمیدانست
 عنایت دان و میخورد در گلستان که گل تا بهفتاد و یکربا شد

میگوید جامع کہ در لفظ کل تلمیح غریب است باسم مبارک حضرت خواجہ حلیم
 قدس سرہ فافہم تا کہ حضرت ایشان بر حج تشریف برودہ اند و این حج
 ہم روز جمعہ است شب نهم بر عروہ علیہ محط رحال شتند و شب دهم در عز و کف
 وہمان روز علی الصبح بعد رمی حجرۃ العقبہ در جائی کہ رایہ بنا رسیدہ
 محل شتند بہمان روز عارضہ بیماری اسہال و تپ نرم عارض حال فضل
 مال شان شدہ کہ بعد ایام تشریق و رسیدن در کہ معظمہ بہمان شتند و
 شدید آورد ہر چند معالجات کہ میشدند کارگر نمی شتند و متوسلان با خبرت
 را نظر بر اخبارات حضرت ایشان کہ پیشتر میدادند اعتقاد یاس کشید و آہ
 ہجران با سمان رسید تا این جامع وقت خلوت احوال انکشاف حقیقت
 کارگشاخی کردہ پر رسید یعنی عنایت فرمودند کہ در واقعہ مبینیم کہ بلائی عظیم
 را دفع کردہ ام شاید باری شفا میشود اما بحسب صورت عارضہ مرض و
 باشند و امید داشت تا کہ قوافل زوار خیر الاخیار طلبہ و علی آل الصلوٰۃ والسلام
 غم خرم نمودند و دوست روز تشریف الرجال را میعاد و روز خود ما کردند و مناوید کہ
 معظمہ ۲۲ ذیحجہ آمدہ جز غم روانگی قوافل سے ذیحجہ شتوانیدند و از حضرت
 ایشان صلاح کار شان قدس سرہ رسیدند حضرت ایشان درین وقت
 چنان مخزون شدند کہ در لغز زبانی آید لان الحزن لا یرف الابر و فرمودند کہ اگر
 قوافل بروند کہ ہر روز کہ ہر ما ہنوز عرض لاحق و از سفر عائق و از نگذاشتن

مرض غم نخورم و اندوه گین نیشوم که چه خواهد کرد و جز آنکه بوقت رساند ولی همین
 غم بزیارت محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نرسیدم و در مدینه
 شریفه جا، مرقد نشدین گفتند و از پشیمان آب ریختند بر منادید که حاضر
 بودند گفتند که درین وقت مار القین کشته که چنین محبت ایشان را رسول اللہ
 صلی اللہ علیہ وسلم هرگز نخواهد داشت مارفته گرایه شما بستر بانان موقت
 میکنیم منور و دست است امید که شفا رود و حضرت ایشان از کلام او نشان
 مسرور و مجبور شد و فرمودند که خوب چنان کنند اگر چهار ساعت مرا از اسهال
 افاقه حاصل میکردم سفر اختیار میکنم پس اگر در راه حبیب جان میانان بسیار
 که بسیارم بعد همه اعیان برخاستند و تقصیر شتر بانان کردند و همه رفقا حاضر
 از استغفار و سفر متحیر و مضطرب و بیرون بر ماندند کما یا این یعنی در راه چه حکمت باشد
 آخر بقدرت خداوندی توانید بیرومی در همان روز افاقت رونمود و حال آنکه
 از اشتداد و امتداد مرض چنان ضعیف شده بودند که شست برخواستن بی توانید
 نبود شب آنکه که صبحش انجام شد بیدر حال بی قیل و قال بود بعد العشاء فرمودند که
 اگر مرا تا بیت اللہ بر کرسی برداشته رسانند باشد که چندی در حرم حرم شریف
 بیته سجاد ساخته و داع نماید تر ضاء لباله و امثالاً لقاله قدس سره بر
 اگر کسی نشانیده از مدارج کاخ مدرسه زیاده داخل حرم محترم گشتیم فرمودند
 که اگر کسی بداند چنان کردیم تا که از کرسی نازل شدند و فرمودند که تا ناید

عضد کشتان بیای خود تا که بر میسر هر چند که همه حاضران الحاح آوردند که بر کرسی
 تا آنجا رسیدن و طواف و دعا کنند تا نیندین آسان میشود اما آوردند و فرمودند که
 اگر چه در شریعت این همه رخصت است ولی از بی لست که بیستیم و بمن از مشی الاقدام حرجی
 نیرسد تا قریب بمطاف رسیدند و در آنجا نشستند و همین چند اقدام از حرم تا
 مطاف هم دیدیم که یا استوار داشتن یا وجود بازو کش از کمال صفت نمی توانستند
 یا در آن حاضران را عرض فرمودند که بر جای روند و چندی در مراقبه مشغول بودند جز
 این جامع و محمد صالح خلیفه مطوف احدی از واقفان نبوده سر برداشتند و مشغول
 بطواف الوداع گشتند در آن تمامی طواف دست چپ ایشان بر دست راست
 جامع بوده و سیاهلی همین و فیها حکم و در طواف میدیدیم که بقوت و توانائی خود میفرستند
 اگر چه صورت از دست مبارک بر دستم اعتماد کرده می آمدند از کمال توانائی حضرت ایشان
 که بر خلافت قیاس در آنوقت دیدم متعجب و خیره ماندم بعد از فراغ طواف و نفل آن
 فرمودند که در من قوت یک کام راست ازین هم نبوده اما چون مامورین شد بطواف
 شدم همان تائید آمده شال کردید باز بدان اوصاف که مذکور شد مذکور کل خود آمد
 و تمامی شب با سترحت گذرانیدند که هیچ اسهالی نشد و صبح آن شب ۲۴
 و سیچار او را و انکی مصمم که از نزول المطر مفسوخ نظر آن روز شد روانه طیبه
 شد. نزل بنزل چاق و چالاک و بس فرحناک میگذشتند و بر هر منزل سخنان فصیح
 نیز و مواظبت آنکیز میفرمودند و بر منزل صغرا که وقت نیم شب بل قریب ببحر

آمدہ محد الرجال کشتند تا نگہ یاران رفیقان خیمجات بر پا کردند و فرشتہ کشتروند
 حضرت ایشان بزم آرا بعضے خاصکان بودند و در آن مجلس مقالات
 مخبرات ختام عمر خویش در میان آوردند و فرمودند کہ اولیاء اللہ بعد ہمین عمر
 سنون از خداوند بجای مسلت از یاد آن نمانند و بعضے اولیاء را کہ عمر
 زائد از سنون است توفیق استطاعت و اطاعت حاصل شدہ است عین
 عنایت خداوندی است و فرمودند کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
 را باری دیدم کہ بسیار مہربانے ارزانے فرمودند و بمن وعدہ کردند و ہو
 الصادق الوعد المبین و ہو الرسول الامین صلی اللہ علیہ وسلم الی یوم الدین
 و آلہ الطاہرین کہ در دنیا و قبر و قیامت ہمراہ و ہمرفیق تو خواہم ماند پس فرمودند
 قد کس کہ حسب ہمین وعدہ تحقیق در ہر کار دنیاوی ہم من ہمراہ و پشت
 پناہ آن ذوالجہاد علیہ صلوٰۃ اللہ و ائمانکست کہ ہر کاریکہ برخلاف مشورہ ماندہ
 بود عالم میگردم آنرا ہم بسر انجام رسانیدہ و باقی ہمراہی در قبر در بوقت کہ نزد
 میرویم دیدہ میشود و القیامت بعد ذلک لا شک فی وفاء وعدہ صلی
 اللہ علیہ وسلم و ہم در آن محفل فرمودند کہ خداوند سبحانہ آن است کہ ہر کہ اورا
 طلب میکند بیاید کہما فی الکتب المتقدمة **س** انا الوجود فاطلبنی تجدنی
 اما اولاد اہل ولایت اگر گمست بستہ در بستن مولیٰ نیکو شدند بعین عنایت خدای
 ایشان اورا سبحانہ و تعالیٰ از سائر طلاب زود میآیند لکمال عنایتہ با سلاہم

قدس سرہم تاکہ برآخزین منزل کہ بتشدید حالتش در طیبیہ سیر میرسند حضرت
 ایشان را باز علالت مزاج و باج بزور آورد و نہ موند کہ امشب در طبع کرانی
 بسیار نمایان است شاید کہ این چند روز تخفیف برامی قطع مسافت راہ
 بودہ است آخر وقت طلوع فجر تشدید الرحال ساربانان کردند اندک سراسر
 موسم حریت بود پیش خویش آتش افزوزانیدند تا در این اثناء عارضہ حمی بر
 کردید ہمہ جمالان و رفیقان بر توقف در آن جا ترغیب کردند حضرت ایشان
 قدس سرہ فرمودند کہ عجب است مرا کجا قرار برین استان خواهد آمد بہر حال
 سوء آن بادشاہ دین پناہ کام تو ان زد و بران شدید عرض عارضہ سطور
 اصطبار آوردہ برضا سوار شتران شدند و فرمودند کہ شتران را از بہار
 سخت جارشوند و بر عایت و آسایش من نہ کردند **و** در رہ بارہ کہ
 پارہاد **۱** **۲** **۳** **۴** **۵** **۶** **۷** **۸** **۹** **۱۰** **۱۱** **۱۲** **۱۳** **۱۴** **۱۵** **۱۶** **۱۷** **۱۸** **۱۹** **۲۰**
۲۱ **۲۲** **۲۳** **۲۴** **۲۵** **۲۶** **۲۷** **۲۸** **۲۹** **۳۰** **۳۱** **۳۲** **۳۳** **۳۴** **۳۵** **۳۶** **۳۷** **۳۸** **۳۹** **۴۰**
۴۱ **۴۲** **۴۳** **۴۴** **۴۵** **۴۶** **۴۷** **۴۸** **۴۹** **۵۰** **۵۱** **۵۲** **۵۳** **۵۴** **۵۵** **۵۶** **۵۷** **۵۸** **۵۹** **۶۰**
۶۱ **۶۲** **۶۳** **۶۴** **۶۵** **۶۶** **۶۷** **۶۸** **۶۹** **۷۰** **۷۱** **۷۲** **۷۳** **۷۴** **۷۵** **۷۶** **۷۷** **۷۸** **۷۹** **۸۰**
۸۱ **۸۲** **۸۳** **۸۴** **۸۵** **۸۶** **۸۷** **۸۸** **۸۹** **۹۰** **۹۱** **۹۲** **۹۳** **۹۴** **۹۵** **۹۶** **۹۷** **۹۸** **۹۹** **۱۰۰**

کہ بتبریل مقصود رسیدہ اند مرہباً بہ فانہ سبب الوصال مع الحبيب المنفان پس
 فرمودند کہ بچارہ مرض را چہ یار کہ کسی رو نماید ما من واثب الایہو آخذنا صیبا
 فی فعل اللہ ایثاء ولہ الحمد علی نعمائہ فی بلاءہ ولا الشکر علی الایہ فی ابتلاءہ
 اھ بدین حال پر کلال نماز ظہر تجدید وضو و اسباغ آن سجا آوردند و
 باز آرمیدند تا تسلیے بعد از آن مناجات مستحیرات و قبلہ روضہ مصطفویہ
 علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام از جا نیکہ شتران بر اطلال شدند نمایان گشتہ
 حضرت ایشان قدس کہ مدتر و منزل از شدت برودت حمی بودند
 باستماع این خبر طبع کمال توانائی برخاستند گو یا کہ اصلاً سرماندازند و نظر
 ایہام و ارید از اصداف چشمان رنجید و فرمودند کہ مندا یا من لا یوتیہ
 نبو دم کہ ہمین احسان بر من فرمودی فلک الحمد و الشکر و حمیدی مرا متب
 نشستند تا کہ شتران از اطلال پائین شدند و ہمان منارجات از دست
 گشتند باز در شقوق خفتند و امر قدسی الغام دادن از بساط انبساط بسیار بانا
 فرمودند کہ این بسم و سائل و وصول ما باین نعمت مقصومی اند و چنان کردیم و
 ہمان شتر بانان ہم از کمال مسرت باز بسیار انجر ہمار شتران بنمودند تا بعد
 غروب آفتاب بطریقے کہان عبارت از شب جموعہ تاریخ ہفتہ محرم باشد
 نزدیک طیبیہ کہ سلم محل معروف مکان است رسیدیم و در آنجا اعیان
 و عمائدان بلدہ منورہ ہمہ پایا پادہ آمدہ ملاقی حضرت ایشان گشتند در آنوقت

از شترزیر آمده باوشان معانق شدند و تجدیہ و ضوضیہ نمودند نماز مغرب
 قاعدہ ادا نمودند درین عرصہ دیر شد و حضرت ایشانرا از کمال ضعف بی عصاکش
 طاقت از تشدید جمی بر برخاستن و کام زدن ہم در آنوقت نمیشد معذک از
 غایت شوق و ذوق ارشاد فرمودند کہ ہماری آریند کہ بر آن سوار شده نماز
 عشاء این شب جمعه را در مسجد نبوی ادا نموده آید چنین کردیم حضرت ایشان سوار
 شدند چون کہ طانت نشستن و حمار را رهوار کردن ہم از شدت جمی مسلوب
 دیدند امر فرمودند کہ دو یاران کی دست به عضد بازوی حضرت ایشان مستحکم
 وارد و دیگر حمار را میراند و ما ہم پیاده بقترک دوان و آن عمائد و صنادید که برای
 استقبال آمدند ہم پیش پس روانه نزدیک باب سلام رسیدند بشرط معائنہ
 باب از حمار فرود آمدند تا ہم از کمال شدت جمی طاقت کام زدن باختیار خود میکردند
 خادمیر ارشاد فرمودند کہ عضد کشان کرد بدین حالت بر آستان باب عالی نشان
 رسیده غنیمہ بوسان اشک ریزان داخل شدند و زیارت مسجد نبوی و حضور سرسرسر
 نور مصطفوی و صحابه و غیره کمال حضور جنان بجا آورده باز در مسجد نبوی آمده
 منتظر نماز عشاء مراقب نشستند و از عرواد در تمامی اندام حضرت ایشان لرزه محسوس
 میکردید بعضی خادمان عرض رسانیدند کہ بر جاہ رفته باید آریید بعد شفا زیارات
 و مراقبات و صلوات درین مسجد از دست نمیروند حضرت ایشان فرمودند کہ شدت
 مرض اگر چه بی پایان است ولی بر بدن است در حقیقت رفاہیت بر رفاہیت

است پس تمامی گیاه و در طبیعت سیبیه ابتدا و بیماری کشیدند در او اول با عانت
 بازگشت در حرم حرم آمده صلوة او میفرمودند پس روزی بعد الظهر مراجعت
 کردند و فرمودند که بیماری هم نمیکند از دست شاید که آخرین است بخانه صلوة
 میرساند پس چشم پر آب فرمودند که این جوار مصطفوی برای خواص مقبولان است
 من رو سیاه را چنان حال خواهد شد همه حاضران معتقدان ازین کلام حضرت
 ایشان نهایت با یوس شدند و دانستند که ایشان خود بخود این جوار قبول فرمودند
 و عرض داشتند که باری حضرت ایشان چنان نفرمایند که بر ایشان مدار عالم و
 عالمیان است حضرت ایشان باز بدر جواب فرمودند که اگر این عنایت نصیب
 من شود تا در این جوار هم برائی مریدان و طالبان دعا خواه میباشم و جهت
 شما معتقدان می ششم پس ازین بار برای نمازی در حرم حرم هم سیرت
 نه برده اند و روز بروز از امراض حمی و سرفه و اسهال و زحیر و تهوع و غشیان
 اشتدادی آورد است و از اولیائی انجامی مانند حضرت بابر صاحب
 تصرفات بابر خواجه محمد مظہر قدس سره و غیره که این جامع زنت التماس است دعا
 و استعانت برای شفاء ایشان بالحلح میگرد و وقتیکه بر آن اشرفا حضرت
 ایشان مطلع میشدند خوش نمیداشتند و خانباہ اسسی من میفرمودند که چرا
 برای ما دعا شفا بخواد مراد ریجا ماندن ضروری است و نعمت است عظمی
 و عنایت است قصوی آخر روزی باین جامع بالست شافہ فرمودند که حضرت

خواجہ بابر ت ممدوح موجب گفتہ شام تاجہ مصطفوی دعا برای شفایم مشکب
میخواهد و آثار اجابت و عایش هم آمده میرسد ولی اگر این جواری مصطفوی
بمن حاصل شود مرا هم با تمام رسیده باشد پس الغرض که در صفر ۱۲۹۸
وقت تجدید ششم ساعت بخومی بوصول لایزال پیوسته اند تا دم آخر مؤثر و نیک
و درک اعلی بر جامی داشتند و عمر شریف شان شصت و سه سال چند روز پیش
از ان صرح میفرمودند که ختم المرسلین صلی الله علیه وسلم بار بار برای عیادت
قدم رنج میشوند و تسکینات میدهند و بسم میفرمودند که عنایات ربانی
و تقدمات نبوی و اهل بیت و صحابه کرام دفعه بعد دفعه که مخصوص من شد
اند زیاده از زیادت من اند که محض بفضل تعلق میدارند ذلک فضل الله
یوتی من یشاء و الله ذو الفضل العظیم و سایر اقوال حضرت ایشان در باب
ملفوظات مذکور میشوند و موجب وصیت ایشان مرقدشان قدس سره
در حنبل البقیع قریب قبور اهل البیت رضی الله عنہم در جنب قبر خواجہ
محمد پارسا قدس سره نموده شد که معروف است هزار و تیرک به این جامع
را درین باب تواریخ اندکی از آن این است که از هر مصرع تمامه و از هر دو
مصرع باعتبار منقوط مصرعین یا مصرعین و رسم از مجموع مصرع و منقوط مصرع
دیگر و بالعکس از هر جا که محسوب شود سال ظاهر کرد و
باعث سر از زلف است بود کمال بود قطب حد مصطفی و مرشد افروز قال

منقوط مصرعین و غیر منقوط مصرعین

ببین

زینت عرفان سبحان و مصالح حال ملک ما ما فقر و پیش آید بالاک از ستمثال
 شاه مصر از الای و باقی و فانی فی الله ما ما رہنما و تا و قیاد دل فرور صاحب حال
 قبلہ اقطاب معنی شرم و عواجب ما ما ثانی فہم محمد و روحا جوہ حال
 راز دار نقش بندان و سودا صعبا ما ما تاج جوہر فرق مجمع دین ابداء کمال
 قابل نفس و اہل از طالب رویار دل ما ما پیش او کار معرفت حق عقل کل ما او مثال
 شاہ باز معنی عرفان حق و نور ما ما سر را می بلہی و مہدی زیبا حضال
 قلب قیوم زمان و سر شکر لاله ما ما در صلاح مقرر او امی دل زبان اقتاد دلال
 او محمد ہم حسن افزو با شروہ و حسید ما ما عالم افزا ابد محمد و با حسن سا در مثال
 بود داعی تالی تشریح آن ز سر اصطفی ما ما بہر کل از فنا حق آن نسیم حد شمال
 از لواری شد مسافر آن محقق باہ و سب ما ما سو طیبہ و خمیر کہ مرسل علی لایزال
 ارجعی صد آہ در طیبہ بیاید ہی خطاب ما ما و امی با این و ثناء او کرده عریانی وصال
 بہر او صد فرحت آمد زان بولیکن دان و گوا ما ما ہست بہر جان من بس ناکہ نیر او بال
 از من آمد صد فرشتہ و لیکن بہر آن ما ما آمد از کو شکر کف حوران و لا جائزال
 بہر عشاق حق بزر و نفس و اویل و اء ما ما از تصادم این فراق رزودہ و ہم مقل
 مدبران موکنان اقتاد بادل و دل و ر ما ما صد ہزاران سینہ کو بان کل سفترہ و اطلال
 کرد و افرو و من داعی باب جنت البقیع ما ما اپنی قدم او و سر من آمد صد مثال از کطلال
 از مکارم آن مکمل سال کفاد دل بقیع ما ما وہ وزیر و ملحق با مصطفی و مہمان آل

بل ہر مصرع و قاف زان ہر سخن ہر سجدہ ہر ہم بود منقوٹ و ناکاز مصرعینش فکمال

باب چہارم در بیان موقوفات حضرت ایشاق قدس سرہ

دین باب ہر جا کہ مقولہ خود آرم لب لفظ للجامع باشد لیکن فرقہ و این
باب مشتمل بر دو فصل است

فصل اول در اشعاریکہ از زبان حضرت ایشاق قدس سرہ

شبنہ قل قدس سرہ بود عکس جمال حضرت پاک
اگر ابلیس بی بند و چرباک ہر لجام ہذا صورتہ الکامل قال قدس سرہ
باب ز غم و کوشش غم نہ توان کرد ہر کلیم بخت کسی را کہ باقتدا
سیاہ ہر قال قدس سرہ رقص آن نبود کہ ہر زمان
بر خیزی ہر پی در دو چو کرد از میان بر خیزی ہر رقص آن باشد
کز دو جهان بر خیزی ہر دل پارہ کنی و از جان بر خیزی

للجامع وكذا في سلك العارفين قال قدس سره
 ريق الزجاج ووقت الخمر ۛ ۛ فتشاكلان فتشابه الامر ۛ ۛ فوكا نماخرو
 لا قبح ۛ ۛ فوكا نماقح ولا خمر ۛ ۛ للجامع انه سمعت منه قدس سره
 انه قول الحسين رحمه الله عليه قال قدس سره ۛ ۛ كرتكستي دل
 دربان راز ۛ ۛ فقل جهان را همه بشاومی ۛ ۛ للجامع هذا البيت
 كان غالباً يقول قدس سره اذا اشرف على قلوب الطلاب ثم يقول
 بعد ذلك قدس سره در مجلس مكل قلب صافی باید آمد والا نقصان
 در نقصان است قال قدس سره ۛ ۛ كروصال تو نباشه لفرق تو
 خوشم ۛ ۛ كرفراق تو مرابه زوصال وكران ۛ ۛ للجامع هذا البيت
 غالباً يقول اذا رجع من الزيارة النبوية على صاحبها الصلوة والسلام
 والتحية ايضا قال قدس سره ۛ ۛ چون نشستن خوشتر است
 ۛ ۛ باری از خاموشی سخن را نم ۛ ۛ چون سخن بشته و مع التیة
 ۛ ۛ شیوه عارفان آگه نیست ۛ ۛ یا خدا گو یا برای حسدا
 ۛ ۛ ورنه لب را به بند از سخا ۛ ۛ بر دوست است صمت
 کردانی ۛ ۛ صمت پیدا و صمت پنهانی ۛ ۛ است قسم نخست صمت
 لسان ۛ ۛ که پسندی زبان ز بیم لفسان ۛ ۛ وان در صحت آن
 بود که حدیث ۛ ۛ ننگد در درون خویشت ۛ ۛ و در زبان ترا در لطق

فروغ ۛ ۛ سرسبز باشد افتراء و دروغ ۛ ۛ شده سیریل اهل خلدان
 ۛ ۛ کشته زانوب مناب شیطانرا ۛ ۛ بلک بگذشتت کارش از شیطان
 ۛ ۛ ماند شیطان بکار او چیران ۛ ۛ ایضاً ۛ ۛ حال دنیا سیر پریم
 از فرزانه ۛ ۛ گفت یا جواب است یا باد است یا افسانه ۛ ۛ
 باز گفتم حال آنکس کو که دل در روی بلبست ۛ ۛ گفت یا غول است
 یا دیو است یا دیوانه ۛ ۛ للجامع موجزه ۛ ۛ بین که دنیا خواب یا
 باد است یا افسانه ۛ ۛ طالبش غول است یا دیو است یا دیوانه ۛ ۛ
 ایضاً ۛ ۛ خشن غایبی دارونه سعدی را سخن پایان ۛ ۛ
 ببرد تشنه مستقی دور یا همچنان باقی ۛ ۛ ایضاً ۛ ۛ تعالی
 اندر زهی دریا پر شور ۛ ۛ کز و بر تشنه آرد تشنگی زور ۛ
 کرا زوی تشنه صد جرعه نوشد ۛ ۛ برای جرعه دیگر نشد ۛ
 گذشت این سخن از چون و از چید ۛ ۛ نه آب آخر شودنی تشنه
 خرسند ۛ ۛ للجامع بذاشانه سبحانه و تعالی ایضاً ۛ
 من نوشدم تو من شدی من جان شدم تو تن شدی ۛ ۛ تا کس نکند
 بعد ازین من دیگرم تو دیگر می ۛ ۛ للجامع هذا المقال للمريد الفانے
 عنه والباقي بالشیخ و ر بما قال هذا البيت بلفظ من تن شدم تو جان شدی
 فی نشان نفس قدیس سره ایضاً ۛ ۛ جسم همه اشک گذشت

چشم کبریت ۛ ۛ در عشق تو بے جسم مییاید ز سیت ۛ ۛ از من
 اثری نماند این عشق از نصیبت ۛ ۛ چون من همه شوق شدم
 عاشق کسیت ۛ ۛ ایضا ۛ از پشت باد شامی سجود
 جبریلی ۛ ۛ ملک پدیرجویی سے بیوایچه باشد ۛ ۛ ۛ
 تو کوہری ہفتہ در گاہ و گل گرفته ۛ ۛ اگر رخ ز گل بشوی ای خوش
 لقا چہ باشد ۛ ۛ بے سر شوی و سامان از کبر و حرص خالی ۛ ۛ
 و آن گاہ سر بر آری از کبر یا چہ باشد ۛ ۛ ایضا ۛ
 مغفرت دارم امید از لطف تو ۛ ۛ زاکر خود منسرم و وہ لا تقنطوا ۛ
 بحر الطاف توبی پایان بود ۛ ۛ نا امید از رحمت شیطان بود ۛ ۛ
 ایضا ۛ چار چیز آورده ام شاہک در کج تو نیست ۛ ۛ ۛ
 نیستی و حاجت و عجز و نیاز آورده ام ۛ ۛ ایضا ۛ
 عشق بازی نہ کار آسان است ۛ ۛ در دوازده دست عین درمان است
 در رہ عشق بر بساط عنشش ۛ ۛ کفر و ایمان ہر دو کیسان است ۛ ۛ
 غافل از مرگ چند باشی چون ۛ ۛ جاء تو در میان کرمان است ۛ ۛ
 صحبت پیرا عنایت دان ۛ ۛ چند کے ہر کسی چو بہان است ۛ ۛ
 ایضا ۛ کردستان کرد گری کم رسد بوئی رسد ۛ ۛ ۛ
 کریم بوی ہم نیابے دیدن شان ہسم خوش است ایضا

قال حاکم بن شان سلطان العارفين قدس سره
گفت مستانه عيان آن دو فنون
چون گذشت آن حال گذشت صباغ
گفت ای بار ابرکم این مرتکب علم
حق منزله ازین دمن با سخن
چون وصیت کرد آن از کرد و کرد
مت گشته باز استغراق یافت
عقل آمد عقل او آواره شد
عقل خود شکرست سلطان چون رسید
عقل سایه حق بود و حق آفتاب
نور حق در آن اولب میغیرست
چون همای پیخودی پرواز کرد
عقل را سیل نگیرد در رود
نیت اندر چه ام الا خدا
آن فریدان جمله بر هم آمدند
هری چون میزدن کرد لوه
هر که اندر شرح بیغش می پدید
یک آنونه بوس آن دو فنون
لا اله الا انما با فاعبدون
تو چنین گفتی در این نبود صلاح
تا بیخ با بر من از نید این دم علم
تا چون چنین گویم بیاید کشتنم
تا بر مریدی کاروری آماده کرد
تا آن وصیت باش از خاطر بنافست
تا صبح آمد شرح او بی آره شد
تا شکر بی آره در غمگی خسرید
تا سپهر را با آفتاب او چه تاب
تا بر کشتن نلغم کافرست
تا با نوره آن سخن را آغاز کرد
تا از آن قوی تر گفت کا دل کعبه بود
تا چند جوی در زمین و در سما
تا تا بیغش بر هم با نسی میزدند
تا کارد میزد بر خود را بی ستوه
تا و از کونه او حق می برید
تا و آن مریدان شکر و غرقاب خون

ہر کہ او سوتی کلونیش زخم زو با حلق خود ببردید و ناز مرد با و انکہ اور از ختم نزد
 سینہ زو با سینہ اش شکافت شد مرد ۱۵ ابد با و انکہ اگر بود زان صاحبقران
 دل ندادش کہ ندر زخمی بر آن با روز کشته آن مریدان کاستہ با نو ہما
 از خانہ نشان خاستہ با پس آید ہزاران مردوزن با کامی دو عالم
 درج در یک پیرین با این تن تو کزن انسان بودی با چون تن انسان
 ز سبب کرم شدی با با خودی با بخودی دو چارو با با خود اندر دیدہ خود خارو
 با ای زوہ بر بے خودی تو ذوالفقار با بر زن خود میرنی آن ہو شدار

ایضاً دلایران ہمہ رفتہ تو در دنیا طمع داری با زہی نلوان
 زہی ابلہ کہ دنیا خانہ پنداری با **ایضاً** دلارامی کہ دارمی دل
 دروبند با در چشم از ہمہ عالم فرو بند **ایضاً**
 اشاہد من اہوی بغیر وسیلہ با فیما حقنہ نشان اصل طریقت با للجماع
 ای بغیر وسیلہ و حجاب و ساتر و واسطہ و کذا فی المنع عن سلطان اللویا
قدس سر **ایضاً** معلومیت عشق و کنج خاموشی و تباہش
 سبق نادانی و نادانم طفل سبق خوانش با ولی کو ذوق نادانی چشد
 ہر دفتر دانش با کہ بند و فتنہ کلک منع شود ز آب نیایش با
 طویل الذیل طوماری ہست شرح علم نادانی با کہ در عمر ابد نتوان رسانیدن
 بپایانش با شہود الحق فی الکونین با یک نکتہ ز ضموشش با با

سواد الوجہ فی الدارین یک نکتہ ز عنوانش **یا ایضاً**
 دی بانیک خوانان متفق باش **یا غنیمت** وان امور افتاتے
 للجامع مذاقی صحبہ الکامل ایماکان **ایضاً** گزشتہ
 یار کریمی **یا** جوہر جان سچہ کار و کرم باز آید **یا** للجامع کان قدس سرہ
 یکرہ بہ البیت لما اراد سفر الحرمین زاد ہما اللہ شرفاً و تعظیماً و مراد سیدنا
 محمد صلی اللہ علیہ وسلم **ایضاً** **یا** کہتے ہیں جان سپارم
یا بدین کہتے ہیں **یا** **ایضاً** **یا** ہم گل و لاله صحرائی
 مدینہ **یا** واریم بدل و اع تمناء مدینہ **یا** **ایضاً** **یا** مطلب خود مطلب
 کر تو رضائش طلبی **یا** در رضا باش تو راضی و چرا مضطرب **یا** ایک ہستی جو
 مکلف تو مکلف نشوی **یا** پیر تدبیر جوان کار شوا از طبع صبی **یا** ای تیر و یک
 عمل کار شناسان آموز **یا** کار و در کار تراست نہ نیکو نبی **یا** در تراغہ
 کند حرف نہ قومیت **یا** پس بزوج و سک کہت دلیل ہے **یا** سر کشا نزار سر
 سب کشند و کشند **یا** بین ز حال تہ بوجہل و بولہبی **یا** پر خذر باش و ادب کن
 بیخوابش کہ بود **یا** خاطر نازکشش نازک شیشہ جلیبی **یا** آنچه گفتند ترا کن
 مکن و گو تو گو **یا** بی صلاحش جو بگوئی و کنی بے ادبی **یا** چون بود کہتے
 و نا کہتے ہوید **یا** بشرش **یا** بہتر از کہتے گزیدین بودت بستہ بی **یا** این
 بید است بید است **یا** پند ترا **یا** شرحش را کہ بیان کن کنی بوجہی **یا**

در ره عشق همه جور جانگفتن شده با سر بریدن بود آن سر بریدن در بی
 کر شوی زنده ره آن همیشه از مرکب بپیر تا زنده چون مرده شود زنده نمیرد
 عقبی تا طالبانم مخور از سختی دوران که بود تا عسر با لیسر مکر کتابی عربی
 لجامع غالباً سمعت عمده قدس سره بود او نادرا یوسفانم مخور الخ **ایضا**
ه که تو دوست پیر خود کردی قبول تا هم حق ماند زواتش آمدیم رسول
 هر که او عاشق شد بروئی پیر تا از خدا برگزشت نعمت پذیر تا **ایضا**
 که تجلی ذات خوایی صورت انسان بین تا ذات حق را آشکارا اندر و خندان
ایضا پاک بین از نظر پاک بمقصود رسید تا احوال از چشم دو
 بین در طمع خام افتاد تا للجامع معنی تصور صورت اشیح بالرابطة بنو ذکر
 الرب ولا انفکاک بینها ولا یسکر الا الا احوال بالتلب **ایضا**
 معنی الله کفنت ان سیویہ تا یولہون فی الحوائج ہم لیدیہ تا کفنت المعنی
 ہو الله شیخ دین تا بحر معنی مسترب العالمین تا للجامع بکذا فی کل
 نال للشیخ الشہید قدس سره **ایضا** اقتلون یا ایتقان وائما
 ان فی قتل حیات وائما تا **ایضا** پختہ دیو بیازو در ریاضت
 نشکن تا کان بسجی کی ظاہر جسمانی نیست تا طاعت ان نیست
 کہ بر خاک نبی پیشانی تا صدق پیش آرزو که اخلاص به پیشانی نیست
 تا للجامع بکذا فی دیوان السعدی و قصیدہ عجیبہ **ایضا**

آنچه ظاهر است بر اهل شہود و در عبارت ششمه نتوان نمود و للجامع قل
 ذالک قدس سرہ لما سأل عن مشابهة الله وکیفیتها **ایضاً**
 عشق و روانہ است و من عواص و دریا میگردد و با سفر فرود در آنجا
 سر برکتیم و منکہ دارم در کدای کسج سلطانی بدست و کی طرح در گردش
 کردون دون پرورکتیم **ایضاً** من تيق الله يجعل له و کما قال من
 امره حرجاً و بیز قه من غیر سبانه و ان ضاق امره فزجاً للجامع
 و کذا فی الفتوحات **ایضاً** بل نخبه از بدای بی حاصلان
 در حضور حضرت صاحبمدان و پیش اہل بن اوب بر ظاہر است و
 کہ خدا زایشان بہان راست است و پیش اہل دل اوب بر باطن است
 زانکہ دل شان بر سائر فاطن است **ایضاً** حیرتشان را
 کہ پذیرا شستہ و ز حیرتشان خفیہ دشمن داشته نہ کرد پیر و پیر تو کوی
 کہ است و ورنہ کوی مگر تدرود دعا است نہ کرد و آئینہ و تو کوی طامع است
 ورنہ کوی و تکریم موع است و للجامع کان قدس سرہ بقول ہذا لایست
 عن احوال الناس الذين لعینون الفقراء في اجابة الهدية وعدمها و اما
 تقاضات بالناس و عكسها و نشاءم الحمد فی باطنہم الی الفقراء **ایضاً**
س البہان تعظییم سجید میکنند و در جہای اہل دل جد میکنند و
 ان مجاز است این حقیقت ای خزان و نیست سجد فرودن سروران

سجدگان اندرون اولیا است نه سجد گاه جمله هست آنجا خداست

ایضاً ای برادر تو همین اندیش نه مابقی زمین استخوان و ریش

پیر تو مرشح رانقر و ذناب نه لحم تو مخمور رانا مدکباب نه آدمی و پیر

است و باقی پوست است و پید است آنکه بهر دوست است نه

دیده بے دیدار جان کور به باور سلیمان است از وی مور به نه

ایضاً سکی کا نرنک زار او فتم کرد و اندروی نه

من این دریای پر شور از ننگ کمر نمی نیم نه للجاسع اکثر ایقول قدس سره

بذالعبیت فی بیان الفناء و زوال العین و الاثر ایضاً چون میگردد عمر بارو

به نه چون گفته نویسد نجاموشی به نه چون هم حساب است نه پوشی به

چون رزق مقدر است بکم کوشی به نه ایضاً سه نشان بود

ولی را اول از و بود این نه چون روی او به بسینی دل تو بد و کراید نه

دوم آنکه چون مجلس گوید سخن زمینی نه همه راز هستی خود بجد بست می رباید

سیوم آن بود که یاد خدا کرد و از سخت نه و از هیچ عضوی او حرکات بر نیاید

ایضاً قال نقلا عن خواجہ غفران قدس سره سه نفس مرغ

مقید در درون است نه نگه دارشش که خوش مرغ است دم ساز نه ز پایش

بند گسل تا نه پرد نه که نتوانی گرفتن بعد پرواز ایضاً قال عن قدس سره

سه با هر که نشسته و بشد جمع دست نه و از نو نه ز میزد حمت آب

وگلت با از صحبت وی اگر تیری کنی با هرگز نکند روح عزیزان بحالت
 ایضا عنده قدس سره **س** بیچاره دلم که عاشق رویتو بود با
 تا وقت صبح دوش در کویتو بود با چو کان سز زلف تو از حال
 بحال با بیشتر چنانکه یک کویتو بود با ایضا **س** در مذاهب
 مذہب و بقیان خوش ستای مولوی با مذہب و بقیان چه باشد
 هر چه کاری بد روی با در زمین دن بحر تخم نکو کاری مکار با این مثل مشهور باشد هر چه کاری بد
 ایضا **س** سعدی منبری گیر که بهتر منبر است با جز یاد خدا منبری بی منبر است با ایضا **س**
 سعدی حجاب نسبت تو آئین صاف دار با زنگار خوردن نماید جمال دوست
 ایضا **س** مرد معنی در وطن هرگز نگیرد اعتبار با چون گل از گلشن
 جدا افتاد جایش بر سر است با مرد معنی کر پریشان حال باشد عیب نیست
 قد ز صحت کم کرد که سر اسر ایست است با للجاسع قال یذین البتین لما قال
 رجل ان التقرین لشکون عنکم و التباعدین یکونکم ایضا **س**
 عالم دو گروه اند خلاصه و کس اند با اول علماء که راه دین را بر سر اند
 دویم متوکلان جو نیده فقر با باقی همه در ملک خدا بوالهوس اند
 ایضا **س** کردم از عقل سوالی که بگو ایمان چیست با عقل در گوش
 دلم گفت که ایمان ادب است با چند روزی که درین خانه تن بهمانے
 با ادب باش که خاصتی مهمان ادب است با ایضا **س**

ایضا بیچ است کج عالم کز نسبت دل غنی با چون دل فقرا
 بدینا چه حاجت است **ایضا** شاکو تا شاکو یا بے شاکو تا
 عطا یا بے رضا و تا رضا یا بے و را جو تا و را یا بے للجامع
 قال قدس سره ہذا فی معنی انما الاعمال بالنیات فمن طلب ذواتہ سبحانہ
 و جلالہ فمن طلب صفاتہ و جلالہ **ایضا** چکو میت کہ سمجانیہ دوست
 خراب تا سر و شش عالم غنیمت پروردگار دادہ است تا کہ امی بلند نظر شاہ باز
 سدرہ نشین تا نشین تو نہ این کج محنت آباد است تا تراز کنکر ہ
 عرش میرتد صغیر ہذا منت کہ درین داکرہ پاقاد است تا نصیحتی کمنت یاد گیر
 در عمل آر تا کہ این حدیث زیر طریقتیم یاد است تا رضا بدادہ بدہ و از جنین
 کرہ کبشا تا کہ بر من ولو در اختیار نگشاد است تا غم جهان مخور زید من مسرا
 یاد تا کہ این لطیفہ غنیمت زہرہ روی یاد است تا مجود رستی عہد از جهان
 ست ہناد تا کہ این عجوزہ عروس ہزار داماد است **ایضا**
ہ شہزاد بر صدر دل کشتن جو یوسف سہل نسبت تا مدتی در چاہ عم
 محبوبس بیاید نشست **ایضا** قال قدس سرہ نقل عن ذی
 النون انہ رای لسوا حل الشام امراتہ فقال لہا من این اقبلیت قالت من
 عند قوم تنجانی جنوبہم عن المضاجع فقال لہا الی این نزدیکین قالت الی رجال
 لا یہیم تجارتہ ولا بیع عن ذکر اللہ فقال لہا صغیرہم لی فالتثاؤت **ہ**

قوم ہوم ہم باشد قد علقنت ہما فالہم ہم تنو الی احد ہما فطلب القوم ہما
 ہم و سید ہم ہما با حسن مطلب ہم للواحد الصمد ہما ان تنازع ہم دنیا ولا شرفا
 من المطاعم واللذات والولد ہما ولا للبس ثياب فائق التوق ہما والروح
 سرور حل فی بلد ہما الامسار عتفی انہ منسرت ہما قد قارب المحطوفینا باعد الاعد ہما
 ہم رہائین عذران واودیتہ ہما فی الشواخ تلقاہم مع العدو ہما ایضا
 کبھی کہ طلب ہم او است عالم ہائیم ہما ذاتی کہ صفات او ست آدم ہائیم ہما
 اسی انکہ تو فی طالب اسم عظیم ہما از ما گذر کہ اسم اعظم ہائیم ایضا
 اسم عظیم کند کار خود ایدل خوش باش ہما کہ تلبیس و جیل دیو سیلمان نشود
 عشق می ورزم ہاید کہ این علم شریف ہما چون ہزارہا ذکر موجب حرمان نشود
 ذہرا تا نبود بہت عالی حافظ ہما طالب شیر خورشید و حشران نشود ہما
ایضا سحیرق النار من بیس ہما من ہوا النار کعبت سحیرق
 للبحار کثرنا یقول ذلک فی بیان الفناء فی اللہ والبقاء بہ ایضا
س تا دل ز وجود خویش برکنده نہی ہما و رب خود می خدای را بندہ نہی
 کیرم کہ تو جانی جہان زندہ بہت ہما تا زندہ بجانان نشوی زندہ نہی
ایضا آندم کہ حسن بود و از جہان نشان ہما والآن
 ان عرفت علی باعلیہ کان ہما اعدا و کون و کثرت صورت نمایش است
 فالکل واحد تجلی بکل نشان ہما نورسیت محض کرد باوصاف خود ظهور

نام تنوع است ظهورش بود جهان با هر پدید در نهان و عیان است غیر او با
 فی حد ذاته نه نهان است نه عیان با **ایضا**
 تا آنکه خود را پیش و پس داری گمان با بسته جسمی و محرومی ز جان نو
 زیر بالایش پس و صفت نیست با به جهت ذات جان من روشن
 است للجامع قال هذا قدس سره لما سأل عن علامة الصفا
ایضا که زخم خوری رو باز و دیگر منجور با رستم چه کند در صفت شاخ
 کل نسیرین با للجامع قال بذاتی جواب الذی اشتکی عن قدس سره عن
 مشجرة لبعض الدر او پیش مع فالقصد و انه منعی لطالب الذی المصا برة علی الاذی

فصل دوم در نکات منصوصه میفرمود

ربما يكون صاحب القلب افضل عن صاحب الاذن لان التفاضل ليس
 بدرجات اللطائف بل باعتبار القرب للجامع اى القرب بالاصل و
 هذا القول في بيان الظلال كذا في المکتوب الطريقة **ایضا**
 مخصوص ولايت محمدی است که جمیع لطائف جمع شده باز از انجا
 و طبران ننوده باصل روند و ليس بذاه الخصوصية لباير الوالاياست

ایضا میفرمودند که در فنا جسدی ایما است بموتوا قبل ان تموتوا
 و این فنا وقت عروج و طبر ان لطایف حاصل میشود خصوصاً روح بروج خطا
 و با بر میگردد للجامع و کذا فی اللبداء و المعارف و روح را وقت عروجش
 تعلق اگر بیدین است تا هم بدان اعتبار است که باز عود بدان خواهد آورد
 جز این اعتبار هیچ تعلق بیدین ندارد **ایضا** زوال العلم المحصولی علامته
 لقناء القلب و الحضور فی النفس للجامع فالاول هو الاتاقی والثانی هو
 الالفی کذا فی الکتاب المجدویتی و العصومیة **ایضا** سائر مشایخ سیر
 آفاقی تا عرض کفتم اندر تذاکا بران این طریق علم حصولی اشیا همه داخل
 آفاق است و هم سائر مشایخ سیر القسی را سیر فی الله تصور دیده و این اکابر
 سیر القسی را هم سیر الی الله نامند **ایضا** ما دامیکه سیر تطیل است آفاقی
 است و چون سیر تنبیر کرد و سیر القسی است للجامع فالاول سلوک
 والثانی جذبه **ایضا** شرک حقی پیش از لطائف عشره بکلیتہ زایل نمیکردد
 شانیه از شوائب باقی میماند صحابه کرام که به از او نشان هیچ کس از متاخران
 نخواهد شد هم ما مور لعلو بمبت براء از الله شرک حقی بودند ففهم ان بذاعی لیسیر
ایضا علامته القناء الا تم الرضا و الرضا هو التلذذ بالبلاء و الرضا قبل المنا
 ظل بلا اصل **ایضا** السیر الی الله هو قطع دائرة الامکان و السیر فی الله
 و هو قطع دائرة الوجود فیها العروج والاتحاد والتوسید و السیر عن

اللہ فی أثناء النزول و السیر فی الاشیاء کمال النزول للجامع و کذا فی المکاتیب
 المعصومیۃ ایضا اللطائف الخلقیۃ افضل من الامرۃ فاصل النفس
 اصل الاصل للقلب و اعلى من الانس فی کذا فی سائر اللطائف ایضا
 ایضا تجدد الامثال را کہ حضرت خواجہ مجدد الفنی قدس سرہ در مکاتیب
 مذکور فرمودہ است و بر حضرت شیخ اکبر محی الدین ابن عربی در آن
 مکاتیب بمثالات واضحہ مقال آورده ان ہمہ تجدد از نظر مال عارف
 است و رفتاء اتم تجدد با ستمار عدمی مبدل میشود کہ ہمہ ستمار عدمی نماید و باز
 در نزول و بقاء اتم عالم ستمار الوجود ظاہر میگردد و تجدد الامثال راجع الی الشہود
 لا الی الوجود کالتوحید الشہودی لا الوجودی ایضا وحدت وجودی
 برای طالب نردبان است و بسیار اولیا قائل وحدت وجودی اند و این
 عظیم حال است ولی مقصود حضرت خواجہ مجدد الفنی قدس سرہ از رد کردن
 بروحدت وجودی نہ بدان اعتبار است کہ صاحب وحدت وجودی نمیتوان
 گفت و صاحب هیچ کمال نمیتوان تصور بدیل بدان اعتبار است کہ آنرا کہ اولیا وحدت
 وجودی می بینند نزد حدید البصران صاحب صحیح و خبرت در حقیقت و واقع
 بہمان وحدت شہودی او نشان است کہ در شہود نشان وحدت وجود
 بنماید چیزی کہ چیز بر انمی بیند پس میگوید کہ در واقع چیزی کہ وجود هیچ موجود
 نیست و واقع شہود دیگر است و واقع موجود دیگر چنانچہ نجوم در روز

مشہود نمیدور واقع موجود و پس بدین یک کتاب را واحد و مشہود
 توان گفت نہ واحد و وجود ایضا کسی از حضرت ایشان پرسید کہ اویا گفته
 اند المجاز قنطرة الحقیقة یعنی بدون مجاز حقیقت رسیدن مشکل است پس
 این قول را نزد لغت شنیدیان چه معنی باشد یا قول مردود فرمودند کہ شیخ جامی کہ
 متوسل حضرت خواجہ احرار است قدس سرہم چنان مفسر باید کہ **متاب** از عشق رو کرد
 مجازی است تا کہ آن بہ حقیقت کار سازی است تا پس مطلقاً قول مردود
 نباید گفت بل بشرح و مصطلح خواجگان ما سنائیث چنان مفسرید کہ مجاز ظل
 حقیقت را گوید و از ظل باصل شاہ راہ است کشادہ لان صورتہ الشیء بانکاش
 بہ ذلک الشیء وہم مجاز و لعنت بمعنی بالیق العبور عنہ آمدہ و در اصطلاح انبیا
 مراد از قلب حقیقت جامہ امریست نہ قلب صنوبری مضمونہ کہ ذکر است
 مراد حقیقت را پس مقصود ہم همان حقیقت است نہ ہمین ذکر ولی از اینجا
 کہ در رنگ ارتباط فرع باصل این مضمونہ لحمی الضباط باصل خود حقیقت جامعہ
 دارد و عشق و گاہی نہ قلب صنوبری بہت محافظت از خواطر ماسوی بسبب
 تاثر و عشق باصل و حقیقت است از اینجا است کہ گفتند **س** علی ہر قلبیک
 کن کائنات طائر ہا پس معنی بیست چنین باشد کہ از عشق مجازی غلبہ علی ہر قلبیک
 العبور عنہ کہ عشق بر گاہی قلب صنوبری است و متاب بلکہ در عشق
 سی بکار آرد کہ بہ حصول و حصول اصل اصیل کہ حقیقت جامع است کار ساز

است والله اعلم بالصواب ایضا عشق عمین حسرت است بی حزن
 چیرمی نمیکشاید و کان رسول الله صلی الله علیه وسلم دائم الحزن فاطلبوا الحزن
 فان القلب یخلی بالحزن ایضا قلب زیر پستان چپ است و روح زیر
 پستان راست و سر بالا پستان چپ و خفی بالا پستان راست ولی هر دو
 مانع بصد راند و خفی فوقهانی الوسط للجماع مع این ترتیب مصطلح بسیار مشناخ
 است و کذا فی الفتنح و اربع الا بهار و الممولات المطهرتیه و غیرها مکتوب
 منقول عن الشیخ المخلص بالوحدت قدس سره فی هذا البیان و در محزن النوار
 حضرت خواجہ صفی الله قدس سره الاظهر النوار سر بالا پستان راست و خفی
 بعکس آن مرفوم است و یوید بقول عبارة المبدء ان تقاس علی الترتیب اللفظ
 والمنشئ المرتب وان تقاس علی غیر المرتب فتلك العبارات ایضا توید بقول
 الاول ایضا در وحدت و واحدیت که عبارت از علم جمعی و تفصیلی در
 اصطلاح مشناخ متقدمه است آنچه از اقسام النوار و اسرار و تجلیات بارقات
 شازقات ظاہر میشوند پس ازین مبرین نمیشوند که فوق ازین مبرین بالارود
 معالیه بریرکی و یحییئے استند و کل اللسانی علی التدریج حاصل می آید عن
 الله طلال لسانه مناسب بان اول و من عرفت کل لسانه مناسب با برین
 است ایضا ابتداء قنار النفس و ترکیبها بعد و وصولها بمقام القلب بالبروج
 و ارتقاء القلب بالروح للجماع و کذا فی السبذ و المعارف ایضا

تجلی برقی همان عین تجلی ذاتی است ولی برقی باعتبار ظهور و خامتواثر گفته
اند پس تا کہ برقی است اکابران مسلم نمیدارند و المقبول او اکانت مستحضره و ائمتہ
و دوامها لا یحصل الا بعد الوصول الی الذات بفناء النفس ایضا قدورون
شدہ فی ایام دہر کم لغنمات فتقرضوا الیہا یعنی تجلیات برق و شش پی و پیری
آیند پس متوجہ آنها شوند و بعد از ان رونہ نمایند ایضا قد قیل الوقت بیعت
قاطع ان وقت عبارت از ظهور تجلی برقی است کہ بوقت ظهورش غیر ذاتہ سبحانہ و
تعالیٰ ہمہ را فنا عظیم می بخشد و ہمہ را معدوم بے عین و اثر میسازد ایضا قیل
اقل اند کہ کسروج از اسم و جوبی کرده قطع مراتب صفات و شیون و اعتبارات
نمودہ بذات رسیده باشند و انانکہ قطع مراتب اسما و مکانی بسیر و سلوک
تفصیلی میکنند در عالم بسیار شدہ اند ولی الحمد للہ کہ نسبت طریقہ نقشبندیہ باعتبار
اندراج النہایت فی البدایت از این سیر تفصیلی جداست **س** ہر کدہ مرد
میدان کہ شرد و پشہ آخر سلیمان کے شود ایضا باید دانست کہ ولی
صاحب اخفی ہم از ان نبی کہ صاحب قلب باشد افضل شویبل سیرین ولی صاحب ضمنی ہم زیر قدم
ولایت قلبی آن نبی باید گفت کہ نبی صاحب ولایت اخفی براز نبی کہ صاحب
ولایت مادیون اخفی است افضل و علی شاید شمر و للجامع کذا فی دائرہ کمالا
عالم الامر و بعد ذلک لیس کذلک بل التفاصل فی الانبیاء باہر آخر فی کن
صاحب السیرین الانبیاء عظیم الشان من الخفی فتنہ ایضا آنچه میگویند

که طمان ولی زیرتدم موسوی و عیسوی و محمدی علی نبیا و علیهم الصلوٰة والسلام
 بدان اعتبار است که بعد از یقین آن ولی اسم یا صفت است که همان صفت یا اسم
 جزئی است مراد اسم یا صفت مطلقه را که بعد از یقین آن نبی است للجامع کذا فی
 المکاتیب النجدیه فی مفصلا **ایضا** بر ولی چون بعد از یقین صفت مفید است
 لاچار بود اسط متابع است انبیا ترقی خواهد یافت و بسبب ترقی چون آن صفت
 مفیده بمطلقه خواهد پیوست رفع قید حاصل خواهد نمود **ایضا** عین ثابتیه هر شخصه مکان
 است که بود عدم لوی معتزل است و یقین بر شخصه و جوبی در مرتبه سما و صفا
 است پس محل اعیان ثابتات را خانه و جوب نباید گفت عندالمجدوبین قد
 سر **ایضا** از علم آنست که عدمی را از لا شئیت محض بر آورده متمترج
 بعلم واجبی کرده اند در آئینه وجود و توابع وجود و مراتب امکانیه و حسن و هم و جمیع
 ذرات نموده اند **ایضا** آنست که حق سبحانه روح مجرد و ممکن را قوی
 بخش که افعال احسام صادر نماید تسلسل از وجود عنصری یا بعد از ملمات **ایضا**
 ممکن آنست که عدم محض را بعکس صفات متمترج نموده و پرتوی از حضرت
 وجود داشته بر این ماهیت متمترجنداخته مبداء آثار خارجیه کرد آنست روان
 را ماهیت عدمی نیز گویند **ایضا** مرتبه حسن آنکه آن عدم را که بعکس
 صفات ثابت بخشیدند که آن ثبوت بر رفع و هم مرتفع کرد و زیر آنکه و هم
 آن ثبوت عدمی است که بر رفع و هم مرتفع شود **ایضا** وجودش لامری

مانند وجود مشایخ کرام و صفات اصنافیه است که تا یم بصفاست بودند
 اولاً رؤشان بعد مودنیالوده با شد بعد از آن بقنا، اتم شرف و نامند
 و بقنا قیام آن را از ما هست عدیه و بقنا بشیون وجود خشیده وجود
 اخروی محی بشندان زمان وجودشان نفس الامر میشود و جمیع موجودات
 اخروی نفس الامری اند **الیه** اثبوت و همی وجود جمیع ممکنات
 است وجود و ثبوت و همی دارند و آن صند خارجی و نفس الامری است
 بل این وجود ممکنات را بعد الخلق و همی محسوسی باید گفت زیرا که در و هم
 و هم فرق است للجامع این هر شش مقوله در بیان مصطلحات حضرت
 مجدد الفی قدس سره است پس تفصیل آن بر ما هر آن نقیصت حضرت
 خواجه قدس سره مخفی نیست **الیه** شخصی از حضرت ایشان قدس سره پرسید
 که نفس چیست و ترفیش چه باشد که بدان معروف شود و قدس سره که بعد
 از آنکه در رحم نطفه چهار راه استقراری باید روح را کلی بدین عنصری تعلق میدهند پس
 از آن این نفس یک قوت طبیعت که در بدن حادث میشود که تدبیر عالم اجسام
 بر او است و اماره تا زمان است که مدعی بدعوی ربوبیت است و روح حیوانی که آنرا
 نفس حیوانی هم گویند چهار است که صاعد از مصله قلب صنوبری میگردد پس اول لعلق
 بقوت طبعی مذکور میدارد و بعد از آن وفق تدبیرش سر بیان در تمامی بدن میکند للجامع
 فقهم ان هذا الذي يدعى بالربوبية ليس في حيوان من الحيوانات سوى الانسان

ایضا شخصی از حضرت ایشان درباره حضرت محمد صوم خودم روح قدس سره
 رسید که در کدام مقام بودند فرمودند قدس سره مقامات و حالات اولیا و
 او بیانه داند مگر در قطیبت او شکی نیست باری با اینحضرت در سیر سلوک حالیم در
 مقام نام گردید در بیان مستند اعیان ثابسات که ما هیات مجموع انما
 یا غیر مجموع لوی مکالمه کردم اما دیدم که حسب مشربش درک فایز داشت
 و خوب با صوب در دین چنان صحت فحالیست که اگر فی المثل گذر ما
 لیسری در جوار فرودش افتد در می بچیره اش انس گرفته شود ایضا طاب

را با یوس شدن نباید که رویتاس من روح الله الا التوم العاسقون
 یاوسی را هم زهره شیطانی باید که صورت بدون پاس از شر استعمال باید داد
 ولی باز برای اشتغال دید شاید گمانست که این قدر اشتغال داشتیم که مفر
 ترس انشاء از آن بیخ نیست ایضا از هزارها با اولیا که با سو و ظن بسیارند
 که سورا قلب نماید و بر مخالفان ایشان خوف سوء عاقبت است در اولیا اکام
 اولیا افضل یک بر دیگری بکجا هرگز نباید ایضا بعضی در میان در دل برای
 ترقی حال و نفس باطن داشته به خود درش عرض میکند زنده پس بجزه شیطانی
 متوهم میشوند که ما عرض کردیم اگر سر عنایت خود کرد تا مالک است ایضاً سوء
 او بر طرفت است اگر استعدا از خود مشایخ متوفی میشود عرض نماز بعد کفایت
 میکند و در حضور کامل صاحب حیات عرض زمانی موافق چنانی باید نمود ایضا بعضی
 پیرو اقسام است به آنکه بر دست بزرگی و ما بعد دل لوبه از معاصی نماید شرفش
 آنت که باز هرگز گرد کسیره بگردد و از صنایع هم از جناب نماید اما اگر حاصل
 گردد با عمل حشش باز مکافات کند و صد و یکین ناقص آن میکند بیعت
 دوم برای انجسالی بنامندانی باشد برای دخول در بارت که مخصوص
 بان خاندان عالیان است چنانچه مولانا طریقه حضرت خود چقدر از قدس سره

بشارت است عفت کک و لمن توصل بک الی یوم القیمۃ و حضرت عوف اعظم جلیل
 فرموده است کہ مردان من بنی تو یعنی میرند شرطش آنست کہ و انما خود را از سوغطن
 با کابری بقیه بگوید و او کہ سوغطن منجر بسوء اعتقاد گردیده ناقض العہد خواهد شد بعیت
 بیوم برائی تقاضہ کمالات خاندان باشد شرطش بعد استقامت بر شریعت اشتغال
 بر اذکار و افکار طریقت است و ترک استقامت اشتغال بملاہی پیش از
 حصول ملکہ ذکر ناقض آنست چہارم آنست کہ بعضی بے اعتقادان و منکران
 خود را ظاہر داخل طریقت می کنند کہ بدان در بجا زہد بیدین لاشیخہ نشینم
 الشیطان رشتکاری صوری شونہا بچنین کسان را اگر چه داخل طریقت پیش از
 رجوع حقیقی کردن سزاوار نیست ولیکن اکابران حضرت دادہ است بران
 نظر کہ ممکن است کہ چہن کسی ہم پیرت طریقت باز رجوع کند و فائز مارب گردد
 للجامع و بہاۃ البیتہ بجز اعطاء الطریقۃ لاکل الربوا ایضانی الکاتب المجدوب
 ایضا بعضی مردان در دل برہ ترقی حال و فیض باطن داشته بحضور حضرت
 میگذرانند پس خطرہ شیطانی متوہم میشوند کہ ماعرض کردیم اگر پیر عنایت خواهد کرد
 تا مالک است این معنی سوء ادب طریقت است اگر استمداد از تسبیح و شامخ
 متوفی میجوید عرض نیاز بدل کفایت میکند و در حضور کامل صاحب حیات
 عرض زبانی موافق جانے باید نمود ایضا خواب نومید اکابران و اولیاء در
 رنگ خیال سائر الناس نباید کہ رویا جز و نبوت اند ایضا اگر طالبی را در

خواب صورت کامل امر کلام کار نماید بران عمل کردن بدون نال و رکن نباید
 بیسنے اگر موافق شریعت و طریقت باشند لایق عمل سنت والا لاجنا چه صحیح
 ترو حضرت شیخ اکبر محی الدین عربی قدس سرہ آمدہ پرسید کہ رسول اللہ صلی اللہ
 علیہ وسلم ز اور خواب دیدم کہ رخصت باکل مسکرا تم دادہ اند پس حضرت شیخ
 قدس سرہ متعجب ماندہ در بارگاہ حضرت مصطفوی علی صاحبہا الصلوٰۃ و
 السلام عرض داشتہ تحقیقت حال آن شخص پرسید حضرت بابت علیہ الصلوٰۃ
 والسلام فرمودند کہ آن شخص البتہ میل بمسکرات و آواز ابلات شرب کفتم
 و او شرب فہمیدہ فافہم و تنبہ ایضاً در معاملہ حقانین بعضی اگر چه در صورت
 دائرہ پابین اندولی با فضیلت اعلیٰ اند و رنگ فضیلت عالم خلق از عالم
 احیاناً جو تحقیقت محمدی علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام از تحقیقت کعبہ افضل
 است با وجود آنکہ این مسجود الیہ است للجامع کہ ذانی المکاتیب المعصومیۃ ایضاً
 ترتیب انتباہ طلب طالب برامی یاد کرد و الہی درین طریقت معمول بریکے
 ازین شش طرق است یکی ذکر اسم ذاتی اللہ دوم وقوف قلبی سوم وقوف
 عدوی چہارم مراقبہ پنجم رابطہ ششم محبت کامل کمال کمال مگر شیخ پر وقت
 را اختیار است کہ بموجب استعداد طالب وقت تلقین اورا یکے از اینہا امر فرماید
 یا بدوست چنانچہ برابطہ و اسم یا اسم و وقوف عدوی و رابطہ للجامع الاول ہو
 المعروف بان یدکر اللہ بلا صفتہ و غرض واضعاً لسانہ فی حنکہ و اسم اللہ فی

قلبه وفيه عن الشيخ الملقب بالوحدت قدس سره هذين البيتين
 جام لوحيد الکنی ساقی وحدت نوش کن به سگد گوهر ریس از لعل تلالی
 پوش کن به شاخ مرجان راستون ستون یا قوتی نماه، جام نرگس را برک نشین
 سرلوش کن به، والثانی ان یکن الطالب ناظر فی قلبه ومتوجهاً الیه بلا
 تکرار اسم الذات لم یصح الحرس الظاہرة والباطنة حتی لا یدخل فی القلب
 خاطر من غیر الله والثالث هو النقی والابیات علی الترتیب المعروف عند
 النقشبندیة والرابع یصح الحرس الظاہرة فی انظار ظهور اللطوب وبعثاً
 التسمیة هنا علی نیت اقیام اوصاعده والخامس هو اخذ صورة الشيخ فی
 القلب والصوره فی المتکلمة الی فی الراس علی کیفیت امر الشيخ والسادس
 رہا تشریحاً حدیثاً لا یختم برعاية حقوق الشيخ وآدابہ كما کان فی زمن البسی
 صلی اللہ علیہ وسلم حدوا ولا ایضا مثلاً اگر طالب را حرکت بلی طلبی نشود تا
 طاعت و زکوة نہ تحرک در طریقت مشروط نیست بوجوب امر کامل عمل در
 طلب کوشش و در اصعار و نابودن و فی خود نشدن سعی و زور ایضا
 بسیار طالبان چنان قطع راه حقیقت می نمایند کہ ذکر خداوندی بسان ہم معروض نگردد
 و الخلق بویہ بالفعل من ان العباد الذنوری انه قال ہیاتہ الذکر ان یغیب الذکر فی
 الذکر عن الذکر ویستغنی بحدیثہ من رجوع الی مقام الذکر ایضا اذا تقد الذکر
 فقد وجد الخصور و طغیة من المللہ ولہا الدعویۃ للجامع لیم قد فعل عن لوص الکامل
 انه قال ہیاتہ الذکر و ام الجہود کذا فی القعۃ ایضا صانہ دہر محل الصانی ذکر الکر
 ست کذا الذخوف و طغیۃ دہر محل نزولش اثر جہد الائم للجامع فی بیان کلام
 منطوق علی حدیث سعید من شیخی قدس سرہ و یکنذا ان یوش اللطوب ایضا
 الابیات ہذہ نہ منادی حدیث بل کسب ہا رسید از لوی زبان بردہم
 کہ خوف از اسوی اللہ علی شرفست ہا کہ این شرفست اولی شرفست ہا نمی بردہم

خوف جز حق با که نفع و نقص جز او نسبت مطلق با اگر چسب رجاء عالی مقام است با
 ولی تنبیه نفس از خوف تام است با ازین جا ذکر خوفم خوشتر آمد با که شیطان را
 هلاکت زد و سر آمد با الا ای مینه عقلمت کس از گوش با نشان عارفان در خوف
 میوش با اگر بر زهره آید خوف از دل با نشانش وجد با نقص است مثال
 با و گر این خوف زین اندازه غالب با شود در غشی آرد مرگ طالب با و گر
 از قلب آید خوف بر سر با باید عقل را چون غنچه صر صر با چون مجنون بر مجنونی گیرد
 با چوستان راه مفتونی گیرد با و کرد در ریه که در خوف واقع با شود بر اشتها
 را نیک وافع با بجائی اکل کرد و جوع خوی با بجائی شرب سازد عطش جوی
 بجائی تندرستی مرض باید با بجائی غرض نفسی الغرض باید با و کرد رکب کرد و جوع
 قاسم با جگر خون میشود از خزن دایم با نشان این عمل کس طول است با با
 ذباب النوم از سر طول است با شهبود الرب هم مخصوص است با و گر بر
 گفت کرد و خوف افزون با نماید حل با غیر موزون با نشانش وحش و غلت
 از خلایق با جوش از خلق میاید جفاقی با بدل نور خفایق و زلاصق با جسد
 را مرض عشته شلاصق و کربس خون مخصوص است خاطر با مقام و حال پیش
 اوست با هر با نشانش حیرت و میجان هوست با بحال موسوی دل در خرو
 است با این صعق چو شے و ترع روح است با درینجا ضعف باطن را فوج
 بلے این خوف از ملکوت بیروت با بود کجی پیرا سراسر را لا هوت با بسا از

در این خصوص است

تابعین را حال این است تا بسا اصحاب را افضل اینست تا از ان جمله ربع این خشم
 است تا اویس صاحب شان عظیم است تا ابو بکر و عمر هم این مسعود تا خلیفه عظیم سعید
 و سعد محمود تا و اگر از قلب آید خوف بر نفس تا بنا عشق سوزد سر بر نفس تا
 همه عادت طبعی زور باید تا بجایش شغل معنی بر نفس آید تا ولایت را باین مشروط
 میدان حضور دل باین مربوط میدان تا هر آنچه از خوف کردستم بیانی بر نفس ایجاد
 و او هم عنانی تا سبب اجمال بهتر از طوالت تا طوالت سمع را بخشید طالت ایضا
 مرید را باید که صورت پیر البسان اشخاص اعوام نداند که بحر نور الهی در کوزه صورت پیر در
 کرده اند جامع فی هذا البیان ایضا قضیده وی بنده **دوش** اندر مجلس عشاق مست
 بود سخن مدح زندان است تا چند سخن از لب عاشق شنو تا کان دهد دل مرده را جان
 نو تا نکته های عاشقان فوق از بیان تا همچو موج بحر باشد بیکران تا لیک زن خمیری
 بیارم در قلم تا خود قلم از مدح شان کرد و علم تا بین که طنبور دل زاو تا عشق تا لغزه زیبا
 کند را سر عشق تا لغزه و او دی است این حکیمان تا کشت زور و قصان زمین و آسمان
 تا تا ز نارش لغزه و صفت ولی تا تا ز نار هوس تا بگسلی تا ز انبیا کتیار لغزه را شنو
 باز سوی مجلس زندان به بو تا کاین وجود عارف کال به بین تا که ز نور است و یا از آب
 و طین تا آب و طین نبود وجود عارفان تا نور محض و فوق و صفت و اصفان تا که نبود
 نور بودی آب و طین تا تا کجا کردی ملائک سجده بین تا صورت محبوب وارد
 ذی الرشاو تا جز همین اعضا دیگر به بنا و سر زیمت وارد و رواج جمال تا تا جمال الله

زو کیرد مثال ملا بروان از حفظ و عینین از حیا بی جهت از غزالہی بے ریاء فاه از
 صدق و زبان از حکمت است و سببہ از حلم باز و قدرت است و فقریتش از توکل بر خدا
 و جروش از تبار ہر کف و او جدا و ہر دو دستش شد مصور از کرم و از انامل جو و آمد لاجرم و
 بانسی بین از زمین سخن الہ و ایسیرت شد بسیارت را پناہ و بطنش از ورع خدا بگریزیدہ
 اند و ہم زہدش فخرنا کردیدہ اند و از استقامت ہر دو ساقش را بین و از رجا و
 خوف پایش را کزین و دل ز فطنت و روح از علم خدا و کالقمرن غیب افق قد بد و
 از امانت ایزدی و اردو حیات و از لباس زہدت و عالی صفات و شد مدثر از دنا و
 حق و از از ارض رستہ از فلق و وہ تبا و ذکر زیاد برش و تاج فاخر از تواضع
 بر سرش و از خشیتہ تخت زیبا ساختہ و از فرست خوش علم فراختہ و خاتم
 از انستش مزین دست شد و حاکم کونین بالا دست شد و بیت او شد از خضوع
 ایزدی و شمع متبیش کشت شرع احمدی و با چنین اوصاف کامل را شناس و
 شد خلیفہ خاص و خاص ب ناس و حرمت این خاکیان نور محض و حرمت
 این چابکان رفع و خفض و حرمت این پاکبازان ہد و حرمت این کیو جو دان
 خدا و حرمت این صاحبان مویبت و حرمت این جانہا و کمرست و یا الہی
 و سب از مویب و سبب شان و ہرین آوریم طلب مطلوب شان و این سبب ما ہم چنان
 کن بر سببید و با محمد شد صفت اسم سعید و ایضا مشایخ کہ یقین اول حقیقت
 محمدی را گفتند اند این سخن بے ریب صحیح است کہ اول با خلق اللہ نوری حدیث

صریح است ولی آنرا که حقیقت محمدی قرار داده اند هنوز حقیقت فوق الفوق نشان
 است ایضا معنی حدیث انا احمد بلا یم بر تقدیر صحیح حدیث نزد صوفیہ صافیہ
 قدس سرهم کہ امثال این بعضی احادیث با سائید صوفیہ ہم ثابت شده اند نہ نسبت
 کہ احمد صلی اللہ علیہ وسلم را خدا بگوید کہ بل آنست کہ حدیث فی شانہ عند اللہ
 و فرد است فی رتبہ عندہ کہ در آن حدیث و فردیت کسی ہمد و ثن ثانی
 او نسبت و نباشند ایضا چنانچہ اسم محمد و احمد حقیقت جداگانہ اولیہ کرام محمد
 ذکر کردہ کذب برائی ہر اسم او صلی اللہ علیہ وسلم حقیقت جداگانہ است ولی
 اکابران نظر بر جامعیت حقیقت محمدی علی صاحبہا الصلوٰۃ و التحیۃ نوشتہ
 کہ این حقیقت ہر ہمہ را جامع است باز ہر یک را جدا نگویند اثنی عشر و کابھی در
 حال معاملہ حقائق و النوار سائر اسما مصطفوی صلی اللہ علیہ وسلم ہم ظاہر و
 باہر میشوند ایضا موجب اصطلاح اکابران معلوم است کہ نشان از صفت بسیار
 عالی است پس بہاء سیرالی اللہ محمدی المشرب تا اسمی است کہ بعد از فنا در آن
 در شان الاسم فانی شدہ بقنانی اللہ مشرف میگردد و غیر محمدی المشرب
 را سیرالی اللہ نہایت تا ب صفت کہ رب او است میرسد ایضا محمدی
 المشرب در فنا زوال عین و اثر او را حاصل میشود و غیر محمدی المشرب را
 اثر باقی است للجامع و البقاع علی قیاس الفنا ان کان الفنا تم فیکون البقا
 اکمل ایضا مہندی شاغل بر یاد داشت و یاد کرد را اگر چہ در طریقت از

اورا منع فرموده اند ولی مستندی که اشتغال بقسب هم نمی نماید منع نسبت بل
 برای او بهتر است که او را از دست نهد بیاورد داشت و یاد کرد و تابع عبادت
 است که مساوی او بیچ نسبت ولی آنرا که آن نسبت از عبادت او را پس
 پائین شود شخصی و یدیم که دلایل الخیر است را بصدق و محبت و خلوص نسبت
 باطن بمواطبت میخواند شبی او را اشاره بشاره منامی که نزد فلانی کاملی مکمل
 برود و مرید شود چنان کرد و بیاورد کرد و یاد داشت فائز کرد و بدیج جامع مرید
 این طریقہ علیہ را باید که در شبان روزی یکبار کلمہ تہلیل و کھجد در روز را هرگز نهد
 هرگز قطعاً از دست نهد بیاورد بر آن هر چه شتر او کند بهتر و مرضی و اولی
ایضا الاسم الباطن هو حضرت الوجود والوجود والاسم الظاهر تفصیل اولک
 الاجمال للجوامع الاول العلیا والثانی الکبری والاول اسم کالعلیم والثانی
 صفتہ کالعلم بالسر فیہا **ایضا** الحقیقت التمجیدیه ہو التعمین الاول عند الشیخ
 الاکبر قدس سرہ الاظهر و بوظل خامس عند المجد و قدس سرہ الامجد للجامع التعمین
 الاول عند الشیخ هو العلم الجمالی و فوقہ مرتبۃ الحیات و فوقہ الوجود التفسیوی و فوقہ
 الوجود الاجمالی و فوقہ الخلت و فوقہ الحسب الذی هو التعمین المشار الیه فی کتب
 کثر انحصیافا حیث **ایضا** آنچه اکابر آن گفته است که نبوت قید است یا صحابه
 لا بعیانہ معنایش آنست که هنوز ذات بحت بیچون و بیچگون برتر است و اینجا
 در عروج نباید است بل حقیقت کسبه که مسجود الیه است هم جامی الیتادن

نیست فدائت بجهان فوق الفوق و وراء الورا **ایضا** و اعد ربک حتی باتیک
 الیقین را علماء ما بموت بیان کرده اند ولی موجب انا دیت او بسیار علیهم
 الصلوة والسلام و رقبور بعد المات عبادات ثابت است چنانچه از موسی
 علیه السلام در رقبور حدیث صریح است پس موجب تاویلات متصوفه چنان تاویل
 بیناید که از عبادت تاویل معرفت است چنانچه ما خلقت الجن والانس للعبادة
 را معنی لعرفون بسیار را کابر نوشته اند و از یقین حق الیقین مرزوداشته آید که
 معرفت را حق الیقین نهایت است للجماع لا یخفی ان حق الیقین لكل واحد
 لا یكون الا على قدر معرفته فتأمل **ایضا** مرید همان شود که پیش مرشد بحضال
 سب برورش نماید برضی علی الجوع و لا یام لیل و لا یرک صاحبه و ان ضرب
 و جفاه للجماع و یؤیده قول الحسن البصری العرفة اوصاف الکلب الخ
ایضا آنچه مشایخ گفته اند که در مقام محمود نبوی هفت لواء اند و در آن الوتیه
 اسماء الهی شانزده صد و شصت و چهار مندرج اند و این همه الوتیه را الوتیه الحمد منزه
 اند در نظر اکابر ان نقش بند بر آن یک لواء است و بس و ان حقیقت بمصطفی
 خاص الخاص است که آنرا البیاقیت تقرب خاص حمد بذات بیچون و محمول محراب
 و مبر ثابت است و همان مشایخ از حقیقت محمدی که پائین از آن مرتبه خاص
 الخاص هفت درجه است ان سخن گفته که بر او شان در نظر کشفی درجات نوبه
 و مراتب بالایه حقیقت منعکس شده منظور رشید است و چندک اسماء الهی که لوتیه

اندید این اعتبار است لکن لواء و ظهور تسعة و تسعون اسماء الا الواسع الذی التمام
 والمعروف بالعام الجلی عند من یب تفصیل الاسماء والشیون والاعیان والرائق
 الذانیل سبب جوده و سبعون اسما و لقطع النظر عن رقائق الاسماء و تفصیلهائی تدا ایضا
 تسعة و تسعون اسمالان الاسماء لواقفیة فلا یقال بازاد ماورد ایضا وصال عریانی
 که در عروج و فساد است بیدید دیگر است و آن وصال عریانی که بعد الموت منجلی میشود
 دیگر بقدر منزلت نود و نه بر یک این را بر آن تفوق است للجامع مؤید آن حدیث
 است که یک رحمة از صد در دنیا آمده است و نود و نه برای آخرت ذخیره است
 ایضا وصال عریانی که در عروج است بعد زوال خیال حاصل میشود و وصال
 عریانی اخروی بذاب روح از بدن ایضا خیال هر چند دائره کشاده است
 که در هر جا است و در لیکن در وصال است عریانی جائز ندارد للجامع لان لا دخل فی
 الذات فذات الشی المعرا و المبر عن الخیال و المثال ایضا موجودات اخروی
 که در بین عالم مشهود و مرئی میشوند هم از تاثیر عالم مثال اند و حقیقت نفس الاری شان
 در منجلی آید ایضا علماء ان تبدوا ما فی انفسکم الا یرا منسوخ میگویند و بر خطر است
 سر حساب نمیدارند ولی بر احوال اول و لایت اگر این آیه منسوخ نباشد چه خوش
 باشد زیرا که خواص اولیا را خطر سبیه بودن نمیکند و للجامع این خصوصیت
 حضرت ایشان است قدس سره که میفرمودند که از ان زمان که حضرت خواجسته ثانی
 قدس سره مراد کرده فرمودند که ترا ازین جهان بدر کرده ایم هنوز هم چنین خواطر را در

دل زه سیدی تاناہ و زکاهی خاطر ممنوع شرعی در دل من راہ نیافت است **ایضا** اولیاً کہ
 بقنا ماتم لنبأ کمل شرف شدہ اند و بوجود موموشتانی انمزوج ذاتی یافت شد است کہ بعد
 المات ہم برای متوسلان خویش استغاثہ بحبیب الدعوات می زند و باز مدعای نشان را از باری
 بجا می بر آید للجامع قال الشیخ علی القاری من یستمد من الحیات یتدیر بعد المات و از زبان
 حضرت ایشان این نقل بار شنیدیم کہ در استدلال قبور نیز می فرمودند کہ باری کی را حکم وقت
 در بخاری شریف از شاہ بلند زید ختم لاک شد کہ وقت توجہ بجز از شریف حضرت خواجه شاہ نقشبند
 کردم بستی از فرار آید و مرگرفته اینجا استاده کرد و تفسیر مقولات حضرت ایشان و نکات
 عجیب و غریب چندان اند کہ اگر جملی جمع نماید کار بد فائز رسد زیرا کہ تمامی عمر شریف در تدبیر
 و عطا تفسیر و حدیث و فقه و تصوف میگذرانید و اولی این جامع حسب مناسبت سنین عمر کردی
 چند مقولات ایجازاً بآوردہ لانه من لم یتاثر بقول لم یتاثر بدفترا الحمد للذی بدلنا الہذا و
 ما كنا نعبدی لولا ان بدلنا اللہ لقد جارت رسلنا بالحق اللهم انعم و اکرم بما فی ہذہ الرسالۃ
 الموحدة علی و علی اولاد الصوریة والمعنویة بجاه سید المرسلین صلوات اللہ و سلامہ علیہم
 اجمعین الی یوم الدین آمین تمت

خاتمة الكتاب

نقشبندك نقشبندك در صورت نقشبندی خود صورت آئینه حیران - چرا که در نقشبند
 کشتی حسن عروس نیایش و خوبی ستایش محبوب حقیقی کلک و عقل نادان -
 اکثر عاقلان کعبه جلالتش در حیرت - و اقل واقفان قبله کمالش در خیرت
 عاشقان بحر موج عشق در تله آب و موش تا فان گوهر جمال جلال دو گرداب -
 جل جلاله و عم نواله و عظم ثناء و اعظم ذکره و لالی بحر دُخار ناپیدا کنایه بر آن دریم
 صاحب خلق عظیم همیشه شریعت گوهر ابدی طریقت آبر و بخش معرفت جان
 حقیقت ثمار است که نقشبند خاتم النبیین فضل الانبیاء و المرسلین شفیع النبیین
 رحمت اللعالمین حبیب پروردگار سید الابرار است آنکه نور وحدت را بطهور
 کثرت و سحر کثرت را بکوزه وحدت در آورد و از میدان شریعت گونی
 حقیقت بزور بازی طریقت برد و صل الله تعالی علیه و علی آله و اصحابه و
 بارک و سلم اما بعد خاکسار حاجی محمد صدیق ابن حاجی باشم سمن مجرم
 نقشبندی عرض پرواز است بزنگ لبیل نغمه طراز که این کتاب مستطاب
 هدایت ناب پیر طریقت واقف اسرار حقیقت جنید زمان شبلی دوران
 سلسله جنیان باب تفرید و حلقه گیر در توحید حضرت کرامت منزلت
 جناب خواجہ محمد سعید نقشبندی مجددی لازال شمس اسفاضہم مستتیرا

مشتمل بر حالات و کلمات و خوارق عادات جناب حقیقت نایب طرفیت
انتساب قطب الاقطاب غوث الاحباب مرجع ہر شیخ و شاہ محقق
رموز معرفت مدقق امور حقیقت معنی قوانین عرفان مدلل بر امین القانین
حضرت مرشدنا و مولانا شیخ المشایخ خواجہ محمد حسن مہاجر مدنی منور ۵
قدس سرہ العزیز ترتیب یافت تالیف نستم ماہ رمضان المبارک ۱۳۱۲ھ
صورت خوردنید تا بان از افق طبع یافت و سرور افزای دل عاشقان نور
پیراچی چشم مشتاقان گردید و اسلام علی من انتج الہدی
تالیف وصال مرشد با کمال کرامت شمار ولایت آثار مخزن البوار لاہوتی محرم
اسرار بروقی منبع علوم روحانیہ مجمع فیوض سبحانیہ حضرت عالی مثلث
مولانا و مرشدنا مہاجر مدنی قدس سرہ السامی من طبع اول و احقر اخلص عن
عند و ہو ہذا ازین چار مصرع تالیف نستم ماہ رمضان المبارک ۱۳۱۲ھ

تالیف اول

کریم نیاپی حمید دوران ایاز رحمان سراج دینا
سعید و صغی منیر یاز برگ و مولی سعید عقی
۱۳

مدیر گویشم احسان فہیم و صوفی قدیم معنی
نبی مکرم کریم و ایم حبیب بر حق ایاز رگی
۱۲

ایضا و دیگر

چو گشت عازم فرود کس خضر را هدا
 ز رحلت شد اورنگ جان حق جویان
 سن وفات با خلاص زار رضوان گفت

مزد و چرخ الم در دل اولوالالباب
 عمین شدند میدان وزمره احباب
 برای سیر حبان رفت زاهد و آب

ایضا پیوم

وز غم تحصیل مرشد و در پیغ ۶
 عمده گشته دل عشرت سرا
 گمان را بابدایت ره نمود
 قلب پاکش بود بحر معرفت
 پیرو شریع جناب مصطفی
 در برش که بد لباس سر روی
 یاد کار مرشدان لغت شبند
 مالک مخانه عرفان پاک
 با حمار عشق و نسرمان خدا
 زینجهان شد در حبان ارشاد
 فکر تالیف وفات حق رسا
 در سنش از قلب حزن اخلاص را

از دماغم گشت پیران مرغ بوش
 شد بدل از لقمه غنیمت نانی و لوش
 آه آن سپید اذی عقل بوش
 موج زن ذکر خدا ز وقت جوش
 ره و راه طریقت و حق نبوش
 بلکه دایم همچو صوفی خرم بوش
 نقشندان هم نطقش داد گوش
 باوه گلرنگ عشق حق فروش
 از شراب بار جی شد جسمش لوش
 آن سهر پایش کرامت عیب بوش
 خاطر محزون پریشان کردوش
 رفت مرشد از جهان گفتا سروش

ایضاً چہام

<p>تا کی بار غنم جمال تباہ تا کجا کوشش تجالیت آہ تا بہ کے خاک بر سرم از راہ تا کجا از دیاد غنم ہر گاہ یہ بیضا ضیائی قلب سیاہ مثل اکسیر التفات نگاہ منہدم ساختہ قصور گناہ محو دیدار حق لبشام و پگاہ منظہر نور بود بے اشباہ بود ہر ناظر شش کلیم اللہ مقبول در گہ جناب آلا خاک در گاہ آن شدہ ذیجاہ تا سحر گشت محو طوفش ماہ سائر نہ فلک بلا اشباہ</p>	<p>ای فلک تا کجا ستم کشی تا کجا سعی بہ سزند رفغان تا بہ کی تو سن ستم رانی تا کجا اشک و حسرت اخلاص کردی آزار نہان کہ بود جلتق یو دہر س سیاہی دل بے تامل سبک توجہ پاک ذاکرو شاغل و مراقب حق اندین ظلمت جہان ذاتش نور حق بود جلوہ رویش خاص در مجلس محمد بود سرمہ سا بود دیدہ انجم ہر تا شام شد کس را نش لمیل سدرہ فنا و بیت</p>
--	---

پیرو شرع و عازف باللہ
 اللہ اللہ ز ذکر الہ اللہ
 ام گیتی چو او تراید گاہ
 دبرہ حق کہ باللہ و تاملہ
 خضر خوش ر ہنمائی راہ آہ
 ہرزبان باند لفظ بسم اللہ
 چو رسیدش پیام وصل آہ
 ساعت در باغ حنلہ منزل گاہ
 شرفزیندہ الم نا گاہ
 گشت القا قلب مخزون آہ

قبیلہ و کم سپرد مرشد خلق
 یک نفس ہم از وہ خالی رفت
 واقف سر معرفت نسرزند
 با ذل دولت حقیقت بود
 موسی طور راز عیب حق
 بخطاب ارجعی الی ربک
 بر ضامی صیب جان در واد
 رفت از رابع عالم فنانے
 فکر تارنج رطقتش احسنلاص
 مخردوران کسبہ جاہنا
 ۹۸
 ۱۲

قطع تارنج الطیباء کتاب صفال الضمائر

من طبعزاد خاکسار حاجی محمد صدیق خلف

حاجی ہاشم مبین مرحوم ہنتم کتاب

موسوم الصمد

زبت موسوم گل زبے نو بہار
 زبے نقشبندی رنگ چین
 چه موسوم چه غنمہ چه بلبل چه گل
 باع کتاب ہدایت آب
 کتاب است این یا کہ آئینہ
 چه رخ اعمی محبوب شریب
 کتاب است این یا کہ گلزار حسد
 زہر ج طرفیت برآمدتہ
 عروس طرفیت بنا ز آمدہ
 بہار شرف خیر اندر سجت
 مکاتب سب سب طرفیت آب
 زہی سعی سب طرفیت کہ کرد
 زہر لفظش رسید و سب آشکار
 زما لیبف والائی پیر من است

زبے غنمہ بلبلان و نوید
 زبے رومی زیبا می سخن امید
 چه نقش و چه سخن و چه سرخ و سفید
 بہ رنگ از فضل باری رسید
 کہ بیند رخ اندرین اہل دید
 چه رخ اعمی رومی کتاب جید
 کہ صنایع با صنعتی آفرید
 حنیار نیز شد مہر شرع سعید
 حسین حقیقت خزان رسید
 نسیمی ز باغ ہدایت وزید
 زہر رفاہ عوام و رشید
 زہر سلبی شش عیان وزید
 بحر شش نہان شرح بیم و امید
 ہمین دسترا ہند امی مزید

سعید محمد سعید
 گنج چشم اہل بصیرت ندید
 تقی و تقی وز کی ورشید
 حلیم و کریم و سخنی و حمید
 حبیب خدا و رسول حبیب
 جنید است در وصل رب و حمید
 شراب فنا و تقاریر پیشید
 بطرز پدایت پئے ہر مرید
 دم الطباع کتاب جدید
 کتاب ہدایت نشان و حمید

بخوانم ز راہ ادب نام شان
 بہ بند وستان این چنین بحر فیض
 فقیہ و فقیر و ولایت مآب
 شفیق مریدان بخلق عظیم
 دل آشفته عشق پیران خود
 اویس است در عشق محبوب حق
 براہ تو لاؤ عشق و نیاز
 صوال الضمائر جو تالیف کرد
 دلم بہر تاج ورفق کربود
 زمین گفت اخلاص بافت زین

